

רוברט פורר – חיי כשורד

הילדות והמשפחה

נולדתי ברומניה ב- 22.5.1936 בחבל בוקובינה (Bukovina) בעיר סוצ'בה (Suceava) בצפון-מזרח רומניה ליד הגבול אוקראיני. היינו בית מהמעמד הבינוני-גבוה, ואבי, הרמן פורר, היה בעל בית מלאכה לפחחות וחנות לכלי בית. בשלושת השנים שלפני המלחמה הגדולה, היה לנו גם מפעל לממתקים ושלוש משאיות להפצת הממתקים וגם להובלות. עד כמה שידוע לי, אבי היה סוחר ההובלות היחידי בעיר.

תעודת הלידה המקורית שלי מסוצ'בה

אחותי פנינה – בילדותה

ROMANIE ROMANIA ROMANIA			
CERTIFICAT DE NAȘTERE			
CERTIFICAT DE NAISSANCE / BIRTH CERTIFICATE			
Seria NJ Nr. 199054		Cod Numeric Personal S A A L L Z Z N N N K C	
DATE PRIVIND COPILUL / Date concerning the child			
Numele de familie / Name / Surname		FÜHRER	
Prenumele / First name		ROBERT	
Sexul / Sex	Data nașterii / Date of birth	Localitatea / Locality	Județul / County
Masculin / Male	1936	Mai / May	24
Locul nașterii / Place of birth		Suceava	
DATE PRIVIND PĂRINȚII / Data concerning the parents			
TATĂ / Father	Numele de familie / Name / Surname: FÜHRER		
	Prenumele / First name: HERMAN		
MAMĂ / Mother	Numele de familie / Name / Surname: FÜHRER		
	Prenumele / First name: IORA		
Act de naștere nr. / Date of birth certificate no. 31			
Inregistrat la / Registered at Suceava			
Mentii / Mentions			
Semnătura / Signature			
HOLOVATE LILIA CRITER DE STARE			
Eliberat de / Issued by		Data / Date	
SECRETARIA DE STAT		1936	

אחותי פנינה, גדולה ממני בשלוש שנים. אמא סיפרה, שכשנולדתי, אבי יצא מגדרו משמחה על הבן שנולד. בן "קדישניק" (הבן שאומר קדיש על אביו שנפטר). עד כדי כך שמח, שנזכר לרשום אותי בעירייה רק אחר יומיים. לכן אני למעשה "מבוגר" בימים מגילי בתעודת לידה.

ביתנו היה בית "מסורתי". אמנם אמא, דורה לבית שוורץ, הייתה "בת כהנים", ואביה, מלך שוורץ, היה גבאי בבית הכנסת, וסבא מצד אבא (ראובן) היה הולך לבוש "קפוטה", אבל אבא שלי, שלא עבד בשבת, היה הולך לבית הכנסת רק בשבתות ובחגים, ולא עסק בענייני הקהל. אני עצמי למדתי קריאה וכתביבה ותורה מגיל 3 עם "מלמד" פרטי שאבא הביא לי. אבא היה הולך לבית הכנסת של "בית המדרש" ואני דווקא אהבתי ללכת לבית הכנסת של חב"ד שבו הייתה אווירה שמחה, שירים, ומאכלים. אבל אבא אמר לי שאסור לי כי חבדניקים הם לא יהודים.

הייתי ילד שובב ואהבתי לשחק כדורגל בשכונה. יום אחד, ילד בעט כדור שפגע בחלון של בית השכן ושבר את הזכוכית. השכן בא לאבי וטען שאני עשיתי זאת. אני הכחשתי, ומאד נפגעתי שמאשימים אותי על לא עוול בכפי. אבי שמע את השכן ואותי, ושילם לשכן פיצוי לתיקון החלון. לאחר מכן הסביר אבי "אנשים תמיד יבואו להתלונן למי שיש לו כסף".

הגירוש לאוקראינה

ב- 9.10.1941, בוקר חמים של סתיו, קמתי כדרכי בסביבות 08:00 בבוקר, אחרי שאחותי הלכה לבית הספר, לבשתי מכנסיים קצרים עם כתפיות (שלייקס), חתכתי לי פרוסת לחם עבה, מרחתי "גרייבלך", שזה שומן אווזים עם בצל מטוגן ופיסות מעור אווזים, מתוך דלי שעמד במטבח. יצאתי למרפסת הסגורה עם חלונות זכוכית (ועראנדא - בידיש), יצאתי החוצה וישבתי על המדרגות שהובילו לבית, אכלתי את הלחם עם השומן תוך כדי הסתכלות לנעשה בחצר הבית. בחצר הסתובבו תרנגולות שחיפשו בקרקע גרעינים או תולעים. כמו כן חנו בחצר שתי עגלות איכרים, שהביאו את תוצרתם לשוק. הם החנו את עגלותיהם בחצר הסגורה ואת הסוסים באורווה שלנו. בצד ימין, המזרחי, עמלו 2 פועלים בבחישת גושי סוכר גולמי ליצירת הממתקים, על גבי מדורה פתוחה. המוסך היה פתוח ונהגים טיפלו במכוניות. אבא יצא מהמרתף שבו היה המפעל וברכתי אותו בבוקר טוב. הכל היה שלו ורגוע.

כרוז העיר מבשר את ההודעה (אילוסטרציה)

פתאום שמעתי מהרחוב הסמוך את התיפוף של הכרוז. רצתי יחף לשמוע את ההכרזה. עוד ילדים רצו לשמוע את הכרוז וגם מבוגרים רצו. הכרוז הפסיק את התיפוף, תקע את המקלות בחגורה, הוציא מהחולצה גליל נייר, פרש אותו וקרא: "בשם ראש הממשלה הגנרל אנטונסקו, על כלל היהודים לעזוב את ביתם ולהתרכז בתחנת הרכבת הדרומית, עד השעה 14:00. על החתום: יוהן אנטונסקו (Ion Antonescu), ראש הממשלה של רומניה."

רצתי הביתה לספר את החדשות. אבא יצא מפתח המפעל חיוור כסיד והתיישב על מדרגות הכניסה לבית עם ראש מורכן וכתפיים שמוטות, אבל רק למספר שניות. אז התרומם, קרא לאחד הנהגים, ואמר לו להתניע ולעמוד ליד השער. אמר לפועלים שבחשו סוכר להפסיק, ולשפוף את הסוכר על שולחן העבודה במפעל. למנהל העבודה "המייסטר" (מאסטר) היהודי אמר לכבות את האש, לקחת 3 שקי סוכר ריקים וללכת הביתה למשפחתו להתכונן לגירוש "אבעקואציה" (אקציה - ביידיש).

אבא הביא לאמא 4 שקים ריקים וחבל מהמוסך, ואמר לה להכין 4 תרמילי גב, עם הדברים החיוניים ועוד שני סלי קניות עם דברי מזון מוכנים שלא מתקלקלים. אבא עלה לאוטו ונסע למכרים הלא-יהודים כדי לנסות למכור את הבית והרכוש, אבל גם הגויים שמעו על הצו והם צחקו לו בפנים ואמרו: "למה לנו לקנות? נמתין ליד השער בשעה 1.30, וברגע שתצא, ניכנס וניקח הכל בלי כסף". לבסוף מצא אבא מכר גוי אחד שהסכים לקנות את הכל בחלקיק מערכו, ב"מיליון ליי" (ביחיד Leu ברבים Lei). אבא נסע איתו לבנק. לקח את הכסף במזוודה קטנה, מסר לו את מפתח הבית, וחזר הביתה.

כשהגיע הבייתה, דבר ראשון אבא שילם לנהגים ולפועלים ושלח אותם לדרכם. אחר כך קרא לעגלה עם עגלון, העמיס 5 שקי סוכר ריקים ואמר לאמא שהוא נוסע לאחיו יהודה "יידל" (Yeedle) ולהורים של אמא. כשהגיע לאחיו יידל נתן לו 3 שקים וחבלים ביקש מהם להכין מהם תרמילים והמשיך להורים של אמא. להורים של אמא נתן 2 שקים ואמר לרכב לסובב את העגלה לכיוון היציאה. סבא מלך ישב בכורסא לבוש חליפה עם המקל בעל גולת הכסף, משותק ולא זז. סבתא, חנה-לאה, לא ידעה מה לעשות. ישבה ובכתה.

אבא הקים את סבתא וציווה עליה לארוז בשני השקים את הדברים החיוניים ובשני סלים לארוז דברי אוכל מוכנים שלא מתקלקלים. קשר את השקים והכין אותם כתרמילי גב. התחיל לסגור את הבית ולנעול אותו. הוציא את השקים והתרמילים לעגלה וסבא עדיין לא זז. לבסוף הוציא את סבא מלך, והושיב אותו ליד הרכב, העלה את סבתא על העגלה, עלה והתיישב ליד הרכב. נסעו וחזרו לאחיו, הדוד יידל, שעמד על המדרכה מוכן יחד עם אשתו פרידה ובנו קופל. כולם עלו לעגלה ונסעו הביתה. בבית כבר המתין הקונה של הבית שעזר לאמא. העמיסו את הכל על העגלה. אבא הוריד את מזוזות הבית, עלינו כולנו על העגלה ונסענו לתחנת הרכבת. בתחנה בלגן שלם. אלפי אנשים גודשים את הרציפים. מאות חיילים ושוטרים. ורכבת עוד אין.

תחנת הרכבת בסוצ'בה שממנה הוגלינו מרומניה
(הצילום משנת 2014 בעת ביקורי ברומניה ואוקראינה)

בסביבות השעה שלוש נכנסה רכבת משא לתחנה ועל חלק מהקרונות כבר היו אנשים. אבא חיפש קרון ריק, קרא לעגלה והצמיד אותה לקרון. הדוד יידל עלה לקרון ואבא והעגלון מסרו לו את התרמילים והסלים, לבסוף גם את סבתא הילדים והאימהות.

אבא שלם לעגלון

ועלה גם הוא לקרון.

התארגנו בקדמת

הקרון, פרסנו מחצלות

וסבא נשכב לישון.

אבא רץ והשיג 2

דליים, אחד מלא מים

לשתייה והשני עם

קצת מים לצרכים.

כעבור כשעתיים באו חיילים, סגרו ונעלו את דלתות הקרון מבחוץ.

לא עבר זמן רב והרכבת החלה לנוע, ואחרי זמן מה היא הגבירה את המהירות. אבא הציץ מהחלון המסורג בחוט תיל ואמר שנסועים צפון מזרחה, כלומר לכיוון של הבירה של חבל בוקובינה (Bukovina), צ'רנוביץ (היום Chernivtsi באוקראינה). אחרי כמה עיכובים והפסקות בהם עלו עוד יהודים, ולקרון שלנו, שהיה בסוף הרכבת, עלה רק בחור צעיר כבן 20, שמייד הפך לבן משפחה. אחרי חצות עצרנו בתחנת הרכבת של העיר צ'רנוביץ, ואז עלתה לקרון שלנו עוד משפחה של 7 נפשות וגם איתם מיד התיידדנו. מצ'רנוביץ המשיכה הרכבת מזרחה לכיוון מחוז בסרביה, ולנו היו עוד יומיים של נסיעה. בדרך עוצרים, ועולים עוד ועוד יהודים. חלקם צעדו ימים ברגל, מכל מיני מקומות שלא שמענו עליהם ומספרים סיפורי זוועה על מכות, רציחות ואינסונים. אחרי כמה ימים בקרון הסגור, בשעת חצות, לפי השעון של סבא, שרק לו היה שעון, הרכבת עצרה, והדלתות נפתחו.

מולנו דלק פרוג'קטור ענק שסנור, וחיילים וז'נדרמים (אזרחים חמושים) צעקו וציוו עלינו לרדת. שוב הוכח שיקול דעתו של אבא להיות בקרון האחרון, כי אותנו לא האיצו. וירדנו לאט עם סבא וסבתא. העמסנו את התרמילים והסלים שהיו עם פחות צידה וקלים יותר, והתחלנו לצעוד יחד עם כולם כשמאחורינו הנכים והמוגבלים.

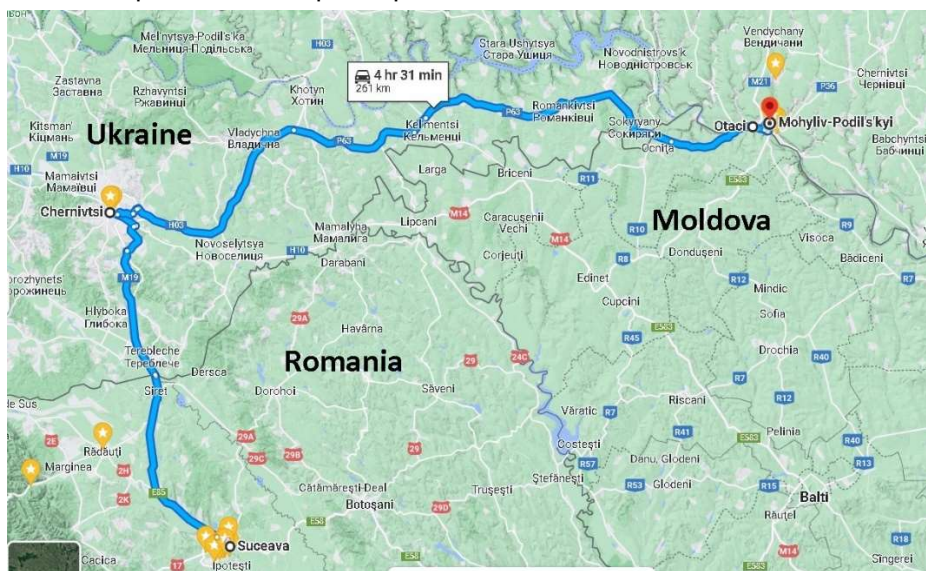
אבא קשר לתרמיל את המזוודה עם מיליון הל"י ונשא שני סלים. אמא אחזה בסבא וסבתא שנשא שני סלים. אחותי ואני אחזנו זה בזה. בדרך היה צורך לעבור גשר של רכבת הבנוי מאדני רכבת ועליהם הפסים, ובין האדנים היה רווח לא מכוסה ואם נפלת בו אפשר היה להגיד עליך קדיש. על הגשר בצד הפסים היה שביל צר להולכי רגל. אחותי ואני נדחקנו הצידה מן השביל. ואני נפלתי בין 2 אדני רכבת, תלוי מעל התהום. אחותי אחזה בקפוצ'ון שלי, חנקה אותי והתחילה לצעוק. עד שעבר בחור צעיר, שלף אותי מבין האדנים והזהיר אותנו ללכת רק קרוב למעקה, וכך עשינו. זרזנו את צעדנו ומצאנו את יתר המשפחה בקדמת השיירה. שם נתלינו באמא שהייתה עמוסה בתרמיל גב שני סלי מזון וסחבה את סבא וסבתא.

לבסוף הגענו לבתים הרוסים בעיירה שנקראה אטאקי (כיום Otaci במולדובה), בגדה הדרומית של נהר הדנייסטר (Denister). באחד הבתים המתין אבא שהכניס אותנו

רוברט פורר – חיי כשור

פנימה, כי בחוץ הסתובבו פורעים, שהרביצו, אנסו ורצחו ללא הרף. בתוך הבית ההרוס, אמא והדודה פרידה ניקו את אחת הפינות, פרסו מחצלת ושמיכות. סבא התכרבל בפינה עם המקל שלו בין הברכיים, סבתא לידו, אמא אני ופנינה אחותי והדודה פרידה, בנה קופל. למרגלותינו, שכבו אבא והדוד, עם מקל-נבוט כדי לשמור עלינו. סבתא הייתה עצבנית וכל פעם היה נדמה לה שחתול או חולדות מסתובבים סביבה והקימה צעקות, אמא ניסתה להשתיק אותה אבל שום דבר לא עזר. אז אמא הניחה אותי על סבתא שחיבקה אותי ואני חיבקתי את סבתא וזה הרגיע אותה.

מפה של המסע שלנו ממוצ'בה, לצרנוביץ, אטאקי ומוגילוב-פודולסק

למחרת קמנו לתוך ערפל. שיירות של פליטים עברו ליד הבית ההרוס שבו ישנו, התקפלנו והלכנו לאותו כיוון יחד עם היתר עד שהגענו לנהר הדנייסטר. שם ישבו כמה מאות אנשים והמתינו למעבר על הנהר ששצף וגעש. לבסוף עלינו על המעבורת שהייתה בנויה משתי סירות ועליהם משטח סיפון מעץ ללא מעקה. חיילים משכו את המעבורת בחבל לצד השני של הנהר.

בצד השני, הלכנו כל הפליטים לכיוון עיר קטנה בשם מוגילוב פודולסק (כיום באוקראינה וקרויה Mohyliv-Podilskyi) שבצד הצפוני של הדנייסטר. הלכנו עד שהגענו למבנה

ענק של 5 קומות ששימש לפני המלחמה כבית חולים. נכנסנו, בלגן, אלפי אנשים נדחקו פנימה. מצאנו את המדרגות ועלינו עד קומה 4. שם מצאנו חדר שרק מעטים היו בו, נכנסנו והתארגנו, בחלונות לא היו זגוגיות, אז אבא חילץ מסמרים משום מקום ותקע במשקופי החלונות. על החלונות תלינו את הבגדים הרטובים לייבוש וכך גם סתמנו את החלונות והדלת מרוח ומגשם. הנשים הלכו לחפש שירותים והתארגנו לשינה.

למחרת השכם בבוקר, התחילו הצעקות "לצאת, לצאת". התחבאנו ונשארנו עוד יום במקום. אבא שוב ירד להביא מרק חם ולאסוף אינפורמציה על המצב אבל שום אינפורמציה משמעותית לא נמצאה. ביום המחרת בבוקר נכנסו החיילים לבניין וגרשו אותנו החוצה בצעקות ובמכות. בלית ברירה הצטרפנו ל"קונבוי", השיירה.

ביציאה ממוגילב פודלסק הייתה עליה תלולה מאוד במעלה גבעה, ושביל עם סרפנטינות. המדרון היה חלק ואנו אחזנו זה בזה, במיוחד סבא וסבתא. בסוף העלייה הגענו לרמה. דרך העפר התיישרה, אבל אסור היה לרדת לשוליים, כי שם היה בוך טובעני. בראש השיירה רכב על סוס קצין רומני. לצד השיירה הלכו חיילים חמושים עם רובים מכודנים. בסוף השיירה הלכו כ-4 3 חיילים במרחק של 50 מטר וכל מי שכשל, ירו בו. את הילדים שכשלו דקרו בכידונים כדי לא לבזבז כדורים. אחרי החיילים נסעה עגלה שעליה העמיסו את הגויות.

כעבור כמה שעות, הגיעה עגלה אחרת והעגלון אמר שמי שקשה לו, יכול לשים את התרמיל על העגלה. רבים מיהרו לשים את התרמילים.... ואבא שם אותי, את אחותי ואת המזוודה עם מיליון הליו בירכתי העגלה, והלך איתנו לצידנו. לפתע העגלה עצרה והסתובבה לאחור ולקחה את כל הרכוש של המסכנים. אבא מיד משך אותי ואת אחותי פנינה, אך לא הספיק לקחת את המזוודה. בדיעבד, לכסף לא היה כל ערך.

לפנות ערב ראינו לפנינו ישוב אחר כך למדנו ששמו אזרינץ (Ozaryntsi). אבא הבין שבטח נחנה בישוב, רץ קדימה ומצא מתבן. נכנס וקרא לנו. טפסנו לראש ערמת הקש. אבא פרש שמיכות, הושיב אותנו ואת התרמיל שלו ורץ להביא את היתר. הדוד

ומשפחתו הצליחו לטפס על ערימת הקש, אבל לסבא וסבתא לא עמד הכוח, ואמא נשארה איתם למטה. שם היו מוגנים מהגשם.

למחרת בבקר, סבא וסבתא שישנו למטה, לא יכלו להתחבא, ולכן לא הייתה להם ברירה אלה לצאת עם השיירה. כמובן שאמא הלכה איתם. אז גם אנחנו שכן יכולנו להתחבא מעל ערמות הקש, הצטרפנו בלית ברירה. ארצנו ויצאנו להמשיך ולצעוד בקונבוי (שיירה).

מצבה ליהודים שנקברו באזריניץ בזמן המלחמה
(יחד איתי יהודי מקומי ממוגילוב-פודלסק)

אחרי צעדה של 6 שעות בגשם הטורדני ראינו בין טיפות הגשם בתים. התברר שהגענו לעיירה מופגזת ומופצצת בשם לוצ'ינץ (כיום Luchynchyk). הבתים היו ברובם הרוסים.

אבא כמובן רץ קדימה סוחב את אחותי ואותי אחרי. אחרי כמה מאות מטרים הגענו לכיכר העיר ואבא הבחין בבית עם גג תקין. רצנו לשם ולמזלנו הגענו ראשונים. אמנם לא הייתה דלת ולא זגוגיות בחלונות, אבל זה היה הרע במיעוטו. אבא פרש 2 שמיכות. הניח אותנו, אחותי ואני, הוריד את תרמילי הגב וסלי האוכל, אמר לנו לא לתת לאף אחד להיכנס. כאילו שיכולנו למנוע ממבוגרים להיכנס, ורץ להביא את כל היתר.

לאחר כשכולם הגיעו, אמא והדודה התחילו לנקות ואבא אמר להוציא את כל הלכלוך לפני הדלת כדי שהבית לא יהיה "אטרקטיבי". אבא ראה בדרך בית הרוס שגגו קרס. לקח כלי עבודה פטיש וצבת והלך לפרק את הפח שכיסה את הגג שקרס. נתן לדוד יידל 4 פחים שייקח "הביתה". המשיך לפרק ונתן לדוד עוד 4 פחים שייקח הביתה, כך עד שפרק את כול הפחים. אחרי זה התחיל לפרק לוחות עד שירד החושך. גיליון פח אחד הדביק על הדלת מבחוץ ומיסמר את הפח למשקוף. וכן הוסיף עוד שני לוחות עץ באלכסון. משני חצאי גיליון פח, סגר את החלונות הפונים לרחוב, כך שהיה אפשר להדליק אש מבלי שנראה מבחוץ. מייד הדלקנו אש בתנור והאור ריצד בבית ונהיה חם. אמא הניחה סיר מים על האש וכשהמים רתחו, הוסיפה קמח תירס והנה ארוחה חמה אחרי כמה ימים של מסע מפרך.

הכניסה לבית הייתה דרך דלת צרה מאחור שהובילה לגינה ולשירותים. מהגינה לרחוב היה שער שבור בחלקו וכן פשפש שאבא סידר לו בריח. למחרת בבוקר, עם צעקות מהשיירה לצאת לדרך, הסתתרנו ולא יצאנו. אחרי שהשיירה יצאה, אבא והדוד לקחו כלי עבודה וחזרו לבית ההרוס לפרק את הגג שקרס. כמו כן הביאו הבייתה עצים לבניית שולחן אוכל, סלים, שולחן עבודה לאבא, להסקה, ולתיקון השער והפשפש. אמא שאבה מים מחבית מי גשם לרחצה, והניחה דלי בחבית בשביל מי גשם נקיים לבישול ולשתייה. במשך היום לא הדלקנו אש כדי שאף אחד לא יראה שיוצא עשן מהארוכה. אבא יצא בערב לכיכר בעיר לראות מה נעשה, איפה אפשר לקנות מזון,

ומה אפשר למכור, וחזר די מבואס, כי אנשים לא יצאו לרחוב בגשם הטורדני. אבא התחיל לייצר כלי אוכל מהפחים שאסף, סירים, מחבתות, וספלים.

הסתבר שהמסחר בעיירה היה בעיקר בסחר חליפין, והמצרך המבוקש ביותר היה וודקה מייצור ביתי שנקרא סמוגון (Samogon) שמשמעותו המילולית "מייצור עצמי". בכל שני וחמישי היה יום שוק בעיירה. איכרים הביאו תוצרת חקלאית וקנו דברים שלא ייצרו בכפרים, בעיקר בדים ולבוש. אבא לקח מעיל יקר ערך שאמא קבלה מהוריה לחתונה והחליף אותו ב 6 חליפות של בגדי איכרים: 4 גדולים לסבא וסבתא, לעצמו ולאמא ו 2 קטנים לאחותי ולי. החליפות היו עשויות משתי שכבות בד. החיצונית צפופה נגד גשם והפנימית דקה וביניהן צמר גפן. לבשתי את החליפה ומיד הרגשתי חם ונוח. סבא מלך כעס על אבא שהחליף מעיל יקר בבגדי איכרים, אבל אבא השתיק אותו ואמר שכרגע הוא ראש המשפחה והוא עושה את מה שהוא חושב לנכון.

ואכן, חליפות האיכרים ומטפחות הראש עזרו לנו להתמזג במקומיים ושימשו אותנו בכל השנים שבהן שהינו בחבל טרנסניסטריה. החבל שמשתרע מצפון לדרום לאורך הגדה המזרחית של נהר הדיינסטר (ראו במפה).

מפת חבל טרנסניסטריה (Transnistria) וחבל בוקובינה (שבה נמצאת סוצ'בה) - 1942

כל יום לפנות ערב הגיעה ללוצ'ינץ שיירה (convoy) חדשה של פליטים יהודיים, שעזבה למחרת בבוקר. אך מספר הפליטים בשיירות הלך וקטן. בתחילה היו בשיירה כ 1000 פליטים, אך המספר הצטמק לכמה מאות ואף פחות. כ 10 ימים אחרי שהגענו

רוברט פורר – חיי כשורד

לעיירה, ירד בלילה שלג צח וכיסה את הכל בשטיח לבן. המים בחבית של מי הגשם קפאו. השלג המשיך לרדת גם ביום הבא והשיירות פסקו.

התחילה להתארגן קהילה יהודית, בית כנסת, רבי, ועד קהילה, רופא. אבא הקים דוכן לפני הבית והציג למכירה כלי בית שהוא הכין. אמא שפשפה את המחבתות והסירים עם חול כדי שיראו יותר יפים ומושכים. אנשים באו וקנו, ומתחת לשולחן האוכל בבית, נערמו בקבוקי הוודקה, הסמוגון. הבעיה העיקרית הייתה הבשר שהיה יקר ולא כשר, עד שיום אחד סבא הלך לרבי ושאל מה לעשות? והרבי פסק "שכדי להציל את הנפש, מותר לאכול לא כשר".

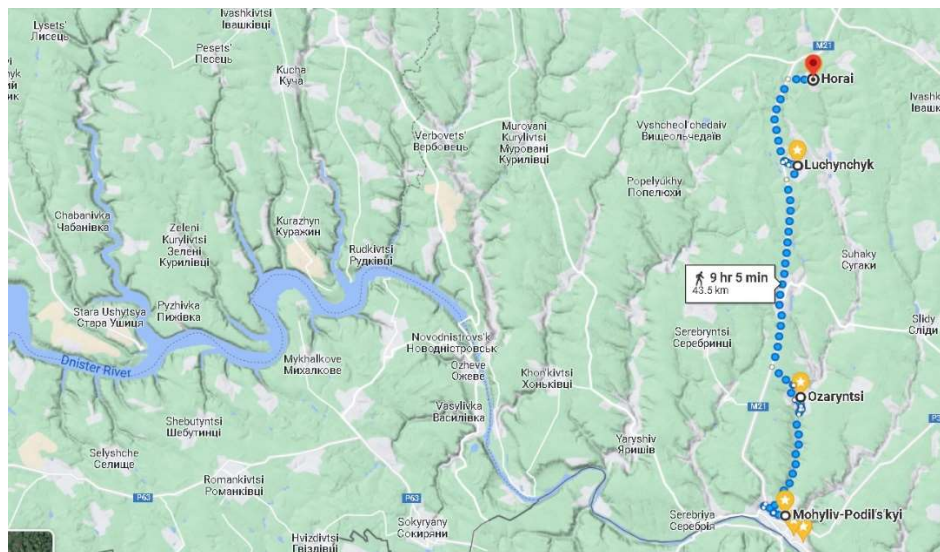
בית הקברות היהודי בלוצ'יץ – בעת ביקורי באוקטובר 2014

המעבר לזגוראי (Horai)

יום אחד, כשלושה חודשים אחרי שהגענו לעיירה, אבא חזר כולו נסער וסיפר שמתחילים להקים גדר סביב הרובע בו היינו, כלומר "גטו", והוא לא מוכן לחיות בכלוב. לכן, החליט לעזוב ולעבור למקום אחר. כמובן שסבא פסל מיד כל מה שאבא אמר, אבל אבא היה איתן בדעתו. הוא אמר לאמא לארוז. למחרת הביא עגלה והעמסנו הכול על העגלה ויחד עם הדוד ומשפחתו יצאנו לדרך מבלי לדעת לאן. סבא וסבתא נשארו בלוצ'ינץ. נסענו כשעה בדרך הראשית עד שהבחנו בכפר קטן בתוך יער, על גדת נחל ואגם ולשם פנינו. הכפר נקרא בפי הכפריים בשם זגוראי או גוראי (כיום Horai). בכפר זגוראי התגוררו כ-50 משפחות (כ-200-300 איש) היו בו בית המועצה בית הקולחוז טחנת קמח מונעת במים, וכנסיה מעץ. לא היו בכפר חנויות, רופא או בעלי מלאכה.

מפה של המסע הרגלי ממוגילוב-פודלסק לאזרינץ, לוצ'ינץ ולבסוף זגוראי (43 ק"מ).

נכנסנו לכפר, ואבא התחיל לחפש בית למגורים, אבל אף אחד לא הסכים להכניס אותנו בגלל פקודות הצבא הגרמני (ששלט באזור), שאין לתת לפליטים מגורים. העונש על הפרת הפקודה היה מוות לפליטים ולבעל הבית. אחרי כמה שעות התחיל לרדת הערב, הגענו לחווה של הקולחוז (משק משותף) של הכפר.

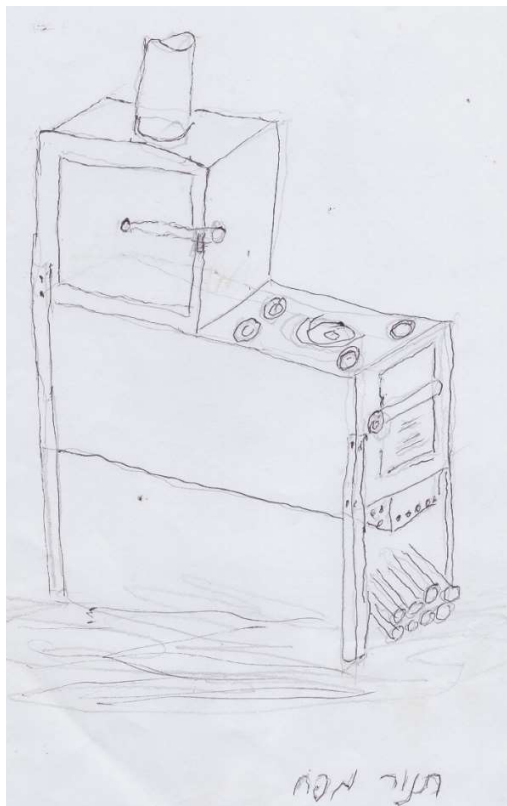
לאחר תחניות הסכים מנהל הקולחוז לשכן אותנו ברפת. הוא העביר את הפרות לצד אחד של הרפת ופינה לנו מקום. מיד התחלנו לנקות את המקום. סגרנו את פתחי החלונות בבגדים שתלינו ואת הדלת סגרנו בלוח פח. אבא והדוד הביאו קש נקי ופרשו על הרצפה. אמא הביאה חצובה של 3 רגליים (טרינושקי) שאבא בנה בלוצ'ינץ, שמה מים לרתיחה, והכינה מרק של קמח תירס ותפוחי אדמה. אחרי הסעודה שכבנו לישון.

למחרת, אבא כדרכו השכים קום בבוקר והתחיל לחקור את הסביבה. בדרך נתקל במחרשה שסכין הפילוח שלה היה שבור. עוד הוא מסתכל על המחרשה, הגיע מנהל הקולחוז ושאל אם אבא יודע לתקן את המחרשה. בשלב זה, אחרי 3 חודשים באוקראינה, אבא כבר הבין וגמגם באוקראינית. למרות שלא היה לו מושג, הוא אמר למנהל שיוכל לתקן את המחרשה, אבל הוא צריך כלים. מנהל הקולחוז לקח את אבא לבית המלאכה של הקולחוז ואבא מיד מצא מפתחות ברגים וכלים אחרים. פרק את הסכין השבורה, הלהיט אותה בחום וריקע חוד חדש. צינן אותה והתקין אותה מחדש. מנהל הקולחוז מאוד התלהב ונתן לאבא תואר של "מייסטר" וקיבל אותו כ"חבר קולחוז" ונתן לו שכר של "יום עבודה". כלומר שק קמח תירס ושק תפוחי אדמה. כמו כן נתן לאבא את הרשות לעבוד בבית המלאכה של הקולחוז.

כעבור כמה ימים נודע לנו שיש בכפר יהודי בשם פרוייקה (אפריים). אבא הלך אליו ואחרי השתדלויות רבות, הוא הסכים להשכיר לנו את המחסן שלו, שהיה חפור בצלע של גבעה. אבא והדוד עבדו וסגרו את המחסן הפרוץ. אבא בנה תנור מפח עם ארובה ועברנו לגור במחסן שהיה יחסית חם, כי היה מוקף אדמה מ 3 צדדים וכן מהגג, הרצפה הייתה מבויץ, אבל פיזרנו קש והיה חמים ונעים.

אבא נסע ללוצ'ינץ להביא את סבא וסבתא. אחרי כן הוא השכיר את הבית בלוצ'ינץ, משום שלאחר ששיפצנו אותו, הוא הפך ראוי למגורים. כמו כן הביא חזרה לזגוראי את שאריות הפחים שנותרו. אני זוכר שסבא מלך נראה כמו שלד מהלך וסבתא גם כן. עם בוא החורף של שנת 1942 פרוייקה, בעל הבית, פינה אחד משני חדרי הבית שלו, ועברנו לגור בביתו. הבעיה הייתה אשתו של פרוייקה, בעלת הבית, שכל יום נכנסה אלינו ולקחה דברים מהמעט שהיה לנו.

תנור מפח - כמו שאבא הרמן בנה לנו בכפר

עם הזמן התחלנו להתערות בכפר ולהכיר עוד אנשים. לאבא נודע שיש בכפר אלמנה ערירית וביתה ליד באר הכפר. אבא הציע לבעלת הבית שנגור אצלה. לאחר השתדלויות היא הסכימה ועברנו לגור במרכז הכפר. מצא חן בעיניה התנור מפח, ואבא עשה לה תנור מפח עם ארובה שכל הכפר בא לראות. בעקבות זאת אבא קיבל הרבה הזמנות לבנות תנורי פח לתושבי הכפר.

במהלך החורף, אחרי שעברנו לגור אצל האלמנה, הצטרף אלינו בכפר הדוד חיים הרש עם אשתו לאה, ובתו ביאנקה שהייתה בת גילי.

הם הגיעו בשיירת פליטים מאוחרת יותר, כי היו תושבי רדאוץ (כיום Rădăuți), שנמצאת כ 37 ק"מ צפונית-מערבית לסוצ'בה והגירוש ממנה היה במועד אחר.

באותו החורף פשטה בכפר מחלת טיפוס המעיים. כולנו חלינו בה חוץ מהדוד חיים הרש. ראשון נפטר מטיפוס סבא, אחריו סבתא ואחריהם הדודה לאה הרש. באין אפשרות לקבור באדמה הקפואה, קברנו אותם בתוך השלג עד האביב. אבא קיבל את המחלה הכי קשה מכולנו, והחום שלו הגיע ל 41 מעלות עם הזיות ועוויתות, עד שנאלצנו לקשור אותו למיטה, ולקרר אותו עם מטליות רטובות. אבל כעבור כמה ימים המחלה עברה, והתאוששנו.

במהלך הזמן הכרנו עוד אנשים בכפר לרבות משפחות יהודיות נוספות של פליטים וכן את האיכרים. כך נודע לנו שישנה יתומה בשם פרניה (Frenja) שהכפר הקים לה בית על הנחלה של הוריה אבל היא לא מסוגלת להתפרנס והיא גוועת ברעב. אבא פנה אליה ושכנע אותה שאיתנו יהיה לה בית ומשפחה, היא תאכל איתנו, תישן איתנו ואנחנו נעזור לה. היא הסכימה ועברנו לגור בביתה שהיה על גדת הנחל. אבא תיקן את דלת הכניסה. אמא והדודה סיידו את הבית. במיוחד קנתה את ליבה של פרניה טבעת שאבא עשה לה ממטבע כסף של 5 קופיקות (Kopek מטבע רוסי, הסנט של הרובל). אחרי זה היא יצאה והראתה לכל הכפר את הטבעת. כך הייתה לנו הכנסה נוספת מעבר לתנורי הפח שאבא "מכר" לאיכרים תמורת וודקה.

מטבע של 5 קופיקות

מקור הכנסה נוסף היה הקולחוז (המשק המשותף של הכפר). לפי המקובל, כל איכר היה חייב ב"יום עבודה" אחד לחודש בקולחוז, אבל האיכרים לא אהבו לעבוד לפי ההוראות בקולחוז, לנקות רפתות, אורוות. לעבוד בשדה וכדומה. אז אבא היה מתייצב השכם בבוקר בקולחוז, מדליק את התנור בבית המלאכה ומכין לעצמו ולמנהל הקולחוז כוס תה בתוספת כמה חתיכות עוגה שהביא מהבית. מנדב את עצמו לעבוד במקום אחד האיכרים, תמורת שק קמח שקיבל מהאיכרים וכן שק קמח ושק תפ"א כשכר מהקולחוז. האיכרים קפצו על ה"מציאה", והיתרון היה שאבא עבד בבית המלאכה, היכן שאהב, הכיר את האיכרים, כשהכין להם כוס תה, והיה חוזר הביתה עם מריצה עם 2 שקי קמח ושק תפוחי אדמה. לפעמים גם הביא כד חלב, וכדים של חלב חמוץ

שהקולחוז לא הצליח למכור. מהחלב החמוץ אמא הכינה יוגורט, שמנת, חמאה וציר למרקים. בבית המלאכה אבא הכין לעצמו כל מיני כלי עבודה. אבל, הכי חשוב הוא בנה ידידות עם מנהל הקולחוז שהיה גם חבר במועצת הכפר. לאבא היה מוטו חשוב שלימד אותי "עדיף עשרה ידידים מאשר אויב אחד"

כשנה לאחר שהגענו לכפר, הוקם גטו "סגור" בעיירה לוצ'ינץ, שממנה ברחנו. וזאת להבדיל מאצלנו בכפר שהיה גטו "פתוח", כלומר היינו חופשיים לנוע בכפר, אבל כיהודים היינו אמורים לשים טלאי צהוב ואסור היה לנו לצאת מחוץ לכפר. בכפר ממילא ידעו מי איכר מקומי ומי יהודי, ולכן לא ענדנו בכפר את הטלאי הצהוב, אבל הסתובבנו כשהוא אצלנו בכיס (עם סיכת ביטחון) למקרה שניתקל בחיילים. היות ומשפחתנו הייתה לבושה כאיכרים, זרים לא יכלו לדעת אם אנחנו יהודים, לכן יכולנו וגם יצאנו מגבולות הכפר, למשל כשביקרנו בשוק בלוצ'ינץ בערך פעם בשבועיים.

בשנת 1942 התחילו בלוצ'ינץ ה"אקציות", לרבות הוצאות להורג של יהודים וגרוש למחנות עבודה בכפייה. באחת האקציות תפסו את אבא ושלחו אותו למחנה עבודה למקום שנקרא טולצ'ין (Tul'chyni) שנמצא כ-120 ק"מ מזרחית לכפר זגוראי. העבודה הייתה לכרות כבול (Turf) מהביצה. אבא היה צריך לעבוד כל היום במים מעל גובה הברכיים עם את ולחצוב ריבועי כבול תמורת 250 גרם של לחם ומרק תפוחי אדמה פעם ביום. לישון בצריף פרוץ בלי מיטות. רוב האנשים נפטרו תוך שבוע. אבא מיד הבין את חומרת המצב. "תפס" מריצה ובשקדנות העמיס את כל קוביות הכבול והוביל אותם לייבוש מבלי להיכנס לביצה. כעבור כשבוע פנה למנהל והתלונן שכל המריצות מקולקלות וצריכות תיקון, בעיקר הפח של המריצה. מנהל העבודה שאל אותו אם הוא יכול לתקן ואבא מיד הודיע לו שהוא פחח מומחה. והוא יכול לתקן את המריצות. המנהל ביקש ממנו לתקן. ואבא ענה שזו לא בעיה אבל הוא צריך כלים והם נמצאים בבית.

המנהל נתן לו מכתב שהוא רשאי לנסוע לביתו להביא כלים. אבא צעד ולקח "טרמפים" וחזר לכפר. כשהגיע לכפר לקח את כלי העבודה וקצת אוכל ויחד וברח ליער הסמוך ל"בונקר" שהוא בנה יחד עם דוד יידל ודוד חיים הרש בחורף הקודם, למקרה שנצטרך לברוח מהכפר. הבונקר היה על גדות נחלון ושם אבא המשיך לייצר כלים.

פעם בשבוע בלילה, היה חוזר הביתה מביא כלים לוקח אוכל ושוב חוזר ליער. חיילים רומניים באו לחפש אותו ואמא אמרה שהוא במחנה עבודה, וכך היה במשך חודש-חודשיים עד שהבנו שהפסיקו לחפש אותו.

הצבא הרומני היה שולח כל חודש בערך קצין וכמה חיילים לבצע מפקד נוכחות של היהודים בכפר. באחת הפעמים, בזמן שאבא היה במחנה העבודה, אמא הגיעה למפקד הנוכחות, והקצין שאל אותה מדוע לא יצאה לעבודות הכפייה בתחנת הרכבת הסמוכה (עבודה שכל יהודי הכפר חויבו בהן מפעם לפעם). אמא השיבה שמכיוון שאבא היה במחנה העבודה, והילדים היו חולים, היא לא יכלה לצאת לעבודות הכפייה. בתגובה הקצין הצליף בה עם השוט שלו והיא נפלה ארצה ופרצה בבכי. האנשים מסביב עזרו לה לקום ולחזור לשורה. באותו הערב נשמעה דפיקה על הדלת. וכששאלנו מי זה? קיבלנו תשובה "חיילים". פתחנו את הדלת. בפתח עמד הקצין הרומני שהצליף באמא בבוקר. הוא כרע ברך וביקש סליחה מאמא. אמא סלחה לו, בלית ברירה, ואז הוא קרא לחיילים והם הביאו לנו שני שקי קמח וארבע שמיכות צבאיות. הגרמנים כמובן לא היו מתנהגים כך. אך למזלו הרע של הקצין, כשחזר בלילה לבסיס, עבר דרך היער הסמוך והפרטיזנים הרגו אותו.

הפרטיזנים הרוסים (רובם יהודים) מהיער הסמוך היו מגיעים לכפר לחדש אספקה, או כשהיו חולים. הם היו באים אלינו לבית גם משום שגרנו בשולי הכפר, גם כי האמינו שבתור יהודים לא נסגיר אותם, וגם כי פרניה, שאצלה גרנו, הייתה בחורה צעירה, לא נשואה, יפה, ואחת שאהבה גברים. כשהם באו הם גם נתנו לנו חלק מהשלל שאספו. עד שיצאה שמועה שקיבלנו מהם גם נשק, ובאוקראינה למי שיש נשק מתייחסים אליו בכבוד מיוחד. לכן בזמן שאבא הסתתר "בבונקר" ביער, שומר היער שהיה עם רובה והייתה לו רשות לירות במסיגי גבול לא התעסק עם אבא.

ואז הגיע ההצלחה גדולה. אבא למד לעשות מתקן לזיקוק וודקה "סמוגון". כמעט כל איכר בכפר ייצר סמוגון, כי זה היה המטבע המבוקש ביותר באזור. באותם הזמנים הגידול המוצלח ביותר באוקראינה היה "סלק סוכר". לפני המלחמה היו באוקראינה מפעלים שייצרו מהסלק סוכר וכן היו מזקקות לייצור וודקה מהסלק, אבל בזמן

המלחמה הכול היה משותק. במקום סוכר ייצרו מולסה (Molasses). נזל חום מתוק עם קצת טעם לוואי. אבל למי אכפת. ובמקום וודקה יצרו סמוגון "תוצרת עצמית" שגם לו היה טעם לוואי, אבל למי אכפת. העיקר שאפשר היה להשתכר. המחיר עבור כל מתקן זיקוק שסבא מכר היה קבוע: דוד מלא סמוגון מזיקוק ראשוני, שבו אחוז הספירט הכי גבוה 92-99%. מכל רחבי טרנסניסטריה באו להזמין את המתקנים, שיחסית לתנורי הפח, היו פשוטים לייצור. אבא בנה דוד מפח בגודל המבוקש. ועליו מכסה מהודק, ממנו יוצא צינור, שעובר דרך מרזב שמולא בשלג או מים קרים, שמקרר את האדים ומשם לבקבוקים. בדוד שמים תערובת של סלק סוכר טחון וקמח שגורם לתסיסת העיסה. אחרי שהעיסה מתחילה לרתוח ואדים עוברים במערכת, טועמים כל פעם את הנוזל שיוצא מצינור הזיקוק, וכשהטעם יותר מימי, שמים עיסה חדשה של סלק סוכר וקמח ומתחילים את התהליך מהתחלה. את שאריות העיסה אחרי הזיקוק נתנו לפרות, שדווקא אהבו את זה.

הכפר זגוראי כיום -. הכניסה לכפר והכנסייה מעץ שהייתה קיימת כבר אז

בקיץ, סדר היום שלי כלל בעיקר שיטוט בכפר ובשדות שליד. חיפשתי כל מיני מאכלים, לרבות תפוחי עץ שנותרו אחר הקטיפ, תפ"א שנשארו בשדות, דגים קטנים שהייתי תופס בנחל או שדייגים היו רוצים להחזיר לנהר כי הם היו קטנים מדי. דגים אלה הייתי אוכל כמו שהם, ללא בישול כולל הראש הזנב ומערכת העיכול. לעומת זאת, אחותי פנינה נשארה בדרך כלל בבית ועזרה לאמא בבישולים.

לעיתים הייתי יוצא עם נערי הכפר לרעות את הפרות. ראיתי אותם תולשים עשבים ולועסים אותם. בררתי איתם כיצד יודעים מה טוב ומה לא אכיל. תשובתם הייתה שמה שעגל שרק נולד אוכל אכיל גם לנו. מסקנתי הייתה, שהחיות לא פחות חכמות מבני אדם. המקומיים לא היו שותים את מי הנחל. הנערים שאיתם יצאתי למרעה העדיפו לינוק חלב ישירות מהפרות. הם גם לא היו אוכלים ארוחת בוקר ואצלם היה נהוג לאכול רק ארוחת בוהריים (בסביבות 10.00) וארוחת ערב. כך שגם הם היו די רעבים כמונו.

הכפר זגוראי, היה גטו פתוח, ואני הסתדרתי שם טוב ו"זרמתי" עם כל סוגי האוכל, גם עם הלבוש, וגם עם הנסיבות. עד היום, אני אוכל "הכול", ולמרות שרוב הזמן הייתי רעב כמו כולם, כמו המקומיים, תמיד מצאתי משהו לאכול ולהקטין את הרעב, אם זה לדוג דגים, למצוא "קינים" של תפוחי אדמה ולאכול אותם בלתי מבושלים ואם זה עשבים שונים שלמדתי לאכול. למדתי שבהיעדר מלח העשבים מספקים מלח לגוף.

באופן כללי כל האיכרים בכפר היו אנטישמים, עם גוון נוצרי פראבוסלבי דתי, והיו בטוחים שכל יהודי אשם במותו של ישו. אבל, בחיי היום-יום הם היו אנושיים. כך למשל, כשהייתי משוטט, עברתי לעיתים ליד משפחות איכרים אוקראיניות שישבו לאכול בשעות הבוקר המאוחרות (סביבות 10.00), ולמרות שידעו כמובן שהייתי יהודי, היו קוראים לי "היי יהודון (ז'יד) בוא הנה". הושיבו אותי ליד בעלת הבית, עטוית הסינור, שקודם כל הייתה מקנחת את אפי המנוזל תמידית, ואז פקדו עלי "תאכל". האוכל כמובן לא היה כשר, אבל הרבי בלוצ'ינץ אישר שהתנאים היו של פיקוח נפש וניתן לאכול גם אוכל לא כשר.

בנין הקולחוז ולידו מכונת שהביאה חיטה לטחינה (2014)

אחרי כשנתיים בכפר, קראו לאבא לאסיפת הקולחוז והעניקו לו חלקת אדמה וכן כלים והדרכה כיצד לגדל תירס, חמניות וחטיפה. עם בוא הסתיו הובלנו הביתה 3 עגלות מלאות תוצרת שהספיקה לנו לשנה שלמה.

אחרי שאספנו בבור את התוצרת החקלאית, כיסינו אותו לקראת החורף. וכדי לחגוג זאת עשינו מסיבה עם אוכל ושתייה לכל המכרים ואנשי הקולחוז. במסיבה זו הצליחו לשכר אותי בפעם היחידה בחיי.

ככל כשאני מנסה להיזכר באותם זמנים אני נזכר במיוחד באירועים חיוביים, כמו ההזמנה ממשפחת איכרים להצטרף אליהם לארוחת בוקר ובסיום הארוחה נותנים לי את שאריות המלפפונים והעגבניות. אני מביא את הירקות הביתה ואימי עם החינוך ה"ייקי", מאיפה לקחת? גנבת? ואני מסביר לה שנתנו לי, היא לא מאמינה, לוקחת את כל מה שהבאתי בסל והולכת לשאול את האיכרה. לאחר שהאיכרה מאשרת שנתנה לי מרצון, היא מוסיפה לסל של אמא גם כמה ק"ג תפוחי אדמה. כששבנו הביתה, אמא חיבקה ונישקה אותי מה שהיה דיי נדיר אצלה.

אנוכי ומקומי – על הסכר שעל הנחל בזגוראי (2014)

הגינה של בעלת הבית שלנו בכפר, פרניה, השתפלה לכיוון הנחל. בחלק התחתון, אי אפשר היה לגדל דבר בשל הרטיבות והכול היה נרקב. ביקשתי רשות וקיבלתי לגדל בחלק המוצף, בשטח של כ 10X30 מטר. חפרתי תעלה וניקזתי את המים לנהר וגידלתי תירס, חמניות, תפוחי אדמה, בצל, גזר, שמיר, סלק סוכר ומה לא? יומיים שלושה אחרי הזריעה יצאו ראשוני הניצנים. אם לתירס כרגיל יש 3-4 קלחים, לתירס שלי היו 10-12 קלחים. ברגע שהקלח היה מוציא שערות, הייתי מיד קוטף אותו, ומכיוון שתמיד הייתי רעב, הייתי אוכל את התירס המתוק עם הקלח. רק שהתרבו הקלחים

הייתי מביא גם הביתה, ואמא לקחה אותם עם העלים והשערות והוסיפה מיד למרק הצ'ורבה של הצהרים (סוג של מרק רומני מסורתי). גם את קני התירס לא זרקנו. ברגע שגידלו תפוחית, גדענו אותם והכנסנו אותם קצוצים לאוכל. אותו הדבר עם החמניות כשהגזע והקליפות שימשו כחומר בעירה. העלים של הגזר בושלו והכל נאכל. לימים גילינו שיש בנהר צדפות. שלינו ואכלנו את תוכנם וגם כך שרדנו.

בתים טיפוסיים בזגוראי - ברחוב ליד הנחל, שבו היה ביתה של פרניה (בביקור בשנת 2014)

סוף המלחמה

באביב 1944 התחלנו לשמוע את רעם התותחים מתקרב אלינו. אבא הכין לנו מקלט מפחים. יום אחד, גשום כרגיל, הגיעו כוחות גרמניים גדולים לכפר, ובדיוק מאחורי הבית שלנו, שהיה ממערב לנחל, הייתה גבעה עליה הציבו מספר מקלעים. לפנות ערב ראינו בגבעה שמזרחית לנחל, איש רץ בדיגזגים ומסביבו ניתזים הכדורים מהמקלעים שמאחורינו. כשהתקרב האיש ראינו שהוא נושא נשק אוטומטי רוסי עם המחסנית בצורת "צלחת", חובש כובע רוסי עם הכוכב ולובש שכמיה כדרך החיילים הרוסיים וכמו הפרטיזנים. למזלו הוא הצליח לרדת מהגבעה מבלי להיפגע ונעלם בין עצי הערבה הבוכייה שגדלו על גדות הנחל.

לא עבר זמן רב ודפקו בדלת. אמא הלכה לפתוח והנה החייל הרוסי עמד בפתח. מיד הכנסנו אותו פנימה ונתנו לו לשותות. לאחר מילים ספורות ברוסית הוא עבר לדבר יידיש, מסתבר שהוא מכוחות החלוץ הרוסיים, ומיד אחרי זה שמענו רעש מחריש אוזניים של המקלעים הגרמניים יורים מעלינו ולאחר מכן גם כדורים מהמקלעים הרוסיים התחילו לשרוק. החייל "שלנו" הוריד את השכמיה והכובע, ביקש מאיתנו כובע ומעיל ויצא מהבית לאט לאט. רעש המקלעים הגרמניים פסק. החייל שלנו חזר פצוע ביד אחת אבל חי. החזיר את המעיל והכובע ואמר בפשטות גירשתי את הגרמנים. איך הוא ידע להגיע אלינו ולא לאחד מעשרות הבתים האוקראינים? חידה.

בכפר לא הייתה שמחה גדולה מלבד אצל היהודים, שידעו שניצלו. אבא התלחש עם אמא והודיע שהוא מתנדב לצבא האדום הרוסי כדי להרוג גרמנים. כל הדיבורים של קרובי המשפחה, שלא לעשות זאת לא עזרו. והוא מילא תרמיל עם אוכל וכלי עבודה, נפרד והלך העירה ללוצ'ינץ לבניין הממשל הצבאי והתנדב לצבא. כמובן שהוא היה היחיד מהכפר. העמידו לרשותו עגלה שתיקה אותו ללשכת הגיוס שהייתה במרחק 30 ק"מ מהכפר. בלשכת הגיוס עבר בדיקה רפואית ורישום וצורף לקבוצה של כ-50 איש, רובם אוקראינים שגויסו בכפיה. אבל הוא מצא עוד בחור יהודי צעיר והם התחברו והיו כל הזמן ביחד. הקבוצה יצאה לדרך.

כל מה שאני כותב, נודע לנו בדיעבד. הקבוצה יצאה לדרך ברגל. בראש רכב קצין על סוס ובסוף צעד סמל גדול מידות ודאג למפגרים בהליכה. חוץ מהקצין והסמל, כל היתר היו על ביגוד אזרחי. הם צעדו כ- 4 שעות בכיוון כללי צפונה, עד שהגיעו לישוב. הקצין אמר שהם ילוננו הלילה ביישוב ולמחרת בבוקר ימשיכו ללכת. "תסתדרו בקבוצות, תכנסו לבתים, תאכלו מה שהתושבים אוכלים, תשנו איך שהתושבים ישנים ומחר בבוקר בחמש תהיו כאן" ציווה הקצין. אבא והבחור היהודי חיפשו יהודים ומצאו. אבא תיקן סיר לבעלי הבית והם התקבלו ברצון. אחרים בקבוצות 3-5 איש, נכנסו בכוח לבתים, למרות שלאיש לא היה נשק מלבד לקצין ולסמל. בבוקר התקבצו. העמידו אותם בשורות וספרו אותם. מסתבר שחסרו כ- 10 איש. הגיעה עגלה עם לחם. כל זוג קיבל כיכר לחם אחת במשקל של 2.5 ק"ג וימינה פנה וקדימה צעד. מי שלא הגיע נחשב עריק ודינו מוות.

כך הלכו 10 ימים. כל יום כ- 50 ק"מ עד שהגיעו לעיר קמיניץ פודולסק (Kamianets-Podilsky) שבגבול הצפוני של טרנסניסטריה. כל פעם שעברו בערים בדרך הקצין הקדים את הקבוצה, הביא את התזמורת העירונית, והחיילים הסתדרו מאחורי התזמורת בשלוש ועברו את העיר בשמאל ימין. התזמורת חזרה העירה והם המשיכו להתנהל בדרך. בקמיניץ פודולסק הם נפגשו עם אלפי חיילים רוסיים. הקצין אמר להם שלמחרת יתנהל קרב גדול מול הגרמנים. בגמר הקרב הקבוצה תעלה אל שדה הקרב, תפשיט את החיילים הרוסיים ההרוגים ותלבש את מדיהם. הם גם ייקחו את הנשק והחגור ויחזרו חזרה העירה. אחרי הקרב, כשחזרו לעיר, הראו להם איך לתפעל את הנשק. חיילו אותם וצירפו אותם למחלקה שסבלה מהרבה נפגעים. מרגע זה הם היו חיילים במדים, ובנוסף לכיכר הלחם היומית, קיבלו 250 גרם שומן חזיר ופנכה של מרק בצהרים ובערב. העמיסו אותם על משאיות, והעבירו אותם לחזית הבאה שם אבא השתתף בפעילות והרג גרמנים כפי שרצה. ואז יצאה פקודה מהמטה העליון של הצבא הסובייטי, שכל חייל שמשפחתו לא נמצאת בביתה, משוחרר ללכת למשפחתו ולהחזירה הביתה. אבא קיבל תעודת "מתנדב" וחזר לכפר זגוראי.

בחזרה לסוצ'בה ברומניה

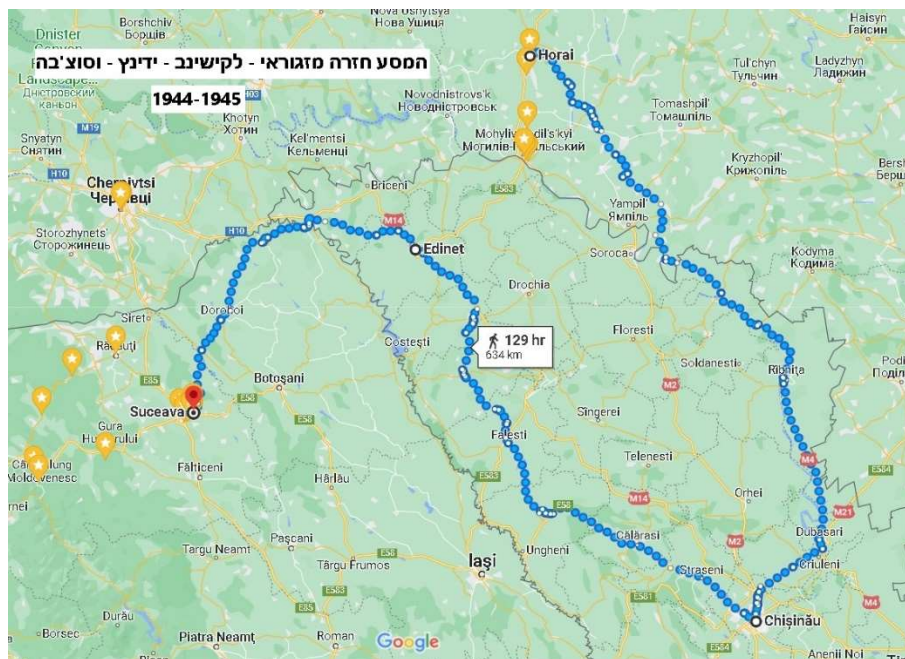
כשעזבנו את זגוראי ארזנו כל מה שיכולנו, ואת היתר השארנו לפרניה בעלת הבית. בעזרת עגלה שקיבלנו מהקולחוז נסענו לתחנת הרכבת הקרובה. בימים לפני עזיבתנו עשרות כפריים באו אלינו וביקשו שלא נעזב. בזמן ההוא לא היו רכבות נוסעים, רק רכבות צבאיות. כך שנסענו כטרמפיסטים, כשאמא, אחותי והדודה היו הנשים היחידות בין אלפי חיילים. דוד יידל אשתו פרידה ובנו קופל לא הצטרפו אלינו. נסענו מערבה עד לעיר קישינב (Kishinev) שבחבל בסרביה (היום Chişinău בירת מולדובה), שם הודיעו לנו שאי אפשר להמשיך, כי יש התנגדות גרמנית חזקה בהרי הקרפטים. קישינב הייתה מרכז סואן אבל הרוס ולא מצאנו דירה. אז קנינו עגלה עם 2 גלגלים, העמסנו כל מה שהיה לנו, ואחד הגברים נרתם בין היצולים. הילדים הלכו ברגל רוב הזמן ובירידות עלו על העגלה, בעוד הנשים דחפו ועזרו בעליות. כך הלכנו כ-200 ק"מ עד העיר ידינץ בצפון בסרביה (כיום Edinet בצפון מולדובה). שם מצאנו בית נטוש והרוס ליד הנהר אבל עם גג במצב תקין.

התיישבנו בידינץ ושיפצנו את הבית. אבא התחיל לעבוד בפחחות. הדוד חיים הרש עסק במסחר. עם פתיחת שנת הלימודים הלכנו לבית הספר שלימד בשפה הרוסית. אני ובת דודתי ביאנקה הלכנו לכיתה ב', ואחותי פנינה לכיתה ג'. בית הספר שלנו התנהל כמו ברוסיה, כלומר במסגרת של 10 שנות לימוד (ואכן מולדובה הייתה חלק מברית המועצות עד 1991). היות ורוב התלמידים היו פליטי מלחמה, בצורה זו או אחרת, בית הספר סיפק את כל הצרכים כולל ארוחות בוקר וצהרים, מחברות וכלי כתיבה, ספרים ותלבושת אחידה של "פיונירים" (חלוצים): חולצה לבנה, מכנסיים, עניבה אדומה וכוכב אדום על החולצה. אני מאוד אהבתי ללמוד. היו לנו הרבה שיעורי התעמלות, גינה ושירה, משמעת, מסדרי בוקר, צעידה בשורות תוך כדי שירה. באופן כללי אהבתי ללמוד וגם אהבתי סדר ומשמעת.

בראשית 1945, הצבא הרוסי התקדם מערבה והממשלה הרומנית עברה מתמיכה בנאצים, לתמיכה ברוסים. בשלב זה הורשנו לשוב לרומניה לסוצ'בה עירנו. ארזנו שוב, וחזרנו לסוצ'בה ברכבות וטרמפים.

רוברט פורר – ח"י כשורד

הגענו לסוצ'בה במאי 1945 אך בבית שלנו התגוררו רומנים שסירבו להתפנות. אבא הלך למושל הרוסי, הראה לו את תעודת המתנדב לצבא האדום, ומיד המושל שלח עם אבא 4 ז'נדרמים שהחזירו לנו את הבית.

אבא פתח חנות ובית מלאכה לפחחות ליד השוק בסוצ'בה, והפרנסה הייתה בשפע. אותי הכניסו לכיתה ב' ולמדתי חודשיים עד לחופשת הקיץ. בחופשה המשכתי ללמוד באופן פרטי ובסוף החופש נבחנתי ברמה של כיתה ג'. עברתי את המבחן ולכן בתחילת שנת הלימודים בספטמבר 1945 התקבלתי לכיתה ד', אהבתי ללמוד, במיוחד מלאכה, נגרות וספורט. הורי קראו למורה "פרופסור". המורה לבש חליפה של 3 חלקים. כשהמורה נכנס לכיתה, כולם עמדו בדום וברכנו אותו ברומנית "סרוט מנה" (מנשקים את ידך). בבית הספר מאד הקפידו על משמעת.

בסיום כיתה ד' בבית ספר ה"עממי" עברתי ללמוד בחטיבת הביניים היהודית. שנקראה "ליצאום" (Liceum). למדתי שם כשנה וארבעה חודשים עד עלייתי ארצה. מלבד לימודי חול, למדתי "בתלמוד תורה" יהדות, תורה וגמרא. חוץ מלימודים, היו בסוצ'בה

רוברט פורר – ח"י כשורד

תנועות נוער ציוניות. אני הלכתי לבני עקיבא כי שם שיחקו כדורגל. כשהחלה העלייה הגדולה לארץ, אחרי החלטת האו"ם ב 29.11.1947 התברר שבבני עקיבא יש חשופים ממני, לעומת זאת בתנועת השומר הצעיר, שבה פעלה אחותי פנינה נותרו מקומות ל"עליה ארצה". אז עברתי ל"שומר הצעיר" ונרשמתי לעליה ארצה.

שנת 1945 אחרי החזרה לסוצ'בה

המסע לארץ ישראל

אחרי הכנות קדחתניות, ב - 27.12.1947. יום של סופת שלג, וקור. ההורים לקחו את אחותי ואותי לרכבת לעלות לארץ ישראל. הרכבת הייתה רכבת מאסף ועצרה בדרך להעלאת נוסעים. כשעלינו לרכבת אחותי, חברתה בשם ביאנקה ואנוכי, תפסנו אזור של 2 ספסלים. אבל מיד כשההורים ירדו מהרכבת המבוגרים בסמוך זרקו את הציוד שלהם בין הספסלים שלנו. אחותי הקימה צעקות, אבל לי לא היה אכפת, כי זה מנע מנוסעים נוספים להתיישב באזור שלנו. המצב איפשר לשתי הבנות לישון על הספסלים ואני סידרתי לי מקום לישון בין הציוד. הרכבת ירדה דרומה לכיוון בוקרסט (Bucharest) והקור פחת. מבוקרסט פנינו מזרחה לכיוון עיר הנמל קונסטנצה (Constanța) שם עגנו אוניות המעפילים, אבל בטרם הגענו לקונסטנצה הרכבת הדרימה לכיוון הגבול הבולגרי. מתברר שהצי הבריטי שלח 2 אוניות מלחמה שהמתינו לאוניות המעפילים מחוץ למים הטריטוריאליים של רומניה. לפיכך הסוכנות היהודית לעליה ב', החליטה להוציא את האוניות בלילה, ולהעביר אותן בחשאי לנמל ורנה (Varna) בבולגריה.

בגבול עם בולגריה עברנו בקורת גבולות, ומקרונות רכבת לנוסעים עברנו לקרונות משא בולגריים. הבולגרים גילו כלפינו יחס ידידותי והביאו לחם כפרי וקפה חם. גם מזג האוויר היה חם יותר. לפני שהגענו לנמל ורנה, הרכבת שוב שינתה כיוון ונסעה דרומה לנמל בורגאס (Burgas), כי גם בורנה חיכה לנו הצי הבריטי. בבורגאס עלינו סוף סוף כל האוניות, אחותי, חברתה ואני עלינו על האוניה פאן קרסנט (Pan Crescent), שלימים נקראה "עצמאות". התברר שרבים מהמלווים של העולים הרשומים, החליטו גם כן לעלות ארצה. ולכן הגבילו את כולנו לחבילת מטען אחת וכך נלקחו מאיתנו הסלים עם האוכל שהכינו הורי.

אוניית המעפילים עצמאות (פאן-קרסנט)

אותנו הילדים שיכנו בקומה העליונה מתוך שבע הקומות באוניה. האוניה הייתה במקור אוניית משא, ובכל קומה הקימו קונסטרוקציית עץ של מדפים לשינה. אחותי, חברתה ואני קיבלנו חלק מהמדף ברוחב 1.5 מ' עומק של 1.6 מטר ובגובה 0.5 מ' (להלן "התא"). בתא זה היו 3 שמיכות ו 3 חגורות הצלה ששימשו לנו ככריות. ניסינו להתארגן למנוחה אבל המהומה מסביב לא אפשרה לנו לנוח. לכן יצאתי לסיור באוניה.

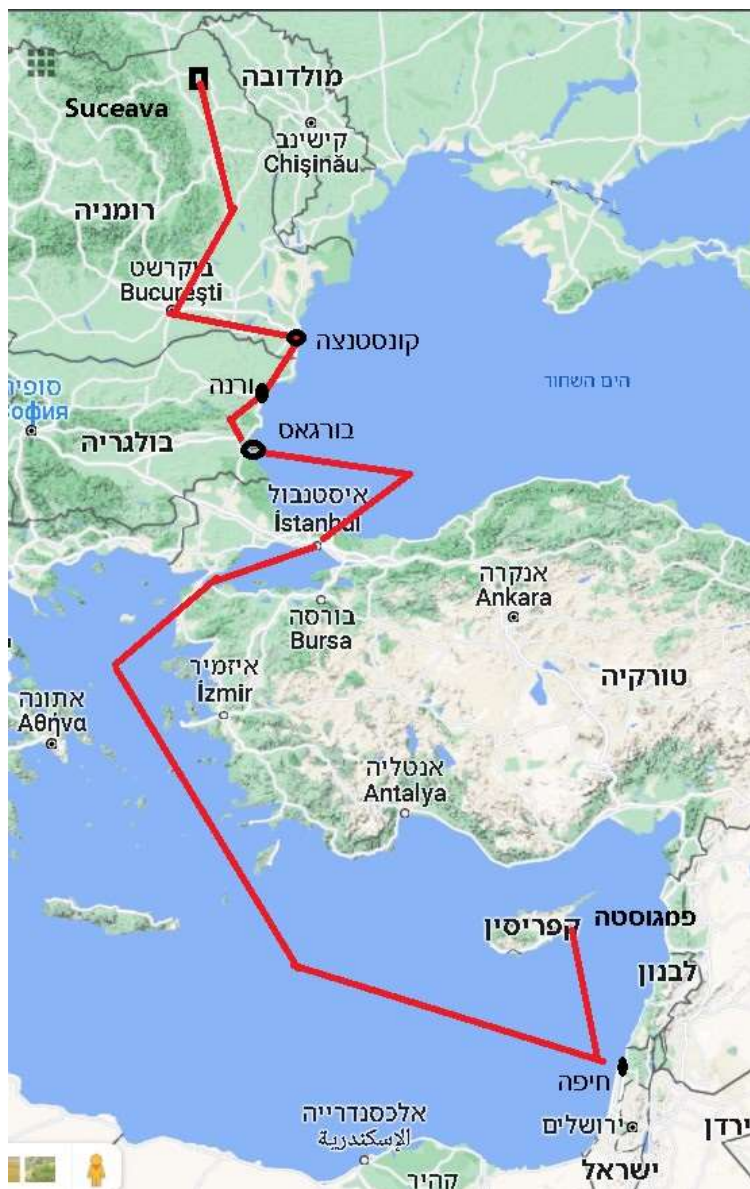
צוות האוניה היה מורכב מהכשרה של צעירים יהודים בולגרים. ואני, עם הידע שלי ברוסית ואוקראינית הצלחתי ליצור איתם קשר דיי טוב.

דבר ראשון חיפשתי ומצאתי את המטבח. שם קיבלתי חתיכת בשר בין שתי פרוסות לחם ומלפפון חמוץ. אחרי כן הלכתי לחפש את חדר המכונות. לבסוף מצאתי מקום מסתור בחרטום האוניה ששם ביליתי את רוב ימי ההפלגה וגם חלק מהלילות.

אחרי 3 ימי המתנה בנמל בורגאס, הפלגנו בכיוון הכללי דרום-מזרח לכיוון מיצרי הבוספורוס. הים היה נוח ואוניות הליווי הבריטיות שמרו מרחק כך שרק ראינו את העשן שלהן. באוניה נוצרה שגרה וחילקו לנו שתי ארוחות ביום. הגענו לקונסטנטינופול (איסטנבול) ואחרי שעברנו את מיצרי הבוספורוס, נוספו עוד 2 עמודי עשן של אוניות מלחמה בריטיות. האוניות הבריטיות התקרבו אלינו וראינו את התותחים והאנטנות שלהם. נכנסנו לים המרמרה וחלפנו על פני איים ירוקים עם בתים שצבעים בצבעים בהירים של ירוק, כחול ורוד ולבן. אחרי יומיים עברנו את מיצרי הדרדנלים ונכנסנו לים התיכון ושם הצטרפו עוד שתי אוניות בריטיות. סך הכל 6 אוניות בריטיות.

ביום התיכון פקדה אותנו סערת חורף, אבל היות ושטנו מזרחה, הרוח המערבית דחפה אותנו. כעבור כשבוע של הפלגה הגענו למים הטריטוריאליים (החופיים) של ארץ ישראל, שאז עדיין נקראה פלסטינה, ובשלב זה כבר היה לנו ליווי של 12 אוניות בריטיות כולל שתי סיירות. עוד לפני כן קיבלנו הוראה לזרוק כל תעודה מזהה, כולל תמונות לים וכך עשינו. ראינו את הצללית של הר הכרמל. העלינו את הדגל הכחול לבן לראש התורן, וכך עשתה גם אוניית האחות, פאן יורק שהפליגה יחד איתנו מבורגאס. אנו שינינו את שם האונייה ל"עצמאות" ופאן יורק שינתה את שמה ל"קיבוץ גלויות". שרנו כולם את שירת התקווה ואז התקרבו אלינו שתי אוניות מלחמה בריטיות משני הצדדים ואותנו לנו לעצור. ליתר ביטחון הן נצמדו לחרטום האונייה וכך עצרו אותנו. צוותי לוחמים בריטיים עלו על האונייה שלנו תוך התנגדות דלה שלנו. כגון זריקה של קופסאות שימורים עליהם. תפסו את גשר הפיקוד סובבו את האונייה ב 180 מעלות והפלגנו צפון מערבה לקפריסין, לנמל פמגוסטה (Famagusta).

פאן יורק נכנסה ראשונה לנמל ואנחנו הטלנו עוגן במפרץ ולא נכנסנו לנמל פמגוסטה כי מצאו באוניה שלנו אקדח. החלו בחקירות כדי לברר של מי הנשק ולשם כך החזיקו אותנו 8 ימים באוניה ללא אפשרות להביא אוכל ומים מהחוף. כפתרון נתנו לילדים מנות קרב אמריקאיות שזכורות לי כמעדן, וגם המבוגרים הסתדרו איכשהוא עם מה שהיה. בסוף הורידו אותנו עם סירות מנוע בליווי חיילים חמושים לנמל.

מסלול העלייה לישראל – שהוסט לקפריסין (12/1947-1/1948)

מחנות המעצר בקפריסין

בנמל הובלנו בין גדרות תיל למחנה צבאי שבו הפרידו בין גברים לנשים לשם חיפוש גופני וטיהור בדי.די.טי. השתדלתי לגמור את הפרוצדורה במהירות האפשרית כדי לצאת החוצה ולחכות לאחותי. אחר כך העלו אותנו על משאיות צבאיות סגורות ("פרשים") ואני נעמדתי קרוב לדלת המשאית. כשראיתי שעומדים לסגור את תא המטען, ואחותי טרם הגיעה, קפצתי למטה ורצתי למשאית הבאה. וכך עשיתי שוב ושוב עד שאחותי הגיעה. רק כשירד הערב יצאה השיירה לדרך כשאחותי ואני באותה המשאית. כעבור כשעה של נסיעה הגענו למחנה,

עברנו את שער המחנה ונעצרנו ליד צריף מפח. ירדנו ונכנסנו לצריף שהיה מלא מפה לפה. הבחנתי במדף מעל לחלונות. הרמתי את פנינה ושמתי אותה יחד עם התרמילים שלנו על המדף ויצאתי לסייר במחנה. מצאתי מחנה של אוהלים הודיים ומבנים מפח שבהם היו ברזיות ושקתות. הצריף שבו כונסנו היה מחולק לחדר אוכל ומטבח. נכנסתי למטבח ומצאתי לחם וריבה. אכלתי לשובע וגם הכנתי סנדוויץ' ולקחתי לאחותי. כשחזרתי לחדר האוכל בצריף מצאתי פינה ליד התנור, פרשתי כמה שקים ריקים ונרדמתי עליהם.

בבוקר השכם הערתי את אחותי ויחד יצאנו ותפסנו אוהל בשורה השנייה ולא בקצה השורה. באוהל היו עשבים בגובה של מטר. בד האוהל היה דו-שכבתי והוא הוקם בחופזה כשהיתדות חצי בחוץ. בחוץ התחילה התרוצצות ולאוהל שלנו נכנס זוג מבוגר (בני 30-40) שהכרנו מסוצ'בה. ביתר האוהלים הצטופפו 6 וגם 8 נפשות.

לפתע הודיעו שיש מיטות ליד שער המחנה. רצתי לשער, שבו היו שתי ערמות של מיטות, האחת מיטות מעץ והשנייה מיטות מברזל עם קפיצים. המיטות מעץ היו מפורקות וכדי להרכיב אותן צריך שני בסיסים דו-רגליים ("חמורים") וכשש לוחות עץ באורך כשני מטר. מיטות הברזל הורכבו ממסגרת ברזל ו 4 רגליים. הבנתי מייד, שכילד בן 11.5 אתקשה לשאת את לוחות העץ או מסגרות הברזל. לכן תפסתי שתי חבילות של רגלי ברזל, כל אחת בת 12 רגליים, והבאתי לאוהל שלנו.

אחותי מייד תקפה אותי למה הבאתי רק רגליים. הסברתי לה שעוד מעט יחפשו רגליים למיטות ואז נעשה סחר-חליפין. ואכן, אחרי זמן קצר, אנשים החלו לחפש רגליים למיטות הברזל. בסחר החליפין שביצענו קיבלתי 2 מיטות תמורת 8 רגליים. כך שאחותי ואני ישנו במיטה אחת והזוג המבוגר במיטה השנייה. ועדיין נותרו לי 6 רגליים. עבור 4 מהן קיבלתי מזרון וכלי בית ו 2 שנשארו לי שימשו לי כפטישים. ועם הפטישים תקענו עוד יתדות לחיזוק האוהל, עקרנו את העשבים, והשתמשנו בעשב כמזרון לזוג המבוגר.

תמונה של אחד ממחנות המעצר בקפריסין

הגיעה שעת הצוהריים והלכנו לקבל אוכל, אבל המבוגרים דחקו אותנו החוצה מן התור, אז הלכתי מסביב, נכנסתי למטבח ושם קיבלתי אוכל. כעבור שבוע מאז שהגענו, תנועת השומר הצעיר הקימה בתוך המחנה אזור נפרד עם אוהלי סיירים, עם סידורי אוכל נפרדים, ופעילות מבוקר עד ערב. אחותי פנינה ואני עברנו למאהל החדש אבל כעבור יומיים עזבתי וחזרתי לאוהל הגדול עם זוג המבוגרים, כי לא אהבתי לישון על

האדמה, והיה שם רעש מתמיד והטרדות. לאחותי היה שם ידיד בשם טיבי שהיה כבן 15 וחזק, כך שיכל לשמור עליה.

החלטתי למצוא עבודה עם הכנסה. דיברתי (ביידיש) עם מנהל המחנה היהודי, וצינתי בפניו שהמחנה מלוכלך ושכשיגיע הקיץ זה יזמין זבובים ומחלות. אחרי משא ומתן סוכם שהוא יספק לי שקים ריקים מהמטבח. אני אאסוף את הלכלוך ובתמורה אקבל 5 פיאסטר עבור כל שק (כל פיאסטר היה 1/100 מלירה סטרלינג). ביום הראשון מילאתי 3 שקים וקיבלתי 15 פיאסטר. הלכתי לקנטינה וקניתי לחם כפרי של 5 ליברות (2.5 ק"ג), קופסת מרגרינה וקופסת ריבה, והכל ב 9 פיאסטר. הבאתי הכל לאוהל פרסתי את הלחם עבור כולם. קיבלתי כוס גדולה של מרק ירקות והלכתי לישון שמח וטוב לב.

למחרת מילאתי 4 שקים ובזמן שאספתי את הפסולת ילדים שאלו אותי מדוע אני עושה זאת. אמרתי שמשלמים לי. אמרו שגם הם רוצים. אמרתי בסדר. הכנתי להם מקל עם מסמר והם הביאו לי לאהל שקים מלאים זבל תמורת 3 פיאסטרים ששילמתי להם. למחרת העברתי את השקים למשרד מנהל המחנה וקיבלתי את שכרי. כך עבר כשבוע ימים, ואז אחד הילדים שעבד עבורי בא והודיע לי שהמנהל קורא לי. ליד אוהל המנהל עמדה משאית והנהג היווני המשופם שלה היה עומד ושותה קפה. המנהל אמר שהנהג לא מוכן להעמיס את שקי הפסולת ושאל אם אני מוכן. עניתי שכן אבל זה יעלה 5 פיאסטר להעמסת כל שק. לבסוף הסכים ואני העליתי כ 40 שקים למשאית. אבל גם אז הנהג לא הסכים לנסוע ורצה מישוה שיפרוק את השקים במזבלה. המנהל שוב פנה אלי ושוב הסכמתי לעזור למנהל, שאחרי קללות וצעקות הסכים לשלם עוד 5 פיאסטר לכל שק שאפרוק.

כדי לצאת מהמחנה ולחזור אליו היה צורך באישור. המנהל נסע עימי לשער המחנה שם נתנו לי רישיון בלתי מותנה לצאת ולהיכנס למחנה. נסענו למחנה מעצר שכן וגם שם שילמו לי עבור העמסה ופריקה של עוד שקים. נסענו למזבלה והנהג עזר לי לפרוק את השקים למזבלה. בדרך חזרה נכנסנו אליו הבייתה והזמין אותי לאכול. אח"כ חזרנו למחנה ופרקנו את השקים הריקים.

יום אחד, תוך כדי איסוף הלכלוך במחנה נתקלתי פתאום בבת דודה שלי, פריצי שהייתה מבוגרת ממני ב 10 שנים והתגוררה ברדאוץ (Rădăuți כ 35 ק"מ מסוצ'בה). היא מאד שמחה והזמינה אותי לאוהל שלה שבו התגוררה עם החבר שלה חיים, לעתיד בעלה. התברר שפריצי עבדה במטבח המחנה, והיא הכינה לי ספל גדול של קקאו עם הרבה סוכר ואבקת חלב. אבל אחרי השלוק הראשון, אמרה לי שאם אני רוצה את הקקאו עלי קודם כל להתרחץ. מה שלא עשיתי מאז שעזבתי את הבית. בלית ברירה הסכמתי וחיים עזר לי להתרחץ בפיילה (גיגית מתכת גדולה) וסיבן לי את הגב. קיבלתי תחתונים וגופיה של חיים כי פריצי לקחה את שלי לכביסה. סיכמנו שאבוא אליהן כל יום שישי להתרחץ ואקבל ארוחה.

עסקי הזבל עבדו טוב, וכן נוספה לי הכנסה מהעברת ידיעות של ארגון ההגנה ממחנה למחנה כי יכולתי לעבור בין המחנות בעת איסוף הזבל. יום אחד אחותי פנינה קיבלה פרונקל (מורסה) ברגל ופינו אותה לבית החולים הצבאי בפמגוסטה. סיפרתי על כך לנהג והוא הביא אותי לבית החולים ועזר לי למצוא אותה. פנינה מאד שמחה על הביקור.

צעדים ראשונים בארץ ישראל

כעבור כשלושה חודשים מאז שהגענו למחנה בקפריסין התחילו בהכנת רשימות לעלייה לארץ. התנית את העלייה בכך שאעלה יחד עם אחותי. לקח קצת זמן, עד שהסכימו. שוב לקחו אותנו במשאיות לפמגוסטה. בנמל עגנו שתי אוניות קטנות בשם דולורס ואנדריה. אותי העלו לאנדריה והמתנתי לאחותי אבל היא לא הגיעה והאונייה הפליגה בלי אחותי. היה זה סוף מרץ 1948, הים היה סוער ואני קיבלתי בחילה ושכבתי על שולחן הביליארד בספינה והקאתי את נשמתי כל הדרך לארץ ישראל.

בבוקר יום ה 25.3.1948 הגענו לנמל חיפה, אבל רק אחה"צ הורידו אותנו מהאונייה. בקצה המדרגות ישב פקיד קטן ושאל לשמי, אמרתי רוברט פירר (Führer), כפי שאכן נכתב ברשימות העולים שנמצאות בארכיון הציוני, ומופיע במסמך המצולם למטה.

הסכנות היהודית לאי - מחלקת העליה

לשכת העליה חיסה

רשימת עולים שבאו לא"י

רשימת עולים שבאו לא"י
עולים שבאו לשמירה טקסית ב-1934
יד מן העולים שבאו לשמירה טקסית ב-1934
החברים

מס' סדורי	המשפחה	השם	הגיל	המין	מס' תעודת זהות	הקדושים באי וכתבתם	הערות
1.	אבר	נאול	1930	ג	רומניה	הורים: מורי-טריה (פן)	
2.	אברטוניץ	לורה	1932	3/ב	רומניה	הורים: אליאס-זנד (פן)	
3.	אדלשטיין	פאולה	1931	3/ב	רומניה	הורים: אברהם-לידה (פן)	
4.	אחרן	סלו	1934	3/ב	רומניה	הורים: יוסף-סיגה (פן)	
5.	אונגריש	סלו	1932	3/ב	רומניה	הורים: יוסף-סיגה (פן)	
6.	אופנברג	יוקם	1939	3/ב	רומניה	הורים: זאב ברנר, חיסה, נאול	
7.	אופנברג	לידה	1934	3/ב	רומניה	הורים: מנדל-אנה (פן)	

223	גובל	אברהם	1932	3/ב	רומניה	הורים: לאון-מנסי (פן)	
224	גולדמן	סימון	1934	3/ב	רומניה	הורים: דוד-קלר (פן)	
225	גורניס	אנה	1930	3/ב	רומניה	הורים: ישראל-סנדרה (פן)	
226	גולדמן	ליזר	1936	3/ב	רומניה	הורים: יוסף-בטי (פן)	
227	גולדמן	טטה	1932	3/ב	רומניה	הורים: סטנלי-סלביה (פן)	
228	קנר	אסתר	1934	3/ב	רומניה	הורים: מרדכי-טרה (פן)	
229	טוביץ	טטה	1934	3/ב	רומניה	הורים: טרה-איני (פן)	
230	טובל	חיים	1933	3/ב	רומניה	הורים: טרה-מרחם (פן)	
231	טולק	רגינה	1932	3/ב	רומניה	הורים: אהרן-הלן (פן)	
232	טופלינגר	לאון	1931	3/ב	רומניה	הורים: דוד-לך-קלר (פן)	
233	פיליפ	מתי	1933	3/ב	רומניה	הורים: אסתר-אויגן (פן)	
234	פינקלסטיין	אברהם	1930	3/ב	רומניה	הורים: משה-טריס (פן)	
235	פינקר	אברהם	1934	3/ב	רומניה	הורים: ספי-לידה (פן)	
236	פינקר	מאיר	1931	3/ב	רומניה	הורים: גנר-דבקה (פן)	
237	פינקר	דבורה	1936	3/ב	רומניה	הורים: דבורה-הרמ (פן)	
238	פישלוביץ	סולומון	1931	3/ב	רומניה	הורים: הרמן-סוריקה (פן)	
239	פיטלר	בנימין	1932	3/ב	רומניה	הורים: יוסף-טני (פן)	
240	פיטלר	לאון	1932	3/ב	רומניה	הורים: איזידור-לוי (פן)	
241	פיטלר	רחל	1936	3/ב	רומניה	הורים: ישראל-טני (פן)	
242	פיטלר	אנה	1936	3/ב	רומניה	הורים: רובין-אויגה (פן)	
243	פילדסטיין	הרמ	1931	3/ב	רומניה	הורים: גנר-ינקה (פן)	
244	פנסוטר	ישראל	1930	3/ב	רומניה	הורים: בוריס-טניה (פן)	
245	פנס	טריס	1932	3/ב	רומניה	הורים: ליידה-טניה (פן)	
246	פער	יהודה	1930	3/ב	רומניה	הורים: בנימין-לאה (פן)	
247	פריינד	מרדכי	1931	3/ב	רומניה	הורים: דוד-חיה (פן)	

אבל הפקיד החליט אחרת וכתב במסמכים שלו את השם ראובן פורר (Furer), ומאז במשך 70 שנה קראו לי ראובן, עד שקיבלתי את תעודת הלידה שלי מרומניה, שבה שמי הוא רוברט, ושיניתי חזרה לשם זה.

היות והדרך למרכז הארץ הייתה חסומה, העלו אותנו באוטובוס למלון בן יהודה על הכרמל, שם קיבלו אותנו בסבר פנים יפות. בחדר הייתי יחד עם בחור בשם ראובן מיכאלי, נתנו לנו ארוחת ביניים, ולאחר מכן גם ארוחת ערב משביעה והלכנו לישון.

למחרת אחרי ארוחת בוקר, לקחו אותנו לתחנה המרכזית בחיפה, במושבה הגרמנית, ישבנו והמתנו כשעתיים עד שהגיע אוטובוס ממזוגן, עלינו עליו, הגיעו כמה בחורים ובחורות שהוציאו מהתרמילים חלקי נשק והרכיבו אותם לתת-מקלעים מסוג סטן. כעבור כשעה של המתנה באוטובוס, הבחורים פירקו את הנשקים ועזבו. אותנו הסיעו שוב למלון בן יהודה על הכרמל. גם למחרת חזר הכול על עצמו, מבלי שדיברו איתנו משוב עד רע. היום השלישי התחיל דומה, אבל הפעם האוטובוס הממוגן נסע, ואחרי כשעתיים הגענו למחנה של אוהלים. היה זה מחנה עולים רעננה.

ירדנו מהאוטובוס ומצאנו אוהל עם יריעות קרועות והתמקמנו. מצאנו מיטות ומזרונים והסתדרנו. הסתכלנו מסביב וראינו פרדס מלא תפוזים, מצאנו פרצה בגדר ונכנסנו לפרדס. קטפנו קילפנו ואכלנו ומילאנו את החולצות בתפוזים. כשיצאנו פגש אותנו בעל הפרדס ואמר: לאכול זה בסדר אבל לקחת לא. החזרנו את התפוזים לארגזים וחזרנו למחנה. הגיעה שעת הצהריים, אז הלכנו לחדר האוכל, ושם אמרו לנו שבלי כלים לא נוכל לקבל אוכל, אז רצנו לפרדס לקחת 2 תפוזים גדולים, בעזרת כף רוקנו את פנים התפוז, והשתמשנו בחצאי התפוז כקערות לקבלת אוכל.

איש לא טיפל בנו או התעניין בנו. כך היה במשך כחודש ימים, הבנות של הקבוצה החליטו לכבס לנו את הבגדים ותלו אותם על גדר התייל לייבוש. אבל, הרוח קרעה את הבגדים עד שלא היה ניתן ללבוש אותם.

דאגתי העיקרית הייתה למצא את אחותי, התחלתי לעבור ישוב אחרי יישוב, בלי לדעת עברית, אבל למזלי ידעתי יידיש וכך תקשרתי. לאחר כשבועיים, הגעתי למחנה העולים בנתניה, ובדיוק באותו יום אחותי הגיעה למחנה זה. איזה מזל !! יחד עם זאת, לא ידעתי להגיד לה להיכן ישלחו אותי ולאן ישלחו אותה.

קיבוץ שריד בעמק יזרעאל

כעבור כחודש הגיע בחור צעיר למחנה העולים, אסף אותנו, ואמר לנו שלוקחים אותנו לקיבוץ. הגיעה משאית ונסענו כשעתיים עד שעצרנו. המדריך ירד אלינו ואמר לנו לרדת, אז ירדנו. המדריך הראה לנו שער במרחק כ- 500 מטר ואמר שזה קיבוץ שריד שבעמק יזרעאל ובשער ימתינו לנו. הגענו לשער ואיש לא המתין לנו. אז המשכנו הלאה והגענו לחצר המשק וגם שם לא פגשנו איש. מצאנו עגלת פלטפורמה שעמדה בצל וישבנו עליה. השעה הייתה בסביבות 2 בצהריים ומהבוקר לא בא אוכל לפינו, התחלנו להסתובב פה ושם, וראינו שבתערובת של הפרות יש חלקי חרובים, שאלנו רשות מהפרות, וליקטנו את החרובים והבאנו לקבוצה. ילדים אחרים מצאו את מכון הקירור של החלב, מצאנו פחיות ושתינו חלב. כעבור כשעתיים, באה אישה קטנת קומה, עם מטפחת על הראש ושאלה מי אנחנו, בעברית, לא הבנו מה היא אומרת, שאלתי אם היא מדברת יידיש, מיד הזדקפה וענתה ביידיש "אבדה" (AVADE), כלומר בטח, ומיד נעשיתי המתורגמן של הקבוצה. היה עוד ילד שדיבר יידיש, בשם ראובן מיכאלי שעוד בקפריסין התיידדנו, ומאז ועד היום אנחנו בקשר.

שם המטפלת היה טייבל (יונה). הובילו אותנו למקלחת "חברים", הפרידו בין בנים לבנות, התפשטנו והתקלחנו עם הרבה מים חמים. תוך כדי המקלחת טייבל אספה את הבגדים שלנו לתוך שק והביאה בגדים נקיים. מכנסי חקי קצרים וחולצות ירוקות. כעבור כחצי שעה הלכנו כולנו לחדר אוכל ושם הניחו על כל שולחן לחם אחיד פרוס, מרגרינה, ריבת תפוזים וקומקום עם תה מתוק, מיד התנפלו ואכלנו וגם מילאנו את הכיסים. משם לקחו אותנו למחסן מזרונים וכל אחד לקח מזרון. אני עזרתי לסופי, הילדה הכי יפה, לסחוב את המזרון וזה הבטיח שהיא תישן לידי. קיבלנו צריף ריק ושם פרסנו את המזרונים. כמו כן קיבלנו סדינים ושמיכות. משם לקחו אותנו למרפאה של הקיבוץ, כי לרבים מאיתנו היו פצעי עור. חבשו אותנו, לי לא היו פצעים. מהמרפאה לקחו אותנו לחדר האוכל לארוחת ערב, ולישון. כמובן שלא ישנו, השתוללנו עד מאוחר, ולבסוף נרדמנו לפנות בוקר.

כשקמנו בבוקר למחרת, קיפלו את המזרונים, התרחצנו והלכנו לחדר האוכל. כבר לא הכנסנו לחם לכיסים. בחזרה מחדר האוכל לקחנו כל אחד כיסא "סטודנטיאלי" עם משענת לכתיבה וחזרנו לצריף, על הקיר התקינו לוח וגירים, והתחלנו ללמוד עברית. כעבור שעותיים הביאו לחם עם ריבה מרגרינה וסיר עם תה ממותק. לאחר הפסקת העשר המשכנו ללמוד עוד כשעותיים עד הצהריים. אחרי מנוחת הצהריים לקחו אותנו לסיור בקיבוץ וחילקו אותנו למקומות עבודה למשך שעותיים. בערב הסבירו לנו את המצב הביטחוני של הקיבוץ וכיצד עלינו להתנהג, לאן אפשר ללכת ולכן לא. זה היה לוח הזמנים שלנו במשך כחודשיים. כשהגיע מועד סדר פסח, ערכו את הסדר בחדר האוכל, סדרו שולחנות לכל אורך חדר האוכל וספסלים משני הצדדים, כיסו את השולחנות עם מפות, אנו ילדי החוץ ישבנו בצפיפות בשולחן משלנו, לבושים בחולצות לבנות ומכנסיים כחולים. קיבלנו הגדות של הקיבוץ בעברית, שהיו שונות מההגדה המסורתית, ושאותן טרם ידענו לקרא. היינו צריכים לשבת ולחכות במשך שעותיים של הופעות ושירים, בעוד בטננו מגרגרת. ילדי הקיבוץ בני גילנו קיבלו רשות מהורים לנשנש גם לפני תום ההופעות, אבל המדריך שלנו אסר זאת, ורק כשהסתיימו ההופעות הורשינו לאכול.

למרות הקשיים, די מהר למדנו לדבר עברית. מלבד טיבל הייתה לנו מטפלת נוספת בשם חסיה. המורים היו מרדכי אמיתי לעברית, ודן אמיתי לציור ואומנות. יואל המחנך

רוברט פורר – ח"י כשורד

לימד היסטוריה, יעקב היה המורה למוזיקה והיה עוד מורה לחשבון. דליה הייתה המדריכה של תנועת השומר הצעיר, והחיים היו יפים. בהמשך לימד אותנו זמן קצר גם נתן יונתן המשורר.

כשהחלה מלחמת השחרור, גויסו הגברים הצעירים של הקיבוץ. עמדנו על מגדל המים וראינו אותם יוצאים דרומה לעמק, בבגדי עבודה ועם נשק דל, לעזרת קיבוץ משמר העמק המופגז. התחילו יריות לכוון הישוב מכיוון מג'ל - מגדל העמק של היום. על מעקה המרפסת בנו מיגונים מלבני חימר שלא עצרו את כדורי הצלפים. ליד חדר האוכל בנו מקלט מבטון ועליו הניחו צינור ברזל שחתכו מה"פייפליין" (Pipeline, צינור הנפט הענקי מעירק לחיפה) שעבר ליד המשק. שימש כמיכל למי שתייה. ילדי המשק ואנחנו גויסנו לכסות את המקלט באדמה בשעות הלילה.

אנוכי - בתקופת הקיבוץ

מגדל המים של קיבוץ שריד

המשק קיבל מחלקת תגבורת שעליה הוטלה אחזקת הגזרה המזרחית של המשק מכיוון מג'ל. היה צורך להעביר להם מזון, מים ותחמושת. בתווך עמדה חצר המשק שהייתה גלויה לירי צלפים, אז אנחנו, הילדים, התנדבנו להעביר את האספקה. עמדנו

ליד מגדל המים, עם התרמילים והמתנו לירי הצלף. מרגע שהוא ירה היו לנו 4 שניות לרוץ לעבור את החצר. היינו אנחנו העולים וילדי המשק. כשנודע לחברי המשק הדבר, הם באו ולקחו את ילדי המשק באוזניים ונשארנו רק אנו העולים, שהיינו בלי הורים דואגים. אך למזלנו איש לא נפגע.

עמדתי להגיע לגיל בר מצווה. ההורים כתבו לי מכתב מרומניה שהם יביאו תקרובת (קידוש) לבית הכנסת בסוצ'בה לחגוג את בר-המצווה שלי בהעדר. בשבת הסמוכה ל 22 במאי 1949 לבשתי בגדי "שבת" נעלתי סנדלים, שמתי כובע טמבל על הראש והלכתי דרך השדות לבית הכנסת בנהלל, כיוון שבקיבוץ שריד לא היה בית כנסת.

עמדתי ליד מדרגות הכניסה לבית הכנסת. כעבור זמן קצר ניגש אלי אחד המתפללים ושאל אותי למעשי, ומי אני. אמרתי לו שאני מקיבוץ שריד והורי לא בארץ והגעתי למצוות. לקח אותי ביד הכניס אותי לבית הכנסת והושיב אותי לידו. אחרי כמה רגעים הוא קם ודיבר עם הגבאי וחזר לשבת לידי, בעוד אני עוקב בסידור התפילה אחרי תפילתו של שליח הציבור. זה מצא חן בעיניו. שאל אם למדתי יהדות ועניתי לו שמגיל 3 היה לי מלמד ואחרי המלחמה למדתי בתלמוד תורה. תפילת השחרית הסתיימה, הרב נשא את הדרשה השבועית, הוציאו את ספר התורה מן הארון ופרשו אותו על הדוכן. בשלב זה היהודי שלצידי שאל אם אני יודע את ברכות העלייה לתורה. אמרתי לו שאני כנראה זוכר אבל ממילא הברכות כתובות על הקיר מעל לדוכן. הוא ראה שיש לו עסק עם תלמיד חכם וזמן קצר אחרי כן הגבאי קרא לי לעלות לתורה. הופתעתי, אבל עליתי לדוכן. מישהו הניח טלית על הכתפיים שלי ואמרתי את הברכה. קראו לפני את הפרק הראשון של הפרשה, ואז ניזרק עלי מטח של סוכריות. אמרתי את הברכה של סגירת ספר התורה. חזרתי את הטלית והתכוננתי לעזוב. היהודי אחז בי ודרש שאבוא לאכול צהריים עם משפחתו. כשרציתי לעזוב אמר לי ששעת הצהריים היא הכי חמה ושאונו טיפה. בסביבות השעה 15.00 עזבתי את נהלל וחזרתי לשריד.

בחדר שלי חיכה מדריך התנועה ששאל היכן הייתי, כי הם חיפשו אותי. אמרתי לו שהייתי בבית הכנסת היות ומלאו לי 13. המדריך החוויר וחשבתי שתיכף יקבל התקף לב. הוא רק שאל "מה?" ולא הבין על מה דיברתי. חזרתי והסברתי ולקח לו זמן לעכל

את הסיפור. ואז שאל מה עשיתי בבית הכנסת. אמרתי לו שהתפללתי ועליתי לתורה. אמרתי לו שלמדתי בתלמוד תורה ושאני יהודי. ומאז אותו ארוע החלו לחגוג בקיבוץ שריד כשנער מגיע למצוות.

המעבר ליפו

במאי 1951 עלו ההורים שלי ארצה באוניה טרנסילבניה. אני לא ידעתי את התאריך המדויק ועל כן רק אחותי קבלה את פניהם. הם הועברו תחילה למחנה "שער העלייה" בדרום חיפה (נקרא בזמנו גם סאן לוקס), ומשם למחנה עולים בבן שמן. חמישים משפחות בצריף פח אחד, בתנאים בלתי נסבלים, אבא מיד חיפש, ומצא, בית ביפו, בשכונת גבעת עליה (רחוב 149 מס' 1), לווה כסף מקרובת משפחה ועברו לגור בעיר.

אבא בא לבקר אותי בקיבוץ ואני כבר שכחתי לדבר יידיש אבל די מהר חזרתי לדבר. הראיתי לאבא את המשק וביקשתי להזמין אותו לחדר האוכל, והדבר אושר. לבסוף הוא שאל אותי איזה מקצוע אני לומד, ואני בתמימות עניתי לו שבקיבוץ לא מלמדים מקצוע, כי מי שיש לו מקצוע, קל לו יותר לעזוב את הקיבוץ. התשובה שלי לא סיפקה אותו, וביקש לדבר עם המחנך, הבאתי אותו ליואל המחנך שבא מטרנסילבניה, ודיבר רומנית. אבא שאל איזה מקצוע אני לומד, ויואל ענה לו שבקיבוץ לא מלמדים מקצוע, כי מי שיש לו מקצוע יכול לעזוב את הקיבוץ. אבא הבין שאני ילד צעיר אבל לא טיפש גמור. מצאנו חדר פנוי וישנו יחד, ואבא דיבר ודיבר איתי כל הלילה, אני נרדמתי והתעוררתי, ואבא המשיך לדבר על חשיבות המקצוע, ולולא היה לו מקצוע לא היינו שורדים את השואה.

בבוקר ארזתי תרמיל, הלכנו ליואל המחנך והודענו לו שאני עוזב את המשק. האמת שיואל לא הופתע. מכונית שיצאה מהקיבוץ לקחה אותנו עד חיפה. מחיפה לתל-אביב באוטובוס כשעתיים, ומהתחנה המרכזית בתל-אביב ליפו (גבעת עליה) בקו 10 של חברת "דרום יהודה". הגענו הביתה בסביבות 4 אחה"צ רעבים ועייפים, כי לא קנינו שום דבר בדרך.

"הבית" היה בית ערבי בסמטה. 2 חדרים בלי מים זורמים, החדר היה בלי תקרה, וניתן היה לראות את רעפי הגג. הדירה שלנו הייתה חצי מהבית, ואבא קנה אותה עם שארית הכסף ועוד הלוואות מקרובי משפחה. בחצי השני התגוררה משפחתה של שמחה שעלו מעיראק. היו לנו 2 מיטות ברזל של הסוכנות היהודית, עם מזרונים קש וארגז עם מצעים שההורים הביאו מרומניה. חצר הבית הייתה משותפת לשתי הדירות, והיה בה עץ תות ענק. הכניסה מהרחוב הייתה דרך פשפש צמוד לחדר שאינו שלנו, והכניסה לדירה הייתה דרך החצר. לפני הדלת הייתה מרפסת, שבה אמא בישלה על פתיליה. התחבקתי עם אמא אחרי 3 וחצי שנים שלא התראינו, ישבנו על שני שרפרפים ערביים קטנים, ואמא הגישה לנו מרק חם ירקות ופרוסת לחם, כשהיא אומרת שהיא כבר אכלה. אמא שואלת המון שאלות על מה שעבר עלי ואני ממלא את פי באוכל. אבא מביא לי מתנה, שרשרת זהב עם מגן דוד. אני אומר תודה, אבל לא עונד את השרשרת. היום אני מבין שהדבר מאד פגע בהורי.

למחרת התחלנו לבנות תקרה לחדר, נסענו למקום שמפרקים ארגזים (ליפטים) וקנינו חתיכות עץ. אני אספתי דלי עם מסמרים מהפרוק. קנינו גם לוחות מזוניט (דיקטים עשויים מנסורת ודבק), ועם תלת אופנוע ששכרנו, הבאנו הכל הביתה, ובלי לעשות שום הפסקה, התחלנו לבנות את התקרה. לידנו גר ערבי בחורבה שנבנתה מבלוקים ללא טיט בגובה 2 מטר וגג רעפים. הוא הציע לנו לקנות ממנו את הבית ב 100 לירות, אבא שילם לו, והוא עבר לירדן כפליט, הבית היה פינתי עם דלת לרחוב ואבא החליט להפוך אותו לחנות. בינתיים, אחותי פנינה הייתה בקיבוץ עין השופט והצליחה למצוא עבודה לאבא בפחחות, כשכיר בקיבוץ. אבא היה צריך לנסוע מרחק גדול, דרך חיפה, כדי להגיע לעין השופט. היתרון הגדול היה שהשכר היה נטו, משום שאבא קיבל לינה וכלכלה בנוסף לשכר. כעבור זמן מה גם שילמו לו את הוצאות הנסיעה פעם בשבוע הלוך חזור.

הימים היו ימי הצנע שהוביל שר "האספקה והקיצוב" דב יוסף. אבא הביא הביתה אפרוחים ופירות וגם כלי עבודה שישמשו אותנו לאחר מכן, ואני התחלתי לחפש ביה"ס מקצועי. היו בתל-אביב שני בתי ספר מקצועיים, מקס פיין ואורט. למקס פיין לא הסכימו

לקבל אותי כי בקיבוץ לא למדנו לפי מקצועות וציונים ולא קיבלנו תעודת בית ספר רשמית. במקום זאת נתנו לי פיסת נייר שבה נכתב שלמדתי בכיתת גיל של כיתה ט'. אז נרשמתי לביה"ס אורט - במגמת נגרות, שהיה במגרשי התערוכה (המזרחיים) בתל אביב ליד מפעל דובק לסיגריות (היום אזור נמל תל אביב). היתרונות היו גדולים: ראשית, קיבלו אותי לכיתה י'. שנית, אורט מומן כולו ע"י תרומות מהקהילה היהודית בשווייץ (זה נודע לנו בדיעבד). כלומר הכול היה על חשבון בית הספר: כלי עבודה, בגדי עבודה, ארוחות בוקר וצוהריים, מחברות וכלי כתיבה, ספרים, וכו'. הכל על חשבון בית הספר. מורים טובים, מנהל טוב, חומרי עבודה, עצים, מכונות, הכל על חשבון בית הספר וללא שכר לימוד, בזמן שברוב התיכונים שילמו באותו הזמן שכר לימוד.

בשנה השנייה בבית הספר התחלנו לעבוד גם עם מכונות, ובגמר השנה השנייה שאל אותי המורה למלאכה, מר שולמן, מה תוכניותי לחופשה, והוא הציע לי לעבוד איתו על פרויקט לייצור 500 כסאות תיאטרון שנכין בנגריית בית הספר. הסכמתי מייד, מבלי לבקש תמורה, ובגמר הלימודים התחלנו לעבוד יחד. מאד אהבתי את העבודה. במשך כחודשיים למדתי יותר נגרות מאשר בשתי שנות הלימוד הקודמות. עבדנו מ 7.30 בבוקר עד 19.00 בערב. לאחר ששולמן הלך הבייתה, סידרתי וניקיתי את הנגרייה. בסיום הפרויקט שולמן שילם לי 2,000 לירות, שהיו אז הון.

השנה השלישית הייתה קשה יותר מקודמותיה. בבוקר החלפתי את אמא בניקוי משרדי חברת הביטוח ציון ברחוב אלנבי 120. לי היו אופניים, ולכן במקום שאמא תקום ב 4.30 לפנות בוקר, ותיסע בתחבורה ציבורית שלקחה כמעט 2 שעות לכל כיוון, אני קמתי בחמש וחצי ותוך פחות מחצי שעה של רכיבה הגעתי למשרדים. עבדתי בניקוי עד שבע וחצי ואז רכבתי לבית הספר. עבדתי ולמדתי עד 15:45 ואז רכבתי לבית הספר פिटמן שברחוב בלפור ושם למדתי למבחני הבגרות עד 21.30. אחרי חזרתי הביתה העתקתי כל מה שכתבתי בכיתה בצורה מבולגנת למחברת מסודרת, התקלחתי והלכתי לישון עד למחרת ב 5:30. כך היה כל יום מימות השבוע, חוץ מיום שישי שבו לא למדנו בפיתמן. ביום שישי הייתי לעיתים מחליף את אמא בניקוי

רוברט פורר – ח"י כשורד

המשרדים, ולפעמים כשהקבוצה מקן השומר הצעיר הייתה יוצאת ליום עבודה באחד מקיבוצי הסביבה, הייתי מצטרף אליהם לקיבוץ שאליו שובצנו. בדרך כלל הייתי מגיע באופניים ובמוצאי שבת חוזר לשבוע החדש. באחת הפעמים רכבתי עד קיבוץ גת וחזרה.

עם חברים מתנועת השומר הצעיר - תל-אביב לפני הצבא 1953

את אורט עזבתי
לקראת בחינות
הבגרות. כשנגמר
בחינות הבגרות,
אמא לקחה חופשה
מהעבודה ואני
החלפתי אותה
בניקיון המשרדים
גם אחרי הצהריים.

במהלך עבודת
הניקיון היו גם
רגעים של נחת,
ובאחד הבקרים
סיימתי לנקות את
המשרדים והמתנתי
עד לשעה 7:30
לבוא העובדים.

ישבתי בחדרו של חיים טייבר, אחד הבעלים של חברת הביטוח ציון, שהיה גם בעלים של חברות נוספות, כמו לה-טורנה לציוד מכני. חיים טייבר עישן מקטרת ובחדרו היה ריח נעים של טבק מעולה והיו שם חוברות של מכוונות שונות שבהן אהבתי לעיין, וכן כורסה נוחה.

פתאום נכנס חיים לחדר, קפצתי כנשוך נחש ועשיתי את עצמי מנקה אבק מהכורסה. חיים חיך אלי חיוך טוב ואבהי ואמר שהכל בסדר ושאל אותי אם אני מתעניין במכונות. הוא סיפר לי שהוא במקור מהנדס מכונות ושאל אותי מה אני עושה. אמרתי לו שאני לומד בבית הספר אורט נגרות, והוא סיפר לי שבזמנו הפנוי הוא אהב לנגר. בין השאר שאל אותי היכן נולדתי ומתי עליתי ארצה ואם אני דובר טוב עברית. הוא הציע לי שבמקביל לניקיון אשמש כטלפונאי מהשעה 6:00 בבוקר עד 7:30. הוא הסביר לי שהמרכזנית תלמד אותי כיצד להפעיל את מרכזית הטלפון ובתמורה הוא ייתן לי שכר בסכום של כמעט חצי ממה שאמא קיבלה עבור הניקיון. כך נעשיתי עובד בשכר של חברת לה-טורנה לציוד מכני, כל יום בבוקר דאגתי להביא לחיים טייבר כוס קפה, כמובן שגם עשיתי לעצמי כוס קפה וגם המרכזנית קיבלה כוס קפה. כשנגמרו הברגוריות, ועד שהתגייסתי החלפתי בעבודות הניקיון את אמא שיצאה לחופשה, וכך הגעתי לצבא עם כמה מאות לירות בכיס.

הגיוס והשרות בצה"ל

בתאריך 4.8.1954 התגייסתי לצה"ל. ארזתי תרמיל עם זוג תחתונים, גופיה, 2 זוגות גרביים, מגבת קטנה, מברשת שיניים, וסבון. בשעה 8.00 בבוקר התייצבתי בלשכת הגיוס, ברחוב בוטרוס ביפו. בלי ליווי ובלי בכי, עליתי לאוטובוס שלוקח אותנו לסרפנד, היום צריפין, לבסיס קליטה ומיון. בבסיס קבלו אותנו המגויסים שהקדימו אותנו בחצי שעה, בקריאות "בשר טרי". זהו מה שאנחנו עשינו לאלה שהגיעו אחרינו. חיכינו, ואז קיבלנו את הציוד, מדים, וכומתה עם הסמל המעוין של טירונים. לי לא היה מושג על הצבא. קיבלנו מחברת קטנה עם הסבר על הדרגות בצה"ל ועם קיצורים של מושגים כמו בקו"ם, וכדומה, וכן הסבר על החילות השונים. כולם רצו לצנחנים אז גם אני נעמדתי בתור, אבל אז בא בעל דרגה והקריא שמות, ביניהם גם שמי, של מי שמזמן למבדקי קצונה. עברנו יום שלם של מבחנים פסיכומטריים. למחרת עברנו מבחנים של כושר גופני ופיקוד, ובסוף היום היה סיכום עם פסיכולוג. המראיין שלי היה חנוך, תימני נמוך קומה, שמצא חן בעיני, וכנראה, גם אני מצאתי חן בעיניו,

והתיידדנו. הוא אמר שעברתי את המבחנים בהצלחה רבה, ולאחר הטירונות אני אוזמן לקורס קצינים. דיברנו עוד כשעה והלכנו יחד לאכול והפעם בחדר האוכל של הקצינים. הרגשתי את עצמי גדול.

למחרת בבוקר שוב קראו בשמי יחד עם עוד 50 טירונים. העמידו אותנו בשתי שורות, ולפנינו התייצב איש גדול מידות, שלימים היה רב-סמל של הפלוגה בשם טרכטנברג. הוא דמה לרס"ר בריטי, בלונדיני עם מכנס"י שלוש-רבעי, עם שפם, עם מקל קצר תחת בית השחי, התנהגות תוקפנית, וקול חזק. הוא ציווה על כולנו לפרוש שמיה לפנינו, ולרוקן את תכולת הקיטבג (תרמיל חיילים) על השמיה, מי שלא עשה זאת בזריזות מספקת טרכטנברג תפס את הקיטבג שלו בכוח ורוקן את תוכנו על השמיה ומסביבה. ואז הוא קרא בשם של כל פריט ופריט והיינו צריכים להחזיר את אותו פריט לקיטבג, אם למישהו היה חסר פריט מיד הוא נרשם, כדי שלא יוכל לעשות "השלמת ציוד" (לגנוב).

החייל הצעיר ראובן פורר 1954

עלינו על שתי משאיות ונסענו דרומה, לא הכרתי את הדרך, אבל היו איתנו כמה חיילים מקיבוץ נגבה, וכאשר פנינו ימינה למחנה, הם מייד זיהו את המקום כמחנה ג'וליס, שנקרא כיום מחנה עמנואל.

נכנסנו למחנה של גדוד 9 גדוד חרמ"ש (חיל רגלים משוריין). מימין לשער היה מאהל מסודר, אוהלים הודים כפולים עם שש מיטות בכל אחד. על שטח מוגבה ומרוצף. לפני המאהל היה מגרש גדול וחשוף. נכנסתי לאוהל בשורה הראשונה הסמוכה למגרש.

איתי באוהל היה בחור קטן קומה בשם יוסי זיו והתיידדו ממבט ראשון. לא עברו יותר מ 10 דקות מאז שהגענו ואז הרעים קולו של הרס"פ טרכטנברג, שנצא להסתדר בשלשות, עם מסטינגים (כלי אוכל מפח) מתחת לבית השחי השמאלי. ימינה פנה, ושמאל ימין צעדנו לחדר האוכל של המחנה תוך כדי הסברים: מצד ימין בית המעצר הגדודי, מצד שמאל, מפקדת הפלוגה, הנשקייה והמרפאה. בסוף הגענו לחדר האוכל. "עצור, טור א' קדימה צעד לחדר האוכל". כך למדנו משמעת צבאית. אחר כך עברנו ליד חלון המטבח. והטבחים מילאו את הכלים שלנו במחית תפוחי אדמה, סלט ובשר ובפנכה השנייה מזגו מרק ירקות. המ"כ (מפקד כיתה) הושיב 6 חיילים בכל שולחן. על השולחן היה לחם פרוס, קנקן מים, 6 כוסות, מלח, פלפל, ושמן. לקחתי פרוסת לחם והתחלתי לאכול עם המרק. בשולחן ישבו שני בני קיבוץ שהתחילו לקטר, "הלחם הוא מאתמול, הסלט מהבוקר, הבשר רק מדי, המים לא קרים" ועוד. אני דווקא נהניתי מכל כף מרק, מכל לגימת מים, ומכל כף של פירה, סלט ובשר.

גמרתי לאכול לפני שהקיבוצניקים התחילו. ואז שאלתי אותם מה אתם אוכלים בקיבוץ? כי אצלנו בבית של עולים חדשים, והימים ימי ה"צנע", חוץ משבת, בבקר אכלנו סלט ירקות עם לחם, בצהרים היינו אוכלים צלחת מרק ירקות או תפוחי אדמה עם לחם, ובערב ביצה עם לחם. ולמרות זאת, ולמרות שאני אוהב לאכול, לא הרגשתי רעב. לכן מבחינתי הארוחות בצבא היו "ארוחת מלכים".

תוך זמן קצר, הקימו אותנו מהארוחה ואמרו לנו לסיים ולצאת מחדר האוכל, לרחוץ את הכלים בברזייה, להסתדר בשלשות ובריצה קלה לחזור למאהל, לאחסן את כלי האוכל ולצאת לאימון ת"ס (תרגילי סדר). כל מחלקה תרגלה עם סמל המחלקה. לנו היה סמל קטן קומה, אבל מאד שרירי, שהיה פעם מתאגרף בבולגריה, שמייד מצא חן בעיני וכנראה גם אני בעיניו, הוא בא, טפח לי על הכתף ואמר שאהיה שריונר טוב.

ראוי לציין כי אני באתי לצבא, עם רצון עז, להצליח ולשרת ככל יכולתי. ולכן כל הקשיים עברו בכיף, גם ריצות השדה הקשות, עם חגור ונשק, וגם מסעות ארוכים עם חגור מלא, שבהן חיילים נפלו והתעלפו. אני לקחתי את הכול בקלות וגם הייתי בכושר גופני טוב. ואכן באמצע הטירונות, נבחרתי, יחד עם עוד 20 חיילים מהפלוגה, לצאת לקורס

הכנה למפקדי כיתות. הקורס נמשך כחודשיים והיה במאהל נפרד ובפלוגה אחרת בפיקודו של סרן חיים דים. זה היה בחורף, גשמים, בוצ, קור, ובנוסף לאימונים, שמירות כמעט כל הלילה. היו לא מעט חברה שנשרו מהקורס ועזבו.

לקראת סיום קורס ההכנה ביצענו תרגיל שנקרא "אימון הרץ". כל חייל מקבל מכתב או סיסמא והוא צריך להעביר אותה מבלי להיתפס, ליעד מסוים שנקבע מראש ובמסלול של 3-4 ק"מ שהיה מוכתב מראש. אני שמתי לב שחסרים כמה מהחניכים, גדעון, איתן ורמי, הקיבוצניקים מנגבה, כל המכ"ים (מפקדי הכיתות) ועוד כמה בריונים. עשיתי חשבון פשוט, וניגשתי למדריך הקצין ואמרתי לו, שיגיד לרץ שלפני, שיגיד לחניכים החסרים "האורבים", שכמו בצבא, אני מגיע עם רובה מכוון ועם כדור בקנה. אם ירצו לתפוס אותי אני אשתמש ברובה, ואחר כך נלך מכות כמה שהם רוצים. הוא אמר שזה לא הגיוני כי זה לא מלחמה, רק תרגיל. אבל הוא הבין שאני רציני ולכן השאיר אותי אחרון, ואז הלכנו יחד עם כל האורבים ליעד הסיום.

תאריך הסיום של קורס ההכנה היה ב - 31.12.1954. בתאריך זה היה יום ההולדת של אמי שנחגג יחד עם יום ההולדת של אבא הרמן שנולד ב - 1.1.1900. החלטתי לברוח ולבקר את הורי ביום ההולדת. עם רדת החשיכה, יצאתי דרך פרצה בגדר, ובטרמפים הגעתי הביתה אחרי 5 חודשים שלא הייתי בבית. כולם שמחו, וגם אחותי ובעלה היו שם. בסביבות חצות יצאתי חזרה לבסיס, עד ראשון-לציון הספקתי לתפוס את האוטובוס האחרון, אך משם כבר לא הייתה תחבורה ציבורית. הגעתי בטרמפים עד גדרה ומשם לא מצאתי תחבורה. הייתי עם שינל (מעיל צמר), נשכבתי בתעלה והחלטתי להמתין לבוקר. בסביבות 2:30 בלילה, שמעתי רעש של מכונית, קפצתי לכביש, הרכב עצר, אך היה זה רכב של משטרה צבאית, בלית ברירה עליתי והם לקחו אותי למשטרת קסטינה (היום קריית מלאכי). כשירדנו מהרכב ניסיתי לברוח, אבל השוטר עם אקדח שלוף עצר אותי, הכניס אותי פנימה, ביצע חיפוש גופני, הוריד לי את שרוכי הנעליים והחגורה וביקש תעודות. אמרתי שאין לי תעודות ואני בשליחות של הגדוד.

התקשרנו לגדוד ולמזלי הקצין התורן היה המ"פ (מפקד הפלוגה) חיים דים. הוא הבין את המצב ואמר להם שמה שסיפרתי נכון, והוא שולח מיד את הרכב התורן להביא אותי. החזירו לי את החגורה ואת השרוכים ועד שקשרתי את השרוכים וחגרת החגורה הגיע משאית שלקחה אותי לגדוד. נכנסתי למפקדת הגדוד, בראש מורכן. חיים דים פגש אותי ואחרי שנזף בי אמר, מחר בבקר אתה עובר לבה"ד (בסיס הדרכה) 5, לקורס מפקדים ואני לא אהרוס לך את הקריירה הצבאית. לך לישון. בבקר למחרת, 1.1.1955 יחד עם כל יתר קבוצת ההכנה לקורס מפקדים הלכנו ברגל עם כל הציוד לבה"ד 5, בית הספר לשריון, שהיה בסמוך.

קורס המפקדים שהיה אמור להמשך 6 חודשים נמשך 9 חודשים. מתוך זה בילינו 4 חודשים בבט"ש (ביטחון שוטף), ומתוך זה כחודשיים בהר הצופים הנצור. אל ההר עלינו בשיירה במדים וציוד של שוטרים ובליווי האו"ם. בכל משוריין שעלה להר בשיירה היו שני לגיונרים ירדנים שנסעו איתנו ועמדו על המדרגה החיצונית שלפני דלתות הכניסה למשוריין. הלגיונרים היו מפוחדים בעצמם, ואחד הוותיקים בשיירה אמר ללגיונר בערבית שאנחנו "נשחט אותם" ודרש ממנו שיוציא את המחסנית מהנשק. כשהירדני הוציא את המחסנית הוא הראה לנו שאין לו כדורים במחסנית והכל היה תיאטרון בובות.

גמרתי את הקורס בהצטיינות ולכן יכולתי לבחור את היחידה שאליה אוצב. בחרתי בפלס"ר (פלוגת הסיור) החטיבתית של חטיבת השריון 7, שכונתה פלוגה 135. התקבלתי לפלוגה בסבר פנים יפות, ומה שמחתי כשהוברר לי שבראשה עומד לא אחר מאשר רב-סרן חיים דים. אחרי הצדעה חיילית, התחבקנו, וחיים הזמין אותי לשבת. כשראה על השרוול שלי דרגת טר"ש (טוראי ראשון) הוציא מהמגירה דרגת רב"ט (רב טוראי) ונתן לי. לאחר שיחה של כמה דקות, הוא סיפר לי שהפלוגה מקימה מרכז הדרכה, שיסב יחידות מילואים של סיור רגלי לסיור ממנוע. בראש הקורס יעמוד סגנו, סרן אביגדור טוג'ו-נימן, ויהיו בו מיטב המדריכים של החטיבה. עד תחילת ההשתלמות אני ביחד עם כל האפסנאים והנשקים בפלוגה נערוך "ספירת מלאי", וכך אני אכיר את הפלוגה.

כעבור כשבוע נפתחה ההשתלמות שכללה, טופוגרפיה, קריאת מפות, שדאות, הישרדות, נט"ר (נהיגה, טיפול, רכב), נהיגה בשדה, קשר, זיהוי מטוסים, נשק קל, תותחנות ועוד. הלימודים היו משעה 07:00 בבוקר ועד 10-9-8-6 בערב. כעבור 10 ימים קיבלנו את מחזור המילואים הראשון, פלוגה מחטיבת גבעתי בני 25-45 שחלקם סיירים ותיקים ממלחמת השחרור, שיותר ממה שלימדנו אותם, למדנו מהם, כולל ערבים שבילינו במועדון על כוס קפה. המחזור הראשון היה קשה במיוחד, בעיקר בשל הדרישה לכתיבת מערכי שיעור לכל שיעור. המחזורים הבאים היו יותר ויותר קלים, אני לימדתי בעיקר קשר על מכשירי קשר (מ.ק.) מסוג מ.ק. 19, מ.ק. 8, וווקי טוקי, ובהמשך גם מ"ק 608, ו- C105. בנוסף הדרכתי בנשק קל, כולל הפעלה ומטווחים. היינו חבורת מדריכים נבחרת, המד"ר (מדריך ראשי), אביגדור טוג'ו-נוימן, היה איש אשכולות. גם ידען וגם מפקד נערץ.

באחד המחזורים פגשתי את צבי, איש קטן קומה, שמנמן, ניצול שואה, יליד פולניה. שקיבל את תפקיד המקלען קשר בג'פ. יום אחד ראיתי אותו מסתובב במוסך הרכב, ובודק את הג'יפים. אני שואל אותו למעשיו והוא מבקש, אם אפשר להעביר אותו להיות נהג. אני אומר לו שנהג זה לא רק לסובב את ההגה, נהג גם צריך לטפל ברכב, והוא אומר: "ראובן, הג'יפ שלי יהיה הכי מטופל בפלוגה". ואכן כך היה. הודעתי למד"ר, שחיבב אותי, וביקשתי להעביר את צבי לתפקיד נהג והוא הסכים, הודעתי לצבי, שלימים נודע לי שהוא סובל מכאבי גב, והוא הודה לי בדמעות. לפני סיום הקורס, צבי פנה אלי ואמר שאם אחפש עבודה שאתקשר אליו, והשאיר לי מספר טלפון.

זמן קצר אחרי הארוע האמור, קרא לי טוג'ו המד"ר ואמר שהגיע בשבילי זימון לקורס קצינים. ולמרות רצוני להישאר בצוות, אין לו ברירה אלא לשלוח אותי. גם לו היה חבל, אבל צבא זה צבא. לפיכך, בתאריך 1.1.1956 התייצבתי במחנה סירקין ליד פתח תקווה לקורס קציני חי"ר בסיסי שרובו הורכב ממילואיניקים. בקורס הייתי פרא אדם, עשיתי שבא לי, הייתי כבר בדרגת סמל, והנחתי שאם יעיפו אותי אחזור לצוות ההדרכה. למרות הכול ולמרות האימונים הקשים ולוח הזמנים המדוקדק סיימתי כעבור 3 חודשים את הקורס וקיבלתי את סיכת המ"מ (מפקד מחלקה).

רוברט פורר – ח"י כשורד

מקורס הקצינים חזרנו 12 חניכים לחיל השריון ושם, יחד עם עוד 3 חניכים נוספים קציני חי"ר, נפתח למענינו קורס קק"ש (קורס קציני שריון) בפיקודו של סרן שמואל גורודיש. אימונים מ 5.00 בבוקר (זה היה קיץ) ועד 24:00 בלילה. רוב הקורס היה בשדה, בגבעה 306, דרומית לבאר שבע. אהבתי את הקורס. חניכים טובים, אוירה של פעלתנות תמידית והרבה ידע. הקורס נמשך כ-4 חודשים ובסופו נערכה מסיבת סיום כולל הורים אחים ואחיות. זו הייתה הפעם הראשונה והאחרונה שהורי ביקרו אותי בצבא. קיבלתי ציון ב' ודרגת סג"מ (סגן משנה).

בגמר הקורס התבקשנו להביא את כל המחברות שהכנו במהלך הקורס. אני ערכתי את כל המחברות בקלסר עם דפי מחיצה לכל מקצוע, עם איורים וציורים, הגשתי את הקלסר לגורודיש, הוא עיין בו וביקש להראות אותו למפקד הבה"ד, הסכמתי בתנאי שהקלסר יחזור אלי. כעבור שבוע גורודיש קרא לי והודיע לי שהעלה לי את הציון בקורס לא-ב, לפי בבקשת המב"ד (מפקד בסיס הדרכה). העלאת הציון פתחה בפני את האפשרות לבחור לאיזה יחידה אחזור. אני העדפתי את הפלס"ר (פלוגת הסיור).

בסיום קורס קציני שריון 1956

חזרתי לפלס"ר וקיבלתי לפיקודי מחלקת טירונים מגיוס מאי. שכונתי "מא-מא". חיילים ללא השכלה פורמלית, עולים חדשים ודפר"ים. כלומר חיילים עם דרוג פסיכומטרי נמוך. אבל לקחתי את התפקיד ברצינות ובסופו של דבר הם סייעו בהצלחה כלוחמים מהמעלה ראשונה.

בפלוגת הסיור היו 3 מחלקות: מחלקת ג'יפים עם 16 כלי רכב, מחלקת שריוניות "סטגהאונד" (Staghound), עם 8 כלים, ששניים היו תמיד בסדנא לתיקונים, ומחלקת סיירים רגליים, רכובים על נגמש"ם (נושא גייסות משוריין) עם 4 כלים מסוג זחל"ם (זחל למחצה).

שלושה כלים מדגם א' ואחד דגם ב' עם צריח. בכל זחל"ם היו 10 לוחמים + מפקד + נהג ונהג משנה ששימש גם כמקלען קדמי. בזחל"ם דגם ב' היו שני קשרים, סמל מחלקה, צוות מרגמה 52 מ"מ, צוות בזוקה, ורץ מחלקה. מפקד הזחל"ם שימש גם כמקלען סיפון בצריחון. אני מוניתי למפקד מחלקת הזחל"מים, והיה לי רץ מחלקה כי לא היו לנו מכשירי קשר.

שריונית מדגם Staghound

האימונים שעברנו גרמו לי להרגיש שאנחנו הולכים להשתתף במבצע גדול, דאגתי שבזחל"ם הפיקוד יהיה בסיס ברזל רחב למכשירי הקשר, כך שנוכל להרכיב מקלט נוסף, מעבר למקלט הרגיל, כמו כן השגתי "ווקי טוקי" כדי שיהיה לי קשר עם מחלקת השריוניות. כל הזמן דאגתי להשלים מלאים וציוד בזחל"מים, תחמושת, מנות קרב, כבלים לגרירה וכדומה. לפני מבצע קדש, ב 10 לאוקטובר 1956, הפלוגה עוד הספיקה להשתתף בפעולת התגמול בקלקיליה, במהלכה ראש הממשלה בן גוריון הצטרף כצופה לזחל"ם שלי, ששימש ככוח אבטחה בפעולה.

מבצע קדש 1956

בתאריך 27.10.1956 יצאתי לחופשת שבת, ובמוצאי השבת ראיתי ג'יפ צבאי שחונה לפני בית ההורים. התקרבתי אליו ושאלתי מה קורה. הם אמרו שהם מחכים לי כי יש כוננות ובאו לקחת אותי חזרה לבסיס. לקחתי את התרמיל, אמרתי שלום ועליתי לג'יפ, בזמנו, לא סיפרו למי שלא צריך על מה נעשה בצבא, אפילו לא להורים או לחברה.

בבסיס רעש ומהומה. הפלוגה כבר עומדת בתור לפני השער, כולם רצים ומתארגנים. גם הזחל"מים של המחלקה שלי מסודרים בטור, וכול החיילים כבר עליהם. כל זאת בזכות סמל המחלקה הנפלא שלי עמיר סמל, בן למשפחת סמל הידועה מנס ציונה. עמיר סמל הנפלא היה חבר ואדם טוב שיש לו מילה טובה לכול אחד. ברכה גדולה. בלי הרבה שאלות לקחתי את הקיטבג וארגז הביטחון (שבו הוחזק הנשק ודברים חשובים אחרים) ורצתי לתדריך הקצינים החטיבתי, כולם כבר היו בחמ"ל (חדר מלחמה) כל הברזלים הכבדים (בעל הדרגות הבכירים) ואני הייתי הסג"מ היחידי בתדרוך. התדרוך היה קצר, תהיה פעולה ואנחנו יורדים לנחל לבן שבנגב.

ניתנה פקודה להניע מנועים ויצאנו לדרך, בלי אורות, פרט לג'יפים המובילים ושני טנדרים של המשטרה הצבאית. נוסעים במהירות של כ- 30 קמ"ש, כשהג'יפים בראש, אחריהם מפקד הפלוגה, השריוניות, והמחלקה שלי סוגרת את הטור. מאחורינו במרחק 500-900 מטר, מפקדת החטיבה, גדוד החרמ"ש וגדוד הטנקים על גבי מובילים. עוצרים כל 50 דקות לבדיקת הרכבים והציוד. הגענו לנחל הלבן לפנות בוקר ונכנסים לחניה. הרכבים בוואדיות תחת רשתות הסוואה, תצפיות מסביב ועמדות נ"מ (נגד מטוסים). נחל לבן, כשמו כן הוא מלא אבק קאולין (חומר שממנו עושים חרסינה) מי שהיה ללא תפקיד, נשכב מתחת לרשתות ההסוואה ונרדם, אני הולך למרכז הקשר החטיבתי לרחרח מה הולך וגם לפגוש את הבנות החיילות מהקשר, שיודעות הכול. מסתכל על התצ"אות (תצלומי אוויר) בקמב"ציה (החדר של קצין המבצעים), עושה חשבון 1+1 ומגיעה למסקנה שהפעולה היא נגד מצרים, כי נחל הלבן נשפך לנחל אל-עריש. חוזר לפלוגה ומספר לחיים המ"פ. הוא מסתכל עלי, ניגש אלי מחבק אותי ולוחש לי "אתה תהיה קצין טוב. מלים כאלו מחיים דים היו יותר מאות כבוד.

מיד כשירד החושך, מקפלים את רשתות ההסוואה, ומתחילה הפעילות, מודיעים שיש קבוצת פקודות בחמ"ל החטיבתי, אני משאיר הוראות לסמל והולך לקבוצת הפקודות. אני לובש מעיל רוח שיסתיר את הדרגות כדי שלא יראו שאני רק סג"מ (סגן משנה). ואכן מתברר שהפעולה היא נגד מצרים. התאריך היה 29.10.1956.

הכניסה לשטח המצרי שנבחרה הייתה דרומית לקציימה, בדיוק בנתיב שסיירונו ולמדנו בשטח האויב לפני חודש. והמטרה הייתה, סכר הרואיפה שיושב על נחל אל-עריש. התפקיד של הפלוגה שלנו, לנווט את הכוחות דרך מעבר הדייקה (שנמצא מדרום לסכר הרואיפה) ולאחר מכן לאבטח את אזור הפעולה. חוזרים לפלוגה ומפקד הפלוגה מחלק גזרות. המחלקה שלי תאבטח את כיבוש מעבר הדייקה מצד צפון. מתדלקים את הזחלמי"ם מג'ריקנים וליתר ביטחון פותחים המנשאים האחוריים ומעמיסים עוד 6 ג'ריקנים על כל זחל"ם, שיהיה. בשעה הנקובה, באמצע הלילה, חוצים את קו הגבול. המורל גבוה. אני יושב על ארגז המפקד מאחורי הצריחון עם המקלע הבינוני בזה (BESA) 7.92 מ"מ. הראות טובה למרות הלילה. אני מכיר ומתמצא בשטח, ואני מרגיש כמו נפוליאון קטן בדרגת סג"מ, כשהמחלקה נעה אחרי. מגיעים למעבר הדייקה, פונים ימינה למעבר בוואדי, חוצים את הוואדי צפונה, מתפרסים ותופסים עמדות בנקיקים. לא עובר זמן רב ומדווחים לנו בקשר "היעד נכבש".

נשארים במקום, מרחיבים את אזור הסיור, השחר עולה ואנחנו בסיני (SINAI), אבל הפעם באור יום ועם כל המחלקה (בסיורי ההכנה לפני המלחמה היינו נעים בלילה ובדרך כלל רק 8-10 איש). כעבור כשעתיים, מקבלים קשר מהמ"פ, "צפונית מערבית יש סוללת תותחים מצרית שיורה על כוחותינו, צא ותשמיד אותה", בדיעבד, לא שואל איזה תותחים? כמה? יש להם כוח מאבטח? כלום. נותן פקודה, עולה על הזחל"ם, ונע צפונה מערבה בדוך (בקו ישר בלי שיש דרך). קורא לזחל"ם של כיתה א' להתקרב ומעביר לו את הפקודה וכך גם עם כיתה ב' ועם כיתה ג'. דהרנו בטור מדורג כך שכל הזחל"מים יוכלו לירות לכל הכיוונים מבלי לפגוע אחד בשני.

כעבור כשעה שמענו את רעם התותחים והתקדמנו לעברם. עלינו על גבעות וחצינו עמקים ולפתע עלינו על אחת השלוחות ולפנינו במרחק 100-120 מטר, 4 תותחים אימתניים, תותחי שדה בריטיים 25 פאונדר (קוטר 87.6 מ"מ), תותח שיכול להסתובב 360 מעלות ויכול לירות גם ירי תלול מסלול (מעל 45 מעלות) וגם בכיוון ישיר כמו תותח נ"ט (נגד טנקים). פגיעה שלו בכל מצב קטלנית.

היה לי זמן של חלקיק שניה, לברוח או לתקוף, הוריתי לתקוף במהירות, על ידי הרמת והורדת הדגל. צברנו מהירות שיא במורד, כשכל המקלעים יורים צרורות ארוכים ולפני שהמצרים הבינו מה ומי, היינו בין התותחים כשהחיילים יורים מעבר לדופן והמקלעים הכיתתיים יורים מאחור עד שכל החיילים המצריים נפלו. עצרנו במרחק של כ 50 מטר והוריתי להסתובב, להוריד את החיילים לקרקע ולהסתער רגלית. בסוף ההסתערות מפקדי כיתות עברו בין החללים ווידאו הריגה. ליד התותחים מצאנו מערומי תחמושת, חלקם חמושים בנפצים. כדי לנטרל את התותחים הוצאתי את הנוקרים שלהם. החיילים לקחו את החגור המשוכלל מהחללים המצרים ואת תתי-המקלעים מסוג קרל גוסטב, שהיו עדיפים על הרובים הצ'כיים שלנו. כמו כן לקחנו כשלל משאית זיס צ'כית (ZIS) עם מנוע דיזל והנעה רב-גלגלית (4X4).

הוריתי לסמל לקחת את המחלקה לפסגת הגבעה ולהיערך להגנה היקפית. דיווחתי למ"פ על ההצלחה, אבל הוא כבר ידע, היות והפגזים הפסיקו ליפול על כוחותינו, ועל כך הם הודו לנו. חילקנו מנות קרב לחיילים. אני שיבחת את המ"כ והחיילים, לא גיליתי להם את הפחדים שלי. מתחנו רשתות הסוואה ובצילן החיילים נרדמו. קבעתי נוהלי שמירה ושלחתי גם את הסמל לישון. כעבור כשעה, אחרי שנרגעתי קצת, הגיעו שני קומנדקרים עם תותחנים שלנו ומסרתי להם את הנוקרים של התותחים. הגיעו גם אנשי הרבנות הצבאית ועם מחרשה רתומה לאחד הקומנדקרים, פתחו תלם, הניחו מספר חללים בתוכו ורשמו את החללים. פתחו תלם נוסף צמוד לראשון, כך שהאדמה כיסתה את התלם הראשון, וכך עד שקברנו את כולם. בסך הכל כ 40 חללים מצריים. הם נעצו שלטים קטנים עם מספרי הזיהוי של החללים. אני לקחתי כשלל חגור עם אקדח פרבלום 9 מ"מ, שליווה אותי במשך כל ימי השרות בצה"ל.

ציור שלי שמתאר את המתקפה על התותחים המצריים

לפנות ערב שוב מתקשר המ"פ עם ידיעה על תגבורות מצריות מאל עריש שנעות מצומת כביש החוף (ראה במפה) לכיוון אום כתף. הוא אומר לי להציב מארב כדי לעצור אותם. "אני שולח לך כתגבור 2 שריוניות עם תותחי 2 פאונדר (52 מ"מ), למקרה שהתגבור המצרי משורין. הערתי את הכוח ותדרכתני אותם על מהות הפעולה. נסענו מערבה עד שעלינו על הכביש, פניתי צפונה וחיפשתי מקום מתאים למארב. כעבור כמה קילומטרים מצאתי מקום כזה. פרסתי את החיילים בקשת והוריתי להם להתחפר, את הזחל"מים החבאתי מאחורי הגבעה והחיילים עלו לעמדות תצפית. את שתי השריוניות שהגיעו החבאתי מאחורית תלולית בכביש. ותכננתי שהן יצאו רק אחרי שיתחיל הקרב ויישמעו יריות. העליתי על הסיפון האחורי של כל שריונית 2 חיילים כדי לא לאפשר לאויב לטפס על השריונית מבחוץ, ושכבתי לנוח.

לקראת אור אחרון הופיעה על הכביש יחידה מצרית שצעדה בשורות כמו במגרש מסדרים. העירו אותי, ועם המשקפת זיהיתי אותם כיחידת קומנדו של כ 180 חיילים,

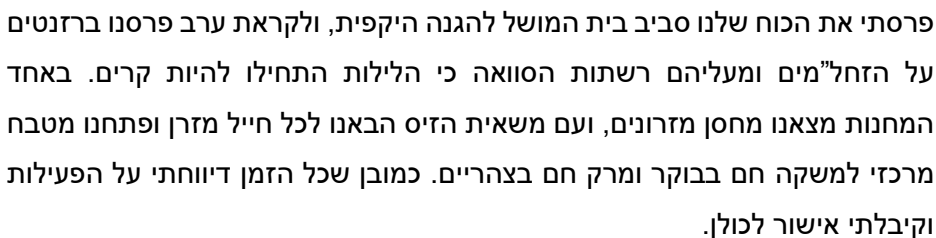
משום שהיו מצוידים ברובי סער משוכללים מסוג קלצ'ניקוב AK-47. נתתי התראה למחלקה ולשריוניות. נתתי לאויב להיכנס ל"שטח ההריגה" ואז פתחנו באש על מפקד הכוח שנפל מיד. שאר הכוח, מי שלא נפגע, קפץ לתעלות בצד הכביש, וזה היה כצפוי, השריוניות נעמדו מעל התעלות ובאש אינפילדית (במקביל לקו התעלה) פגעו באויב. לאחת השריוניות היה זרקור שעזר לחיילים לפגוע. היריות נמשכו כל הלילה. בבוקר מצאנו כ-50 הרוגים מצרים. לנו לא היה אף נפגע.

בשלב זה העליתי את המחלקה למקום גבוה ושולט. נכנסנו להגנה היקפית וכעת המחלקה הייתה מתוגברת בכוח הנוסף של שתי השריוניות וכן במשאית השלל מסוג זיס. דיווחתי לפיקוד על ההצלחה ונכנסנו תחת רשתות ההסוואה, אבל לא לזמן רב. בסביבות 11:00 בבוקר קיבלתי פקודה בקשר, לבצע סיור אלים, לאורך הכביש עד לכביש החוף באזור אל-עריש. קיבלתי תגבורת נוספת של 4 ג'יפי סיור, כולם עם מכשירי קשר. הורדתי את המחלקה לכביש, בראש נסעו הג'יפים, אחריהם הזחל"ם של כיתת החוד (כיתה א'), אחריהם אני עם זחל"ם הפיקוד, אחרי כן שתי השריוניות ובמאסף שתי כיתות הזחל"ם הנוספות. התחלנו לנוע צפונה, ממערב לנו נחל אל-עריש ושטח מישורי עד קצה האופק, מימינו (מזרחה) גבעות משתפלות. הוריתי לג'יפים לצאת ולאבטח את אגף ימין ולדווח לי בקשר באופן תדיר. בתחילה נסענו לאט, כ-20 קמ"ש, אבל לאט לאט הגברנו קצב, וכך, בלי להיתקל, הגענו כעבור שעתיים לצומת כביש החוף (ראה במפה). דיווחתי למ"פ והוא פקד עלי להמתין לחטיבה הממונעת 27 (עוצבת אגרוף ורומח) בפיקודו של חיים בר-לב שהייתה אמורה להגיע מכיוון רפיח (מערבית לנו). התפרסנו סביב הצומת (כביש החוף והכביש לאום כתף), למרות שמערוץ החירום חש"נ (חיל שריון) נודע לי שחטיבה 27 נתקלה בהתנגדות והיא עדיין רחוקה מאיתנו. המתנתי בצומת כמצווה, ואחרי כשעתיים, התקשר מ"פ ושאל "חטיבה 27 הגיעה? שלילי" עניתי. בשלב זה הוא פקד עלי להקים מחסום מאויש, לנוע מערבה ולנצל את ההצלחה ולכבוש את אל-עריש. ביקשתי שיחזור על הפקודה כי לפי מה שידעתי בעיר אל-עריש היו כ-4000-5000 איש ועוד מספר כזה במחנות הפליטים שלידה וכן מחנות צבא וכן מחנה של "פדאינים" (מיליציה פלסטינית חמושה). הוא חזר על ההוראות ואני לא התווכחתי. הקמנו מחסום ממספר סלעים וסרט של פלגלית.

השארתי במקום ג'יפ אחד עם עמדת חייל במחסום. נתתי הוראות ברורות שהחיילים לא נלחמים אם מגיעים כוחות אויב. שלחתי ג'יפ אחד ימינה (צפונה) לחורשת דקלים שעל שפת הים, 2 ג'יפים שמאלה לאבטחת האגפים ועם יתר הכוח בפריסה מדורגת נענו מערבה. כעבור כמה קילומטרים התגלו לנו מחנות צבא מצד שמאל (דרום). הוריתי לג'יפים לסייר במחנות, ולשריוניות לכוון את התותחים לשם, אחרי כמה דקות הודיעו לי הג'יפים כי המחנות ריקים ועזובים, אמרתי לעצמי שעד כה המ"פ צדק, וניצול המצב הצליח.

התקדמנו עד לגשר שעל נחל אל-עריש ומולנו ניצב הבית הגבוה ביותר בעיר, בן 4 קומות, שכונה בפינו בית הפדאיון. הוריתי לכיתה ב' להתקדם ולסרוק את הבית כשהשריוניות מחפות עליהם. זחל"ם כיתה ב' ניצמד לפתח המבנה, וכעבור כמה דקות הופיעו על הגג שני חיילים שלנו ונופפו לשלום. הכוח עבר את הנחל ופנה שמאלה (דרומה) לכוון העיר אל-עריש, משמאלנו ניצב בניין דו קומתי, בית המושל, שהמרתף שלו שימש כבית סוהר ובו מצאנו כ- 13 אסירים ושומר אחד. סרקנו את בית המושל והשארתי בו כוח אבטחה עם מקלע על הגג.

המשכנו עוד כמה מאות מטרים בפריסה רחבה, כשהג'יפים מקיפים את העיר באיגוף שמאלי ומדווחים שאין תנועה בעיר. לפתע יצאה מולנו דמות גבוהה בג'לביה ובכפיה, מלווה בשני נושאי דגל לבנים והתקרבו אלינו. עליתי על מנוע הזחל"ם וניסיתי לדבר איתו באנגלית אבל זה לא הלך. אז הזמנתי את הרץ המחלקתי, נג'י סרג'י, שעלה מעיראק, והיה המתורגמן שלי. הוא אימת לי שזה ראש העיר, המוכתר, של העיר אל-עריש, שהמוכתר מבקש להיכנע בשם העיר. אמרתי למוכתר לחזור לעיר וכל בית שנכנע יניף דגל לבן, ושכל הנשק ירוכז בכיכר המרכזית בהשגחת 2 שוטרים. כל בית שירו ממנו או אפילו יזרקו ממנו אבן ייהרס מיד ובמקום. מיד אחר כך קיבלתי הודעה מהג'יפ שבמחסום שכוח החלוץ של חטיבה 27 הגיע למחסום. קבעתי להיפגש איתם בבית המושל. כעבור כחצי שעה הגיעו 2 קומנדקרים, ירדו 2 רבי סרנים מבוגרים והעברתי להם את הפיקוד על העיר.

62

מבצע קדש היה השיא של שירותי הצבאי והעיקר בזכות מפקדי חיים דים, שנתן בי אמון, בחיילים ובמפקדים שתחת פיקודי שנתנו בי אמון, ובנסיבות שאיפשרו לי לזכות בהצלחה ממשימה למשימה. בתום המבצע התחילו השיחות על הנסיגה. ועל המחלקה שלנו הוטל לאבטח את צוות המשא ומתן הישראלי. בבוקר השכם נענו מערבה לאורך הציר שהיה פעם כביש החוף עד הנ"צ (נקודת ציון) של הקואורדינטות שקיבלנו. 15 ק"מ מתעלת סואץ. שם המתנו לכוח האו"ם, בחברתנו היה קצין מודיעין ממוצא תימני, קטן קומה, ולבוש אזרחי. בעוד אנחנו כולנו לבושים בסרבלי שריון. מולנו הופיע קומנדקר בצבע ירוק זית, מבריק, וממנו ירדו 6 חיילים עם קפל"דים (כובעי פלדה) בצבע תכלת עם אותיות UN ועם רובים מכודנים (עם כידון). אז ירד קצין או"ם היוגוסלבי, עם חגורות עור צולבות מגפיים מבריקים ודרגה לא ברורה, שבדיעבד התבררה כסגן אלוף. הקצין ושני חיילים צעדו לעברנו וכשהגיעו אלינו הוא פנה אלינו באנגלית עם מבטא סלבי ושאל "איפה הקצינים". הצבענו על התימני הקטן.

הקצין היוגוסלבי הסתכל עלינו במבט חמור ואמר: "אני לא אוהב בדיחות" והמשיך לצעוד לעבר הדיונה שמאחוריה חנו הזחל"מים. אחרי כ-100 מטר הוא נעצר הסתובב ובא אלינו עם חיוך, ואמר: "כן גם אני הייתי בפרטיזנים". הרב-סמל החובש ענה לו ברוסית "אתה היית ב"אוסטשה". מפה לשם, סוכם שכל יום אנו נסוגים דיונה וכוחות האו"ם מתקדמים דיונה. כעבור שבוע החליפה אותנו מחלקה אחרת ואנו חזרנו לפלוגה. עבר עוד שבוע וקציני שריון חדשים שהגיעו לפלוגה החליפו אותי בתפקיד המ"מ. היה לי קשה להיפרד מהלוחמים, שהקשרים איתם, החזיקו שנים.

באחת החופשות מהצבא

הצבא החזיר אותי למפקדת החטיבה לג'וליס (מחנה עמנואל) וכאן החיים היו יפים. מונית לקצין חקירות, למדתי את הנושא בבסיס יואב (קסטינה) של המשטרה הצבאית, ופגשתי כמה חברים וותיקים מהצבא. יצאנו כל ערב הביתה ופגשנו חברים וחברות, שלא עברו את מה שאני עברתי בצבא. כעבור שבוע חזרתי לחטיבה, קיבלתי ג'יפ ונהג ו 7 תיקים לחקור.

נסעתי בכל הארץ לגבות עדויות וחזרתי כעבור 10 ימים עם סיכומים בכל התיקים. קצין השלישות נדהם מההספק, ונתן לי עוד 7 תיקים וחזרתי כעבור שבועיים עם סיכומים בכל התיקים. שוב קיבלתי 10 תיקים וחזרתי עם סיכומים. סך הכל קיבלתי 32 תיקי חקירות וכעבור כחודשיים, בסוף מרץ 1957 השתחררתי מצה"ל עם מענק של כ - 500 לירות.

צעדים ראשונים באזרחות

חזרתי לבית הורי בשכונת גבעת עליה ביפו (עג'מי), הם גרו בדירה חדשה שקנו בצומת גן תמר, רחוב שבטי ישראל 93, מול הבית הירוק (בית הדין הצבאי). בתחילה חשבתי לישון בדירה הישנה ליד החנות. אבל אמא קבעה שזה בלתי נאות, ולכן סידרו לי מיטה בחצי החדר שהיה בדירה החדשה בת 2.5 חדרים.

עם השחרור יצאתי לחפש עבודה. נכנסתי לאחת הנגריות ביפו וביקשתי עבודה. הצגתי את עצמי כבוגר בית ספר לנגרות. בעל הבית נענע בראשו, הראה לי ערימת שקים ריקים, נתן לי חתיכת דיקט ואמר לי למלא נסורת בשקים. בצעתי את שהוטל עלי, ואז הוא אמר שתגיע משאית עם עצים ושצריך לפרוק אותה, עד שהמשאית תגיע יש לטאטא את הנגרייה, ביצעתי. פרקתי את המשאית וסידרתי את העצים כפי שהורו לי. נגמר יום העבודה והלכתי הביתה. למחרת שאלתי מה עושים היום? אז הוא הראה לי את השקים. אמרתי לו עד כאן. שלם לי על אתמול ואמצא לי מקום עבודה שצריך בעל מקצוע. שילם לי 5 לירות והלכתי. גם בנגריה אחרת שאלה הלכתי ההצגה חזרה על עצמה.

אז נזכרתי בצבי הקבלן שרצה להיות נהג ג'יפ, מצאתי את הפתק עם מספר הטלפון ובערב התקשרתי אליו. הוא שמח לשמוע שזכרתי אותו וקבענו להיפגש בקפה סיני (בתחנה המרכזית הישנה). למחרת בשעה 05:00 בבוקר צבי קיבל אותי בסבר פנים יפות והזמין לי כוס תה ולחמנייה ואותו דבר גם לעצמו. הגיעו 10 פועלים שכל אחד קיבל כוס תה ולחמנייה והוא ציוות אותם למקומות העבודה. אותי הוא ציוות עם עוד 2 עובדים מבוגרים ושלח אותנו להקים גדר בבסיס הקריה בתל-אביב. כל אחד לקח שני כלי עבודה ונסענו באוטובוס לקריה. אחרי כשעה וחצי של המתנה הגיעה מנהל המשק של המשרד וסימן לנו את תוואי הגדר. התחלנו לחפור בורות לעמודים. האדמה הייתה אדמת חרסית יבשה קשה כאבן כך שהמקדח לא היה יעיל. עבדנו כל היום ועשינו 3 בורות. ב-14:00 הסתיים יום העבודה, ביקשתי מהעובד האחראי שיסמן לי את מיקום יתר הבורות, כדי שאוכל לרכך את האדמה עם מים. חפרתי עם הטורייה את השכבה העליונה סביב הסימון. מצאתי במשרד דלי ויחד עם הדלי שהבאנו מילאתי בשני הדליים מים מהשירותים ושפכתי אותם סביב הסימונים. עם הטורייה ניקיתי את הבוץ

כך שנוצרה "צלחת", שוב הבאתי מים, וחוזר חלילה. בסביבות השעה 17:00 הגיע הקבלן והוא התפעל מהחריצות שלי, ושאל למעשי בשעה זו, הסברתי לו את הקושי בחפירה ואמרתי שגם אין לי מה לעשות בבית. הוא עזר לי להביא מים וכך הכנתי כ- 20 בורות. הוא שאל היכן אני גר והציע להסיע אותי הביתה. למחרת חפרנו 6 בורות. נשארתי שוב אחרי יום העבודה והמשכתי לרכך את האדמה. למחרת קיבלתי כרטיס עבודה, וראיתי שהקבלן שילם לי במקום 8 שעות עבודה 12 שעות.

באותו היום הגיעה למקום העבודה משאית עם חצץ, כוונתי אותה למרכז הגדר כדי שישפוך את החצץ. הנהג נתן לי תעודת משלוח לחתימה, בתעודה היה כתוב 10 קוב (מטר מעוקב) חצץ. אני מסתכל על המטען, ואומר לנהג שאין כאן 10 קוב. הנהג פותח עלי פה, מי אתה? מה אתה? אתה מהנדס? איך אתה יודע שאין פה 10 קוב? הרגעתי אותו והסברתי לו שרוחב סטנדרטי של רכב משא לא יעלה על 2.44 מ', האורך של ארגז המטען, היה כ 4 מטר, כלומר סה"כ השטח פחות מ 10 מטר מרובע. כמו כן גובה הדפנות הוא 60 ס"מ והארגז לא היה מלא. בינתיים הגיעה הקבלן ושאל מה הוויכוח, הסברתי לו, הוא הסתכל אלי ואמר: אתה מתחיל למצא חן בעיני. בטעות כתבנו קוב במקום טון. ושוב הסיע אותי הביתה, הצעתי לו כוס תה ותקרובת.

למחרת הגיעה לעבודה משאית עם חול, ושאל היכן לשפוך, אמרתי לו על החצץ. הנהג אמר שבדרך כלל שופכים ליד החצץ, ושאל למה אני רוצה על החצץ. הסברתי לו שהיות והמקום אינו אתר בניה מגודר, חול קורץ לילדים לשחק איתו ולפזר אותו. הנהג אמר שהוא מעולם לא חשב על כך ונסע. למחרת בבוקר אחרי שכולם התפזרו לעבודתם הקבלן אמר לי שהנהג סיפר לו עלי ושגם הוא לא חשב על זה. כמו כן, יש לו פרויקט חדש בשבילי. הוא קיבל על עצמו לתלות שלטים למכביה בכל חלקי הארץ ושאל האם אני יכול לעשות זאת. אמרתי לו שאנסה. לפני תליית שלט היה צריך לקבל אישור מהרשות המקומית, במשך כשבוע תליתי שלטים בגודל 240X120 ס"מ, מגשר פז בצפון (בחיפה) ועד מבואות באר שבע, על כך קיבלתי בונוס של - 300 לירות.

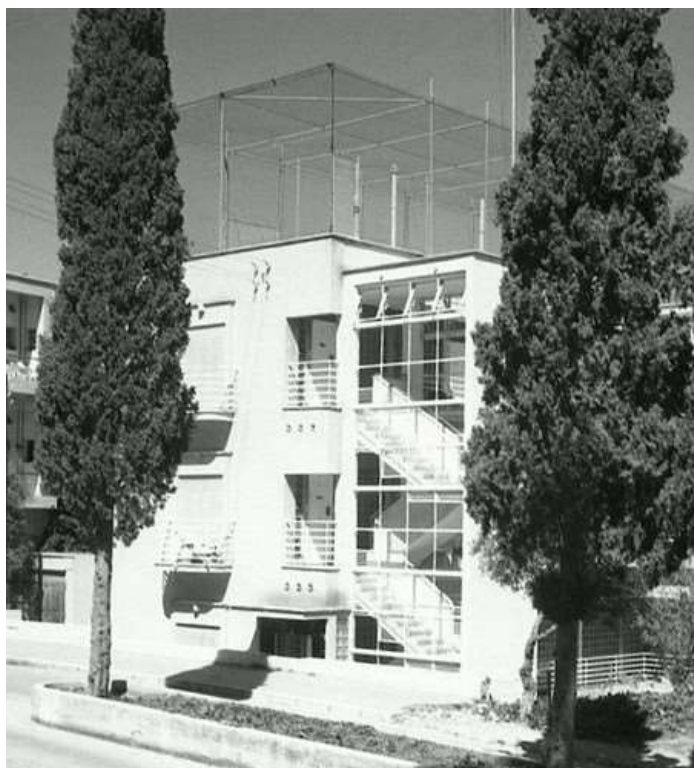
פעם אחת שמעתי ויכוח בין הקבלן לאחד העובדים על ביצוע סגירת מרפסת ברשת במשרדים של משרד הביטחון בבאר שבע. הפועל העלה כל מיני קשיים, בעיקר בנוגע

להובלה. אמרתי לקבלן שאני אעשה את זה. הובלתי את הרשת והחוטים ברכבת, כשהגעתי ראיתי שהעמודים עשויים מעץ ולא מברזל, הלכתי לאתר בנייה קרוב, שאלתי פטיש, ניקיתי כמה לוחות בניה ממסמרים, אותם ישרתי ובהם השתמשתי. בשעה 16:00 המשרדים התחילו להתרוקן. ניגשתי לאחראי, איש המשק ואמרתי שייתן לי עוד שעה שעתיים לסיים ואני צריך שייתן לי אישור לסיום העבודה. הוא אמר שיישאר עוד שעה וכעבור שעה הוא הגיע ואמר שהוא צריך לעזוב. אבל, לאחר שראה איך עבדתי, הוא נתן לי אישור על סיום העבודה למרות שטרם סיימתי, כולל ציון של שביעות רצונו מהעבודה. בסיום העבודה החזרתי את הפטיש שלויתי וחזרתי ברכבת לתל אביב. הסתרתי את שאריות הרשת והחוטים ליד תחנת ארלוזורוב וחזרתי באוטובוס הביתה בסביבות 20:00. למחרת הבאתי לקבלן את האישור. הוא הסתכל אלי ואמר שרק בשביל השגת האישור מגיע לי שכר עבור עוד יום עבודה, שכן אחרת, הוא היה צריך לנסוע בעצמו לבאר שבע.

בחודש ספטמבר פניתי לקבלן, שבינתיים לימד אותי כמה דברים בענייני מסחר, חישוב כמויות, תמחור ועוד, ואמרתי לו שאני רוצה ללמוד בטכניון הנדסת בנין (אז לא היה מקום אחר), ולכן אני מבקש לסיים את העבודה בסוף בחודש. הוא חשב לרגע ואמר שאני לא צריך להתפטר, כי הוא צריך אדם בחיפה שינהל עבודות בצפון. אמרתי לו, "מה אני מבין בניהול עבודות?", על כך הוא ענה לי שמי שיודע לנהל יחידת לוחמים בקרב ידע לנהל עבודות בימי שלום. וחוז' מזה בכל מקרה, אני יכול להתקשר אליו בערב, אפילו מטלפון ציבורי, לומר לו את מספר הטלפון שלי והוא יתקשר חזרה וינסה לעזור. ואם זה לא יספיק אז יום למחרת הוא יבוא אישית. אני חשבתי שכמו במלחמה, אם מטילים עלי משימה אני צריך לבצע אותה בצורה הטובה ביותר, ובלי יותר מדי שאלות, וכך עשיתי גם הפעם.

למחרת נסעתי לחיפה. נרשמתי לטכניון ויצאתי לחפש מגורים. ראיתי מודעה על דירה למכירה, פניתי כשבכיס 500 לירות. מצאתי דירת חדר אחד קטנה, ברחוב בר גיורא 21 בבניין מפואר, שבנה הארכיטקט תיאודור מנקס, וכונה "בית הזכוכית". היה זה חדר ב"דמי מפתח", כלומר, דירת מגורים בשכירות מופחתת לכלל החיים. הצלחתי

להתמקח עם המוכר ולהוריד את המחיר ל – 1200 לירות. כמו כן הם ביקשו שכר חודשי של 15 לירות אך הצלחתי להוריד אותם ל 12 לירות, וכן הסכמנו להשאיר בדירה מיטה עם מזרון ועוד מיטה מתקפלת עם מזרון, ארון קטן וכיסא. צלצלתי לקבלן וסיפרתי לו על הקנייה. הוא בירך אותי על הצלחתי. אבא הלווה לי 500 לירות, ואת היתר התחייבתי לפרוע בתום חודשיים. קיבלתי מפתח ונכנסתי לדירה. באינטרסול (תקרת ביניים) של הדירה, מעל השירותים, מצאתי שמיכת חורף ארוזה בתוך שמיכת צמר, פרסתי את שמיכת הצמר על המזרון וקיפלתי את שמיכת החורף כך שאוכל להתכסות איתה אם יהיה לי קר. את התרמיל שלי עטפתי במגבת שישמש ככרית.

"בית הזכוכית" – בר גיורא 21, חיפה

פתאום נזכרתי שלא אכלתי דבר מאז הערב שעבר. ראיתי בסמוך, ברחוב בלפור, מסעדה של הועד למען החייל, נכנסתי ואמרתי שאני חייל משוחרר, וקיבלתי ארוחת ערב מלאה תמורת גרושים.

מצאתי ברחוב תנור ספירלה חשמלי שהספירלה שלו הייתה מנותקת, חיברתי את הספירלה בעזרת מהדק ניירות, שמתי בתקע וזה עבד.

חיממתי לי במסטינג מים עם שקית תה, הוצאתי את הכיסא החוצה למרפסת, שפנתה צפונה, לכוון הנמל והנוף, לגמתי מהתה והרגשתי כמו על האולימפוס.

מצאתי טלפון ציבורי ודיווחתי לצבי הקבלן על קניית הדירה והוא היה שבע רצון. צבי אמר לי לנסח מכתב המלצה לחברה שלו, "קבוצת הגודרים" שאותו אני אפיץ ללקוחות פוטנציאליים. הכנתי מכתב אבל היה חסר לי מספר טלפון שאליו יוכלו הלקוחות להתקשר (באותה תקופה טלפון היה מוצר נדיר). מצאתי לא רחוק ממני בית מרקחת שממנו הייתי מתקשר, אומנם זה עלה פי - 3 יותר מטלפון ציבורי, אבל ישבתי במקום מואר ונעים והרוקח הזקן, אם לא היו לקוחות, היה מכין 2 כוסות קפה והיינו משוחחים. כעבור יום יומיים הצעתי לרוקח שאני אתן לו מחברת וכלי כתיבה והוא ירשום בכל שיחה שמיועדת אלי את מספר הטלפון, שם המטלפן ומהות השיחה. על כל רישום כזה הוא יקבל תשלום כמו על שיחה יוצאת. הרוקח קיבל את הצעתי וכך יכולתי להוסיף מספר טלפון למכתבי הפרסומת שהכנתי.

הדפסתי את המכתב בסטנסיל (צורת העתקה של אותם הימים), ובשלב הראשון הדפסתי 500 עותקים. קיפילתי וחתמתי את המכתב כך שלא היה צורך במעטפה. כל יום הייתי שולח 50 מכתבים. לאחר כמה ימים אמר לי פקיד הדואר שחבל להדביק בולים, ואם אביא לו אותם הוא יחתים אותם בחצי מחיר. אחרי שני משלוחים הוא אמר שאם אכתוב בראש המכתב "דברי דפוס" זה יעלה עוד פחות וכך עשיתי. עברו שבועיים ימים ושום תשובה לא הגיעה.

בשבת נסעתי להורים ביפו, וצבי הקבלן בא ופגש אותי והביא לי - 750 לירות עבור ששת החודשים שעבדתי אצלו בתל אביב ועוד 150 לירות עבור העבודה בחיפה וכן 100 לירות על הוצאות: אוכל, שכר דירה, הדפסות, דואר וכדומה (אש"ל). אמרתי לו שלא מגיע לי הוצאות אש"ל כי אף לקוח עוד לא חזר אלי.

צבי צחק ואמר שהוא שכח לומר לי את העיקר במסחר, וזה סבלנות. יום בהיר אחד יבוא מישהו שצריך אותי דחוף, הבעיה תהיה דווקא אם יבואו רבים בבת-אחת, אבל אז הוא, צבי, יבוא לעזרתי.

באוקטובר 1957 התחלתי ללמוד בטכניון בלימודי ערב. למדנו 3 פעמים בשבוע: א', ג' וה' מ - 18:00 ועד 22:00. היה קשה. במשך כמעט 3 שנים בצבא הרבה דברים נשכחו. אבל כמו תמיד, עם קצת מזל, מצאתי עמיתה ללימודים, שלא מזמן השלימה

בגרויות והיא עזרה לי. בעבודה היה גם קשה. לדאוג לעובדים, לחומרים, לכלים, לעבוד מול מפקחים, להגיש חשבונות בזמן, עם אישורים, ולגבות כספים. הייתי קם יום יום ב 04:30 כדי לתפוס את האוטובוס הראשון שיצא ב 04:55. נפגשתי עם העובדים ב 05:10 בתחנה המרכזית של חיפה, כדי שיתפסו את האוטובוס הראשון לבית שאן, קריית שמונה, או מקומות אחרים, כדי שיגיעו בזמן לעבודה ויספיקו לעשות משהו. הייתי צריך להילחם נגד וועדי העובדים ההסתדרות שדרשו שניקח פועלים מקומיים במקומות שבהם עבדנו, למרות הפועלים המקומיים היו בלתי מקצועיים. כל שבוע הייתי נלחם לשלם את המשכורות השבועיות במועד.

עם הזמן קניתי לי רכב, ישן כמובן, משנת 1936, עם כל הבעיות המכניות, טסט, אגרות, ורישיונות. היו לי ימים שמרוב עיסוקי הייתי שוכח לאכול, ורק בערב נזכר שלא אכלתי. עם זאת, היו לא מעט רגעי הסיפוק כמו הסיפוק כשצבי הקבלן שיתף אותי בחלק מהרווחים. בכל מקרה דאגתי שחשבון הבנק שלי לא היה אף פעם במשיכת יתר.

אחרי שנתיים בלימודי ערב בטכניון, הייתי אמור לעבור ללימודי בוקר, וזה דרש ממני להפסיק לעבוד. אומנם הורי הציעו לממן לי את הלימודים, אבל ביודעי באיזה קושי הם מתקיימים אפילו לא עלה בדעתי לקחת מהם כסף כדי לחיות חיי סטודנט. אמנם, בשלב מסוים הם התחילו לקבל פיצויים מגרמניה, ובשל כך הרשו לעצמם לקנות את הדירה בת 2.5 חדרים בכיכר גן תמר מול הבית הירוק ביפו. אבל, היות ורציתי להמשיך לעבוד ולפרנס את עצמי, עברתי ללימודי טכנאות בנין, שאותם אפשר היה להמשיך בלימודי ערב בטכניון, ובמקביל המשכתי לעבוד עבור הקבלן צבי וקבוצת הגודרים.

בשלב מסוים נפרדתי מקבוצת הגודרים וצבי הקבלן והקמתי עסק עצמאי לבניה. הרווחתי לא רע והרשיתי לעצמי לקנות, במכרז מהמכס, מכונית משומשת, אך מפוארת יחסית באותה תקופה, מסוג פורד פיירליין. באותה תקופה של סוף שנות ה-50 ותחילת שנות ה-60, עבדתי קשה אך גם מצאתי זמן לתחביבים ובילויים.

בין היתר, הצטרפתי למועדון השייט בקישון והייתי ה"משנה לסקיפר" בסירת מפרש גדולה מסוג דרגון. בעל הסירה היה סוחר יינות גדול ואני טיפלתי בתחזוקת הסירה והפלגתי איתו. לאחר זמן מה הוא איבד עניין בסירה ומסר לי אותה. כמו כן הפלגתי

בסירה זו, יחד עם צי של סירות ממועדון השייט, ללימסול בקפריסין וחזרה. אחרי כשנתיים השארתי את הסירה למועדון. באותה תקופה, גם שחיתי הרבה והשתתפתי והוסמכתי בקורס מצילי ים. גולת הכותרת של ההרפתקאות שלי היה קורס דאיה, ואחריו קורס טייס בשדה התעופה ברמת דוד. לדאות ולטוס הפסקתי כמה שנים אחרי שנולד הילד הראשון. לשוט המשכתי כל חיי.

בשנת 1963 פגשתי בריקודי-עם את מיכאלה (מיכל), לבית גורסה, שעבדה כאחות מנהלת מחלקה בבית חולים הכרמל. בתחילה היא לא האמינה שמכונת הפורד המפוארת אכן שלי, והיא חשבה שאני נהג של בוס עשיר. אבל עם קצת שכנוע התאהבנו וכעבור 4 חודשים נישאנו באולמי גיל בת"א.

ביולי 1964 נולד בנו הבכור גל, שכיום הוא עורך דין מצליח. באוגוסט 1966 נולד לנו בנו השני, ניר, היום הוא ארכיאולוג ברשות העתיקות. כעבור שנה וחצי נולד רם, בנו השלישי שכיום הוא וטרינר מצליח בעל קליניקה באשקלון.

אחרונה חביבה, נולדה בשנת 1973 תמר שהיא אשת אשכולות ובין היתר מדריכת טיולים, קונדיטורית, נגרית ומעצבת גרפית. כשבאתי לבקר את אשתי אחרי הלידה של תמר, אחרי הנשיקה היא אמרה לי שזאת המתנה היפה ביותר שנתתי לה. בשנתיים

רוברט פורר – חיי כשורד

הראשונות אחרי החתונה התגוררנו בדירה הקטנה בבר-גיורא 21, וכאן גם נולד בני הבכור גל. כשנה אחרי הולדת גל עברנו לגור בקריית טבעון בווילה שתכננתי ובניתי ברחוב הדגניות 35.

עם בנינו ניר (1967)

מרפסת הדירה בחיפה (1965)
סבתא של מיכל (אומה) עם הבן גל

קידום במילואים ומלחמת ששת הימים

אחרי השחרור מהצבא היה לי שקט של שנה וחצי. בכנס קציני שריון בסוף שנת 1958 בהיכל התרבות בת"א פגשתי את חיים דים, המפקד שלי בצבא, שכעת היה כבר בדרגת אלוף משנה. הוא סיפר לי שקיבל את תפקיד מפקד חטיבה 46 בצפון והוא ישמח אם אשרת במילואים בחטיבה שלו. תוך כדי שיחה עבר על ידנו סגן אלוף שאול יופה מג"ד 36, וחיים פנה אליו ואמר לו "אם חסר לך קצין מודיעין וסיוור. כדאי לך לקחת את ראובן, הוא שירת תחתי בפלס"ר 7 ויהיה לך לקצין טוב".

שאול ואני קבענו פגישה ונפרדנו. בפגישה סיפרתי לשאול על העבר הצבאי שלי וסוכם שאני אצא בעוד כחודש לקורס קציני מודיעין גדודי. אחרי כ- 7 שנים במילואים בתפקיד קצין מודיעין וסיור הוחלט להוציא אותי לקורס מפקדי פלוגות (מ"פ).

מלחמת ששת הימים תפסה אותי ללא יחידה ושוויתי למאגר קציני שריון. סיפחו אותי לגדוד החרמ"ש 74 של צבי רם, במקום מ"מ (מפקד מחלקה) ששהה בחו"ל. הגדוד היה חלק מחטיבה 45 (עוצבת ברק) בפיקודו של משה בר-כוכבא (בריל). ב 6 ליוני היינו בכוננות ברמות מנשה, והיינו מתקלחים בקיבוץ רמות מנשה, ונודע לנו שגייסו את רוב הגברים בקיבוץ ואין מי שיקצור. היות והיו ביננו לא מעט חקלאים וקיבוצניקים, הם התנדבו לקצור ולאסוף את היבול.

הכוננות ברמות מנשה הייתה בטווח עין מהבית שבביתי ובו גרנו בקריית טבעון.

עוד לפני המלחמה
דאגתי למשפחה
והרגשתי את כובד
האחריות כבעל
משפחה, בשונה
ממבצע קדש שבו
הייתי רווק. ולכן,
דאגתי להכין מקום
לינה ממוגן במפלס
התחתון של הבית
(שחלקו היה מתחת
לפני האדמה)

הבית שבביתנו בטבעון (עם אבא הרמן ואמא דורה)

השגתי 3 שקי קמח שאותם הכנסתי לחבית עם פתח תחתון להוצאת הקמח והכנתי חבית עם מים ועם ברז. היות וטבעון קרובה לשדה התעופה ברמת דוד, הכנתי גם מקום מקלט בין הסלעים, למקרה של הפגזה או הפצצה,

ב 6 ליוני 1967 הודיע רדיו קהיר, שהכוחות המצרים יחד עם סוריה מפציצים את ישראל. למרות שכולנו צחקנו על הגוזמאות של הערבים, החשש החל להתגבש, ולאט לאט אנשים יצאו מאוהל המפקדה וצפו לכיוון חיפה לבדוק אם רואים עשן של פגיעות. הגדוד קיבל פקודה לנוע לכיוון יישובי התענכים, בדרום עמק יזרעאל, כדי להגן עליהם מפני התקפה ירדנית מכיוון ג'נין. התפרסנו בין הבתים והתחפרנו. בצהריים קיבלנו הפגזת ריכוך ירדנית ממרגמות 120 מ"מ אך לא היו נפגעים. לעונת זאת, ג'יפ ישראלי שעבר לרוחב הגזרה, קיבל פגז תול"ר (תותח ללא רתע), לעיננו, התפרק לחתיכות וכל יושביו נהרגו. בפתחת ג'נין, ממול לעמדות שלנו, הייתה חומה של "שיני דרקון" גושי בטון בגודל של 2X2X2 מטר שביניהם הסתתרו התותחים הירדנים.

קיבלנו פקודה לנועה ימינה (מערבה) לכיוון הכפר דאן, שנמצא כ 3 ק"מ מצפון-מערב לג'נין. בראש הובילו 2 ג'יפים, אחריהם 3 טנקים ואחריהם גדוד הזחל"מים, שבו נעה המחלקה שלי. הוריתי לחיילים לתצפת לצדדי הזחל"מים, ואני ירדתי מארגז המ"מ והסתתרתי כמו יתר החילים מאחורי הדופן. בשלב מסוים שמענו יריות מלפנים משמאל, אבל מיד מקלעי הטנקים השתיקו את היורים. אחרי נסיעה של כשעה דרומה הטור פנה שמאלה (מזרחה) ואחרי נסיעה של חצי שעה ניצב לפנינו הר גבוה שזוהה כגבעת בורקין (נ.ג. 339 כשני ק"מ דרומית לכפר דאן). הטנקים התחילו בירי, אבל ללא תוצאות נראות לעין. המג"ד כינס קבוצת פקודות, בין היתר ציין שעל הגבעה ישנו גדוד מה"ל (משמר לאומי) ירדני, אך שכח לציין שזוהו גם עמדות נ"ט.

ההתקפה תוכננה לשעה 20:00, ובינתיים ירד הלילה, שהגביר את הסיכוי שלנו. לקראת ההתקפה המ"פ ביקש ממני לאותת עם נצנץ בקצה הכוח. עשיתי כדבריו ואז שמעתי במקלט הנוסף שהיה מכוון לתדר חרום חש"ן (חייל שריון): "תדפוק את האור מצד ימין", ואני רואה כיצד התותח של הטנק פונה אלי. כיביתי את הנצנץ, ובמהירות מקסימלית העברתי את המשדר לרשת חרום חש"ן וצעקתי במלא הגרון, "לא לירות,

כוחותינו", הזמן כאילו עצר מלכת, עד שראיתי את קנה התותח מתרומם ימינה לכיוון הגבעה. והבנתי, ניצלנו.

הורדתי את המחלקה מהזחל"מים ופרסתי אותם, מפקדי כיתה (מ"כ) בשני הקצוות ואני באמצע. התקדמנו עד לסלעים והתחלנו לעלות, עולים בין הסלעים ורואים על גבי האופק החשוך את קצה הגבעה. בינתיים, אין אש עלינו, וכשמגיעים למעלה, מתברר שזאת טרסה. עוברים את הטרסה ושוב עולים שפופים כדי לא לבלוט ושוב מגיעים לטרסה וכך עולים 6 או 7 טרסות, עד שהגענו מזיעים ומתנשפים לפסגה. אבל התברר שלא היה שם גדוד ירדני, אלא היו רק עמדות ו- 3 ירדנים רועדים שנכנעו מייד. ארגנתי את המחלקה בדרום מערב המוצב, אמרתי לסמל לארגן שמירה, ואני ירדתי לקבוצת פקודות גדודיות. כולנו שמחנו שלא נתקלנו בגדוד והודענו לחטיבה שאנחנו במוצב של גבעת בורקין דרומית לג'נין, ומאבטחים את שדה המערכה דרומה לכיוון עמק דותן, ולכוחותינו אין אבדות.

בגמר קבוצת הפקודות החלטתי לתפוס תנומה קלה, כדי להיות ערני למחרת, נכנסתי לזחל"ם שלי, הוצאתי את שק השינה ונרדמתי מיד. לפנות בוקר שמעתי יריות קרוב אלי, הוצאתי את הנשק והייתי מוכן, היריות באו מכיוון הכפר יעבד שם כוח סיור שלנו עלה על מארב ירדני. קיפלתי את שק השינה ועליתי לגבעה, כל החיילים נרדמו בעמדות ורק שומר אחד ישב נשען על סלע. התקדמתי בצורה רועשת אבל השומר לא זז, שאלתי בקול רם מה בקשר לקפה. השומר התעורר וקפץ בבהלה, ושוב שאלתי מה בקשר לקפה, השומר הביא בנזניה, מצאנו בור שיגן מפני הרוח והכנו קפה. לאט לאט הצטרפו עוד חיילים. השחר האיר, הנוף מעל הגבעה היה שקט ופסטורלי כאילו אין מלחמה, מצד דרום עמק דותן מצד צפון ג'נין ועמק יזרעאל. ואז ראינו זרם פליטים שמתחיל לנוע מג'נין דרומה לכון קבטיה ומשם הם נעו לכיוון גשר דמיה (גשר אדם) ולירדן. קיבלנו פקודה לא לפגוע בפליטים והזרם שלהם גדל והתחזק.

כשהאיר היום גילינו ממזרח לכביש ג'נין-שכם חטיבת טנקים ירדנית של טנקי פטון. דיווחנו למפקדה ו- 3 טנקי השרמן הישנים שלנו תפסו עמדות הגנה באוכף של גבעת בורקין אך לא ירו. את הטיפול בטנקים הירדנים השארנו לחיל האויר, שאכן שלח מטס

של פוגות, שירו רקטות על הטנקים הירדנים והדליקו כתריסר מהם. בעקבות זאת הירדנים החלו להתקפל ולסגת חזרה לעבר גשר אדם ולירדן.

בצד השני של הגבעה גם כן לא היה שקט. מעלינו עבר מטוס ענק עם סמלים עירקיים, המשיך לכוון עמק יזרעאל והתרסק, בינתיים הגיעה שיירה של אוטובוסים ישראלים ממערב מכון מגידו. כשהגיעו לפאתי ג'נין, החיילים ירדו והתקדמו לתוך ג'נין בלי התנגדות.

החטיבה נעה מזרחה, ולמחרת בבוקר הגענו לטווח מרגמות ה-120 מ"מ שלנו מגשר דמיה (גשר אדם). המרגמות הפגזו את הגשר שקרס ואת משטרת הג'יפטליק (כיום 3 ק"מ מערבית לצומת אדם בכביש הבקעה). תפסנו את משטרת הג'יפטליק והתפרסנו בה להגנה היקפית. מולנו, מעבר לנהר הירדן זיהינו כוח טנקים עירקי. כוח הנדסה בנה מעבר על גבי הגשר שקרס ואיפשר לזרם הפליטים לעבור את הנהר לירדן.

אחרי הצהריים קיבל הגדוד פקודה לנוע צפונה לקיבוץ דן. בדרך עברנו ליד בית חולים העמק בעפולה, ומסרנו שם פתקים עם השם ומספר הטלפון כדי שיתקשרו הביתה ויעדכנו שהכל בסדר. בדיעבד התברר שזה לא עבד כמו שצריך. מבית החולים התקשרו הביתה ומסרו: "מדברים מבית החולים, בעלך בסדר". אשתי נבהלה ולא ידעה את נפשה, מה פירוש "מדברים מבית החולים ובעלך בסדר", איך הוא הגיע לבית החולים? למזלנו גרה ברחוב שלנו אחות מבית החולים בעפולה, שהתקשרה לבית החולים ושם הסבירו לה שרק עברנו בדרך, ושאיני לא מאושפז בבית החולים.

בערב שבת הגענו לקיבוץ דן. התפרסנו בשדה הסמוך להגנה היקפית. כעבור כמה שעות קיבלנו פקודה לעלות על גבעת האם ברמת הגולן, מעל קיבוץ שמיר, מכיוון שיש שם פירצה בשדה המוקשים הסורי. לפני נע טנק סופר שרמן, בינתיים עלה השחר, התנועה הייתה איטית וכשהגענו לקפל בקרקע הטנק חטף פגז נ"ט בחזית שלא חדר. הטנק תפס עמדה, זיהה את היורה והשמיד אותו. הטנק ירד מעמדת הירי לעמדת תצפית ובמקום להתקדם הזיז את התותח ימינה. מכסה תא הנהג נפתח והנהג יצא, ירד מהטנק ונשכב על הגב לצד הדרך. הזעיקו את הרופא הגדודי שבדק את הנהג, וביקש רובה עם כידון. שזה היה הסימן להרוג. הייתי במרחק 10 מטרים ולא האמנתי.

אמרתי לרופא שהנהג סתם עייף. לא היה עליו כל סימן של דם או שבר. מסתבר שכתוצאה מפגיעת הפגז בחזית הנהג קיבל זעזוע מוח ומת.

המשכנו בתנועה מזרחה על הכביש שלאורך נחל סער, עד שנתקלנו בחסימה. פנינו דרומה לאורך דרך עפר, עברנו כפר שהאנשים בו הסתתרו בבתים, מצאנו דרך עפר כפרית שפנתה מזרחה והסיירים אמרו שהיא מובילה לכפר מסעדה. ואכן בשעות אחר הצהריים המוקדמות הגענו למסעדה שהייתה נטושה, כולל מחנות הצבא שמסביבה. התארגנו להגנה היקפית ולחניון לילה. לפני שפינינו את מסעדה, פוצצנו את המבנים למנוע את חזרת הסורים.

באחת החנויות במסעדה מצאנו ארגזים עם ויסקי, העמסנו אותם על ניגרר והבאנו אותם למחנה. באותם ימים טרם היה נפוץ אצלנו המנהג של שתיית אלכוהול. בבוקר למחרת נענו מזרחה לכיוון העיירה ביר-חדר (כיום בסוריה, 4 ק"מ מזרחית למג'דל שמש). הגענו לרכס ששלט על עמק חדר ושם נעצרנו. הודיעו לנו שאם נמשיך להתקדם הרוסים מאיימים להתערב נגדנו. תפסנו את הנקודות השולטות על הרכס והתארגנו לשהייה ממושכת. לאחר סיום המלחמה, הקמנו ליד הכפר הדרוזי "סחייתא" מחנה גדודי עם חמ"ל, כתק"ל (כיתת תיקונים קלים), אוהלי קצינים ומטבח משוכלל שלקחנו מהסורים. הכפר פונה בהמשך וכיום יש בו מוצב צה"ל על הקו הכחול נ.ג. 1230 מעל בריכת רם). בערבים ירדנו למועדונים בקיבוצי הגליל העליון, בעיקר לאיילת השחר, והתראינו עם בני הקיבוץ ועם המתנדבים.

מספר ימים אחרי הפסקת הקרבות הגיעה אלינו משלחת מהאוו"ם ברכב ואגוניר מפואר כדי לקבוע את קו הפסקת האש. היות ואני דובר כמה שפות, כולל אנגלית, גרמנית, ורומנית (לטינית), נתנו לי לארח את המשלחת. השעה הייתה שעת צהריים ואני הזמנתי את המשלחת לארוחה. נתנו לכל אחד מהאורחים 2 מסטינגים והלכנו לחדר האוכל. בדרך עצרנו ליד הנגרר עם בקבוקי הוויסקי. האו"מניקים שאלו אם אפשר לקבל קצת, אמרתי בבקשה ומזגתי לכל אחד מהם קצת למסטינג. הם הסתכלו עלי ושאלו אותי אם אני צוחק עליהם, אמרתי שלא, אמרו, אז תשפוך לנו כך שנוכל להרגיש את הטעם. אחרי שכל אחד מהם גמר בקבוק הם כבר לא רצו לאכול וגם לא לצאת לשטח,

ולכן מה שאמרתי להם הם סימנו על המפה, אם הייתי אומר להם שהגענו לדמשק, גם כן היו מקבלים מסכימים. לאחר מכן הם עלו על הואגוניה ועזבו.

אחרי כשבועיים שישבנו ליד הכפר סחייתא, הגיעה יום בהיר אחד קצינה צעירה ויפה, נכנסה לאוהל קצינים, ושאלה, מי זה פורר ראובן, הרמתי את היד והיא אמרה שבאה לדבר איתי. יצאנו מהאוהל, מצאנו מקום מוצל, פרשתי את המעיל על האדמה וישבנו. היא הציגה את עצמה כרחל ואמרה שהיא קב"נית (קצינת בריאות נפש) של החטיבה שהגיעה שמועה שאני בדיכאון, ואם אני מסכים שהיא תטפל בי. היא שאלה על סיפור חיי וכעבור שעתיים נפרדנו בחיבוק ונשיקה על הלחי וקבענו להיפגש בעוד כשבוע. כך קיימנו כ 6-7 פגישות חלקן בגדוד וחלקן במפקדת האוגדה. לבסוף היא החליטה שעלי לשנות מקצועי ולעבור מעיסוק בבנייה למחשבים. כשהשתחררתי מהצבא, היא ירדה איתי לחיפה וסידרה לי מקום עבודה בלשכת השירות של IBM.

בחזרה לאזרחות אחרי מלחמת ששת הימים

התחלתי בעבודה כמפעיל מחשבים או ליתר דיוק מחווט לוחות, ועבדתי על מחשב IBM 1401, כעבור חודשיים שלחו אותי לקורס מתכנתים וכעבור 6 חודשים שלחו אותי לקורס מתכנני מחשב. נהייתי מתכנן פרויקטים, בין השאר, תכננתי את פרויקט נורמות ופרמיות במפעל הרכב קייזר אילין ועוד. תנאי העבודה ב IBM היו יוצאים מן הכלל, עבודה במיזוג אויר (נדיר באותה העת), שעות עבודה, הסעות, תנאים סוציאליים, ועוד. כעבור כשנה פנו אלי ממרכז המחשבים בטכניון והציעו לי לעבוד אצלם, בתנאים אפילו יותר משופרים. עברתי כי זה היה יותר קרוב לבית שלנו בטבעון. בטכניון הועסקתי בתור אחראי משמרת.

בשנת 1969 לערך, אחרי כשנתיים של עבודה במחשבים חזרתי לעסקי הבניה ששוב משכו אותי. נכנסתי בשותפות עם שני בחורים מראש פינה והפעלנו ציוד מכני הנדסי, אבל לא מצאתי את מקומי שם ונפרדתי מהם. קניתי לעצמי מחפר אחורי (מחפרון – JCB4) והתחלתי לעבוד בעבודות מזדמנות עד שהתקבלתי לעבודה ב"מוביל הארצי" של חברת מקורות, שם הייתה לי עבודה קבועה. קניתי עוד מחפרון קל מסוג ELIS עם מפעיל כישרוני בשם אהרלה. שהיה יכול באמצע היום לקפוץ לעבודה פרטית, שהייתה מאד משתלמת ולחזור באותו היום לעבודה במוביל הארצי בבקעת בית נטופה. לימים, ביקש ממני מנהל האתר, יהודי בשם שמשון, להביא עוד מחפרון שיעמוד לשרותו ליד המשרדים ובסופו של דבר היו לי 4 מחפרונים. עבדתי כקבלן עצמאי שמפעיל ציוד מכני כמעט 3 שנים. במקביל, גם קיבלתי חוזה לתכנן ולבנות בית על הכרמל בקצה המערבי של רחוב חנה בשכונת כרמליה,

בשנת 1971 לערך קיבלתי משרה של מהנדס מחוז בחברת-בת של הסוכנות בשם "דיור לעולה" ושם עבדתי במשך כשנתיים. בינתיים, בשנת 1972 אבא הרמן עבר תאונת דרכים עם אופנוע שפגע בו וגרם לו לנכות ושיתוק צד שמאל. עקב כך אבא הפסיק לעבוד ובשנת 1974 הוא מכר לעמידר את הבית הישן בגבעת עליה, ששימש אותו כמחסן לחנות כלי הבית ובית המלאכה לתיקוני פחחות. מאז הידרדר מצבו והוא

איבד את שמחת החיים. בספטמבר 1976 הלך לעולמו ונטמן בבית העלמין בחולון. אמא, דורה נפטרה אחרי שמונה שנים, בשנת 1984, ונקברה לצד אבא.

בשנת 1973 קיבלתי הצעה ממנכ"ל מחלקת עליית הנוער של הסוכנות היהודית להיות אחראי ארצי על הבנייה של המחלקה, עם תקציב של עשרות מיליוני לירות בשנה. לצורך קבלת המשרה נדרשתי לעבור ועדת קבלה ורק אז נכנסתי לתפקיד. המשרד הראשי היה בירושלים, בבית יהלום מול המבנה הישן של בצלאל. המשרד בתל אביב היה בבית מפעל הפיס והמשרד בחיפה היה בבית צים. בחיפה הייתי עובד בימים ראשון וששי, קרוב לבית בטבעון. בתל אביב הייתי בימי חמישי כשכל עובדי משרדי הממשלה יורדים לעבודה בתל אביב. ובירושלים הייתי בימי שני, שלישי ורביעי. בזמן שהייתי בירושלים גרתי בווילה רוזמרי במושבה הגרמנית. הווילה הייתה ליד מוזיאון הטבע, ושימשה גם כסמינר לצעירים מחו"ל. בוילה היו מטבח וחדר אוכל, ושירותים בחדר. מיקום הווילה היה אידיאלי שכן במוזיאון לטבע התקיים חוג לריקודי עם, וכמה מטרים משם היה קולנוע סמדר.

אבל האמת היא, שרוב הזמן הייתי בדרכים בביקורים במוסדות חינוך ברחבי הארץ, מיוטבתה בדרום ועד קיבוץ דן בצפון. עבדתי בעליית הנוער כשש שנים, והן היו השנים הפוריות ביותר שלי מבחינה מקצועית. עבדתי הרבה שעות נוספות ובמיוחד בחודשי הקיץ, כאשר נערכו שיפוצים בפנימיות לקראת שנת הלימודים הבאה.

בשנת 1973 החלטנו לעבור לגור במרכז הארץ ליד הוריה של אשתי מיכל, והדבר גם היה נוח יותר מבחינת העבודה. השכרנו את הבית בטבעון, פרט לקומת הקרקע שבה המשכנו לנפוש בקיציים, ועברנו לרחובות. בתחילה התגוררנו בבית שכור ברחוב השומרים 13. בית ישן אבל נוח ועם חצר גדולה. הבית היה קרוב להורים של מיכל וגם לא רחוק מהורי שגרו ביפו ואחותי שגרה בסביון. תחזקנו, שיפצנו וגם הלבנו את הגג (שיהיה פחות חם בקיץ).

מלחמת יום הכיפורים

זמן קצר אחרי שעברנו לרחובות פרצה מלחמת יום הכיפורים. היינו בדיוק בטיול משפחתי באזור "גבעת הקיבוצים" וראינו פתאום הרבה רכבים צבאיים על הכביש הראשי עם פנסים מוארים ומושחרים. הבנו שפרצה מלחמה. כשחזרנו הבייתה חיכה לי צו מודבק על הדלת. בצהרי יום כיפור לקחו אותנו באוטובוס למחנה קורדני, ליד עכו, בצפון, ושם מצאנו את מחסני החירום ריקים. החטיבה גייסה רכב אזרחי לשעת חירום ונסענו לחפש את "הכבדים" שלנו (הטנקים). התחנה הראשונה הייתה תחנת הדלק של קיבוץ גינוסר, הקמנו מאהל, התחלנו לקבל אינפורמציה מהחזית והדברים נשמעו לא טוב! בינתיים, כל חוליית ניווט קיבלה רכב אזרחי של יר"מ (יחידת רכב מילואים), ואני והחיילים קיבלנו ג'יפ מתפרק. מיד נסעתי למוסך לתקן את מה שאפשר והוטל עלינו להוציא ממחסני החירום, בחוות השומר (סג'רה) פגזי טנקים, להעמיס אותם על משאיות 6X6 רבות-מינוע, עבור הטנקים בחזית. כל ארגז הכיל שני פגזים ושקל כ 90 קילוגרם. מצאנו פטנט איך להניף את הארגז על המשאית, העמסנו שלוש משאיות ורוקנו את המאגר. מגינוסר עברנו לבטיחה שצפון-מזרח הכנרת ושם חזינו בעוצמה המנטלית של צה"ל. ראינו צוותים של טנקים שנפגעו מתנפלים על כל טנק שחזר לכשירות, וחוזרים לקרב.

בבטיחה התרכז כל אגד התחזוקה על שלושת גדודיו: רפואה, חימוש ואספקה וכן יחידות העזר: משטרה צבאית וחוליות הניווט – זה אנחנו, שתפקידנו היה להוביל לחזית את שיירות האספקה, כולל חימוש ורפואה, כדי להחליף יחידות בקו. צוות הניווט היה הכוח הלוחם היחידי באגד. היה עלינו לאבטח את האגד ואת שיירות האספקה כנגד כוחות קרקעיים של האויב. בחוליה שלי היו שמונה לוחמים, התנידנו בג'יפ רב מינוע ובטנדר יר"מ מסוג פיג'ו 403 ששיפצנו והצלחנו להציב עליו מקלע 0.3 על הגג. ליוונו חוליות חימוש לטנקים העוזבים בשטח. החימושניקים, מלבד היותם בעלי מקצוע מעולים, היו גם הגיבורים האמיתיים. בשטח הסתובבו חיילים סורים חמושים, אבל גם בלילה החימושניקים הדליקו אור והמשיכו לשפץ את הטנקים. אנו, חולית הניווט, תפסנו עמדות מסביב לחימושניקים והצבנו שני מקלעים להגנה. עבדנו גם עם חיילי

הרבנות, שבמהלך המלחמה הסתכנו ופעלו כציוותי חילוץ של הרוגים ופצועים מהטנקים, עד לפינויים לקריית שמונה. עבודה מסוכנת מאין כמוה.

כעבור יומיים, עברה מפקדת האגד למחנה ירדן (בין גשר אריק לגשר בנות יעקב) ואנחנו איתם. בתחילת המלחמה מחנה ירדן נכבש על ידי הסורים, אך הם נסוגו מבלי שנגרם למחנה נזק של ממש. כאן התארגנו שיירות האספקה לגדודי החטיבה. ממחנה ירדן עברנו לסינדיאנה שליד מחנה נפח בגולן, ושם התארגן מטה החזית הצפונית. ומשם עברנו לתל אביטל, למפקדת חטיבה 46 בפיקודו של האלוף דן לנר. בתל אביטל מצאנו ערוץ היורד מערבה ושהיה מוסתר מהצד הסורי כך שלא היינו צריכים לשמור על האפלה. יחד עם זאת, באחד המקרים בהם הופצצה מפקדת החטיבה בטילי פרוג רוסיים, אחד הטילים התפוצץ ליד האהל שלנו ואחד החיילים התחרש.

בעקבות זאת התרחקנו עוד כמה מאות מטרים מהמפקדה. מדי פעם, הצוות שלי קיבל משימות להוביל שיירות אספקה לחזית ובגלל שהחזית התחממה, ביקשתי במקום קומנדקר לקבל רכב ממוגן וקיבלתי זלדה (M-113) שאיתה היה גם אפשר לחלץ רכבים תקועים. אחרי 120 ימים שוחררתי מהמילואים וחזרתי לעבודה בעליית הנוער, רק כדי להיות מגויס מחדש לעוד 40 ימים בתפקיד מפקד מרכז תובלה ורכינות (משאיות עם ארגז מתרומם) בראש פינה. כאן היו תנאים יותר טובים: השינה הייתה בבטונדות ממוגנות, היה לנו מטבח מסודר 24/7 כדי לספק אוכל לנהגים, חופשות, וכדומה. בגמר המילואים חזרתי לעבודה ולמשפחה.

ממשבר גיל הארבעים לגבורות והלאה

בשנת 1974 מצאנו ברחובות, בהזדמנות, דירת קרקע בבית משותף, ברחוב גורודסקי 1. המוכר היה עו"ד שוקי פורר והמחיר של 100,000 דולר אמריקני היה סביר ואפילו זול. היות וחסכתי את הפיצויים מגרמניה במט"ח, שילמתי לו במזומן והוא השאיר לי בית מסודר ומרוהט כולל גז וטפטים, וכחלק מהעסקה הוא אף העביר את הדירה על שמנו בטאבו. ביום שקיבלנו את הדירה כבר אכלנו שם צהריים. זו הייתה דירה מרווחת של 120 מ"ר נטו, שלושה וחצי חדרים גדולים, כולל מרפסת סלון של 20 מ"ר ומרפסת מטבח. חדר השינה של מיכל ושלי היה בסמוך לשירותים, ושלושת הבנים ישנו בחדר השינה השני, שניים מהם במיטת קומותיים.

סמוך למעבר לדירה החדשה נולדה הבת תמר (תמי). עד גיל שלושה חודשים היא ישנה בלול בחדר שלנו ואחרי כן העברנו אותה לחדר הילדים. כעבור כשבוע אמר גל שהבכי שלה מפריע לו, והעביר את המיטה שלו לחצי החדר הנוסף. כעבור כחודש אמר רם, הבן הצעיר, שהבכי של תמי מפריע לו והעביר את מיטתו למרפסת הסלון. החלטנו שזה לא פטנט, ותיכננו חלוקה מחדש של הדירה כך שלכל ילד יהיה חדר משלו.

הבאתי קבלנים שיציעו הצעות לשיפוץ וההצעות היו במאות אלפי שקלים וזמן ביצוע עד שלושה חודשים. התלבטנו, והחלטנו לעשות את העבודה בעצמנו. את דלתות ההזזה בסלון העתקנו למעקה המרפסת והפכנו אותם לחלונות לשני חדרי ילדים. את מסגרת הדלתות הבאנו לחנות של יעקב חביבי שעסק בפירוק בתים ובתמורה קיבלנו שתי דלתות פנים. את קירות הפנים בנינו מגבס מבלי שהיה צורך לפרק את הרצפה ואת חדר הילדים המקורי הפכנו לסלון. את המטבח הרחבנו על ידי פירוק הקיר המפריד למרפסת המטבח, ובדלת השתמשנו לאחד מחדרי הילדים. כך נוצרו ארבעה חדרונים לילדים ועוד חדר השינה שלנו וכל זה במחיר אפסי. כל ערב במהלך השיפוץ סידרנו וניקינו כך ששגרת החיים נמשכה כרגיל.

מיכל, שתמיד אהבה לטפל בגינה, קיבלה אישור מהוועד לגן את השטח שהקיף את הדירה, וכך קיבלנו גינה ירוקה ופורחת מתחת לחלונות והמרפסות.

בבחירות של שנת 1977 היה מהפך פוליטי, וכתוצאה מכך המפד"ל קיבל לשליטתו את עליית הנוער במקום מפלגת הציונים הכלליים, והמנכ"ל הוחלף. המנכ"ל החדש הביא מישהו אחר במקומי, ובלא תמיכה מההנהלה, נאלצתי לעזוב אך קיבלתי חבילת פיצויים נדיבה והגונה.

עברתי לעבוד בתעשייה האווירית בתור מומחה לבנייה בחטיבת ההנדסה. בנוסף, לאחר שעברתי קורס, נעשיתי אחראי על הבטיחות בחטיבה וחבר בוועדה הפריטטית לבטיחות של התעשייה האווירית. בתעשייה האווירית עבדתי כעשר שנים ואז עברתי לעבוד בעמידר בשיקום שכונות. משם עברתי לעבוד אצל האחים יוסף ברמלה ואצלם תכננתי ובניתי כ-500 חדרי שרות ביישוב רעות. בין השאר, עזרתי לצבי הקבלן בהקמת גדר למחנה שריון בגבעת המורה, הדרכתי טיולים במסגרת אגודת אכסניות הנוער (אנ"א) לתיירים דוברי גרמנית, שימשתי כמגיש עזרה ראשונה בטיולי נוער ועוד.

בשנת 1984 קיבל אבא של מיכל שבץ מוחי ואושפז בבית החולים הרצפלד בגדרה. חוה (איפה) אמא של מיכל נשארה לבד בבית. אחרי כמה אזעקות ליליות בהן היא התקשרה למיכל, החלטנו לבנות דירה עבורנו מעל בית ההורים של מיכל בשיכון

רוברט פורר – ח"י כשורד

ותיקים, כדי שהאמא לא תהיה לבד. אחרי תיכנון וקבלת האישורים מהעירייה, בנינו בשיתוף פעולה של כל המשפחה, בית עם ארבע חדרי שינה וחדר דיור מרווח הכולל פינת אוכל ומטבח בעלות מינימלית של כמה עשרות אלפי שקלים ובו אנו גרים עד היום. כל הילדים ומיכל עזרו בעבודות הבניה.

בסביבות שנת 1985, לאחר שכבר פרשתי מעבודה במשרה מלאה, קניתי בכמה אלפי שקלים סירת מפרש קטנה ופשוטה (5.70 מטר אורך), עם תא קטן ומנוע חיצוני, וחזרתי להפליג לעיתים יותר תכופות, עם הילדים, ועם אחרים. בתחילה הסירה עגנה במרינה בתל-אביב ואחר כך העברתי אותה למרינה באשדוד. החזקתי בסירה כחמש שנים ואז מכרתי אותה.

משנת 1985 ואילך עבדתי בכל מיני עבודות מזדמנות וחלקיות והתחלתי להתנדב בלימוד מתמטיקה. בהתחלה התנדבתי במסגרת עמותת PUSH, בבית ספר קציר ברחובות, שבו גם השגחתי בבחינות המיצב ובגרויות. אחר כך בבית ספר המר. לאחר מכן התנדבתי בעמותת גמל"א (גיוס מתנדבים למען האחר) שם לימדתי ילדים (בעיקר אתיופים) במשך כ 20 שנה (בעיקר מתמטיקה), וכן התנדבתי בעמותות נוספות כגון "ידיד לחינוך" בנס ציונה, וכל שנה אני משתתף בפרויקט "זיכרון בסלון" שבמסגרתו אני חולק את סיפור חיי בשואה.

תעודת הוקרה מעמותת "ידיד לחינוך"

רוברט פורר – חיי כשורד

כיום אני פעיל במועדון עמך ברחובות, ובין היתר חזרתי לתחביב הישן שלי לצייר, בעידודה של המורה המתנדבת לציור, רותי רז, האנרגטית וטובת הלב.

בשנת 2013, במלאת 50 שנה לנישואים של מיכל ושלי, חגגה לנו המשפחה את חתונת הכסף במרינה בהרצליה. האירוע כלל ארוחה במסעדה והפלגה משפחתית ביאכטה ששכרנו בשל אהבתי לשייט, ושיט מפרשים במיוחד.

לכבוד הארוע כל הילדים ומשפחותיהם הצטלמו בתמונה שלהלן.

בשנת 2014 בני גל שכנע אותי לעשות "טיול שורשים" ברומניה ואוקראינה ולבקר את המקומות שבהם גדלתי ושבהם חיייתי עד עלייתי ארצה. ואכן, עשינו זאת, וחלק מהתמונות בספר זה הן תוצאה של טיול זה. הנה עוד תמונה אחת מסוצ'בה (משנת 2022): נכדי, אלון ונדב, ליד הכנסייה, שביתי היה בסמוך לה, ושם הייתי משחק כילד.

שם הכנסייה ברומנית:
Biserica Învierarea Domnului
ושמה באנגלית:
Church of Resurrection of the Lord

בתחילת שנת 2022 ראינו אותי בעיתון ישראל היום על קורות חיי בשואה ובין היתר צילמו אותי עם תיק הגב של הצבא הגרמני, שאיתי עליתי ארצה ב 1947

שארית הזיכרון

כמעט בכל בית יש חפצים שעוברים מדור לדור, המסמלים את הזיכרונות המשפחתיים
 • עבור שורדי השואה, החפצים הבודדים שהצליחו לשמור מהווים סמל לחיים שנמחקו ואינם • "הזכרת הזו נותנת כוח להמשיך הלאה" • נועם (דבול) דביר

ראובן פורר (86) | עם תיק הגב של אביו

"עליתי לישראל עם התיק הגרמני, זה מסמל את הניצחון שלנו"

ראובן פורר עם התיק

מסמל את הניצחון על הנאצים? ליומים, אומן ראובן את תיק הגב שקיבל מאביו בבורדעם בביתו שברומניה לפני חגות מסנה חול של, בנו של ראובן, לסייע לאביו בכתיבת קורות חייו. כאשר נדע לו על דבר קיומו של התיק, הוא עלה לבורדעם ושם מאב את התיק של סבו, שאיתו עלה אביו לארץ ישראל. התיק אמנם רחוק, אך לרובינו, "זה היה רגע מרגש עבורי. התיק היה מרגיש את ההצרכים של המלחמה, ומגלם בתוכו את הניצחון האנושי של אבא שלי ושל סבא שלי", סיפר נול. יעקב גורדון, מנכ"ל קמח"ת "ענק", אמר כי "עבור ג'ורג'י השואה, החפצים הללו הם חלק מהיסטוריה. הם מסמלים תחבית ומחלוקת שהיו גורמים לעולם. עבור הניצחון כל מה שהיה זה חלק מהחיים, וזה שומרים עליו בכל משמר. פועלים רבות למסירת זה תמיד קיר חשוב בחייהם. הוא נותן להם סמכות להמשיך הלאה".

"הייתי בן 11, ובמשך ארבע שנים נדתי בין קיבוצים ומושבים וחזיתי בהקמת מדינת ישראל. כשכל מה שיקר לי מאוחסן באופן סימבולי בתיק מתוצרת גרמניה"

אובן פורר (86) נולד בסוצ'באט שברומניה. הוא היה רק בן שלוש כשהוא ג'ורג'י עלה לישראל. המשפחה נדדה לאוקראינה על ידי הצבא הרוסי ששתף פעולה עם הנאצים. הם כרוז מ'שיירת המוות' המסתורית ושיירת הניצחון הגיעו לארץ ישראל, אביו של ראובן, והתגבר לשיירת בו כיר לנקום בגרמנים על מות בני משפחתו וחבריו שנשמו. מאוחר יותר כשהוא לבית בסוצ'באט, הם קיבלו נדו וזה את חייו של הניצחון לבוא הארץ. במשך הקרבות, אביו נדד, אביו של ראובן, שריד שישמש אותו במשך. "הייתי ידור סים נשלח אל שדה הקרב ללא כל צורך", הוא מספר, "מנהל הקרב בסינדרודול" קיבלתי אבי לשים את ידו על תיק גב של חילי גרמני מה. "בתיק הוא אבד ציוד המון, וכך שיר את שארית הקרבות". לרובינו, התיק נקרא "תיק קסמים" "על חלק הציוד של התיק היתה

:

לסיכום, היו לי חיים מעניינים ומלאי הישגים וסיפוק. החל ממקום הולדתי, דרך גלות טרנסניסטריה, שכמו שבני כתב בסרט שהכין לי ליום הולדת 80: "הייתי רעב כל הזמן אך גדלתי יפה". החזרה לרומניה. העלייה ארצה דרך קפריסין. מחנה העולים ברעננה. הקיבוץ עם כל גילויי העויות ("סבונים" ורומני גנב). תקוות הצנע ביפו של שנות ה 50 המודעות והורי שהתמודדו עם כך כעולים חדשים עם קשיי שפה. הצבא, מטירונות ועד קצונה ופיקוד על מחלקה בשדה הקרב. מילואים פעמיים בחודש כקצין סיור. ההתפתחות מעובד שכיר אצל קבלן ועד מנהל אזורי של אזור צפון ב"דיר לעולה". תמיד דואג להתקדם. מהקמת משפחה, ועד למנהל ארצי של הבניה בעליית הנוער של הסוכנות היהודית.

כמתנדב, החל מהדרכה בתנועת הנוער השומר הצעיר ועד להתנדבות ולימוד ילדים אתיופיים במסגרת גמל"א. במיוחד אני מקבל סיפוק מההשתתפות בהקמה של כ 1,000 מבנים בארץ ישראל. החל מצריפים וכלה ברבי קומות, כולל בתי כנסת. וכמובן, הכי חשוב, גידול ארבעה ילדים ושמונה נכדים, שכולם בריאים ומחונכים, עד כמה שאפשר.

ממש לפני סיום הסיפור הזה, אשתי מיכל האהובה, נפטרה ממחלה קשה ב 22.02.2022, ולמרות הכאב הגדול, יש הקלה שהסבל שלה נפסק. בנסיבות אלו אני מקדיש לה את סיפור חיי, ויהי זכרה ברוך.

רוברט (ראובן) פורר

רחובות,

מרץ 2022